

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL

**A kis- és középvállalatok
és a vállalkozási készség**

Small and medium-sized enterprises and Entrepreneurship

Budapest, 2006

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL, 2006
HUNGARIAN CENTRAL STATISTICAL OFFICE, 2006

ISBN 963 215 943 8

Készítette:
Prepared by:
Román Zoltán

Közreműködött:
Assisted by:
Lukácsné Szabó Gerda
Takács Ferenc
Váradí Rita
Völfinger Zsolt

Másodlagos publikálás csak a forrás megjelölésével történhet!
A kiadvány kialakítása egyedi, annak tördelési, grafikai, elrendezési és megjelenési megoldásai a KSH tulajdonát képezik. Ezek átvétele, alkalmazása esetén a KSH engedélyét kell kérni.

*Any secondary publication is allowed only by the indication of source.
All rights concerning the layout graphics and design work of this publication
are reserved for HCSO. Any kind of reproduction of
them have to be approved by HCSO.*

A kiadvány megrendelhető – *This publication can be ordered:*
KSH Statisztikai szolgáltatások osztályán – *HCSO, Statistical Services Section*
1024 Budapest, Keleti Károly u. 5–7.
Telefon: 345-6570 – *Phone: (36-1) 345-6550*
Fax: (36-1) 345-6699
E-mail: marketing.ksh@ksh.hu

A kiadvány megvásárolható – *This publication can be purchased:*
KSH Statisztikai Szakkönyvesbolt – *Statistical Bookshop*
1024 Budapest, Keleti Károly u. 10.
Telefon – *Phone: (36-1) 212-4348,*
valamint a régiós igazgatóságok terjesztőinél – *as well as at the vendors of the regional directorates.*

Információszolgálat – *Information section:*
Telefon – *Phone: (36-1) 345-6789; Fax: (36-1) 345-6788*

Internet: <http://www.ksh.hu>

TARTALOM

ELŐSZÓ	5
ÖSSZEFOGLALÁS.....	6
1. A VÁLLALKOZÁS FOGALMA ÉS STATISZTIKAI MEGFIGYELÉSE	15
2. VÁLLALKOZÁSI KÉSZSÉG ÉS PREFERENCIA	20
3. SZÜLETŐ VÁLLALKOZÁSOK.....	27
4. ÖNFOGLALKOZTATÓK.....	39
5. INDULÁS, CSERÉLŐDÉS, TÚLÉLÉS	46
6. VÁLLALATSŰRŰSÉG ÉS NAGYSÁGSTRUKTÚRA.....	56
7. A VÁLLALATI TELJESÍTMÉNYEK	66
MÓDSZERTANI MEGJEGYZÉSEK	79
FORRÁSOK ÉS HIVATKOZÁSOK	82
TÁBLÁZATOK	87
ENGLISH SUMMARY.....	139

JELMAGYARÁZAT

.. Az adat nem ismeretes

ELŐSZÓ

A kis- és középvállalatok versenyélénkítő és a foglalkoztatottságot növelő – a felzárkózó országokban: a gazdaság felzárkózásának gyorsítását is segítő – szerepüket csak akkor tölthetik be, ha tevékenységüket minél nagyobb arányban hatja át a kockázatvállaló, innovatív, vállalkozói gondolkodás és magatartás. Ezért ajánl már több éve az Európai Unió és az OECD (és több más nemzetközi szervezet is) *vállalkozáserősítő kis- és középvállalati politikát*. Ezért tűzték ki célként – e politika megalapozásához és eredményeinek értékeléséhez – a kis- és középvállalatokról képet adó statisztika és elemzések olyan fejlesztését, mely e szektor, valamint aktív és potenciális szereplőinek *vállalkozói magatartását, vállalkozói teljesítményét* is vizsgálja. Kiadványunk e törekvéshez és programhoz illeszkedik.

A hivatalos hazai szóhasználat a *vállalat* szót a vállalkozás szóval helyettesítette, ezzel a két fogalom lényegi különbségét elhomályosította. Kiadványunk célja – különbséget téve e két fogalom között –, hogy ne csak *már működő* kis- és középvállalataink számáról és szokásos jellemzőiről, hanem – a ma még erről szűkösen rendelkezésre álló adatok és források korlátai között – a hazai vállalkozói gondolkodásról, preferenciákról, szándékokról is adjon képet. Ehhez a statisztika mellett a kapcsolódó felmérések, elemzések, tanulmányok adatait, tanulságait is idézzük. Helyzetünket nemzetközi tükrőben mutatjuk be, ezzel eredményeink és gyengéink reálisabb, tárgyilagos értékelését kívánjuk segíteni. Mindez remélhetőleg hozzájárul annak az alapvető, tőlünk is számon kért uniós követelménynek a kielégítéséhez, hogy szűkös költségvetési forrásainkat e területen is hatékonyabban használjuk fel, eredményesebben mozdítsuk elő a kis- és középvállalatok nagyobb számban való piacra lépését, vállalkozói gondolkodással és magatartással elért piaci sikereit.

A kiadvány közreadását az is motiválta, hogy megismertessen az újabb hazai és nemzetközi adatforrásokkal és elemzésekkel, rámutasson az ezekben feltárt fontosabb tendenciákra, segítse a nem egyszer eltérő hazai adatközlések és értékelések háttérének megvilágítását és ezzel *tényekre* épülő programok kitűzését e területen is; jelezze további kutatások, a kutatások jobb összehangolása, integrálása és hasznosítása iránti igényeket.

ÖSSZEFOGLALÁS

Vállalkozás ≠ vállalat

Az Európai Unió 2003 elején „Vállalkozás Európában” címmel vitára bocsátott Zöld Könyve az üzleti világra értelmezve ebből a meghatározásból indult ki: „A vállalkozás gondolkodásmód, valamint gazdasági tevékenység teremtésének és fejlesztésének folyamata, ötvözve a kockázatvállalást, a kreativitást és/vagy az innovációt józan menedzsmenttel, egy új vagy már működő vállalaton belül”. Követve ezt (összhangban a Magyar Értelmező Kéziszótárral) a *vállalkozás* fogalmát e kiadványban határozottan megkülönböztetjük a szervezetet jelölő vállalatfogalomtól.

A vállalkozás mint gondolkodásmód és cselekvés igen gyakran párosul új vállalat indításával, kisvállalatok növekedési törekvésével, de a működő vállalatok, ezek között természetesen a nagyvállalatok számára is nélkülözhetetlen. Ezt gyakran *belső vállalkozás* (angol szóval *intra-corporate entrepreneurship = intrapreneurship, corporate entrepreneurship*) kifejezéssel jelölik meg. Kiadványunk a vállalkozói gondolkodás és aktivitás vállalatindítási, kis- és középvállalati ágával foglalkozik.

A Zöld Könyv a vállalkozás mérésének négy megközelítését említi. Az első a vállalkozást mint gondolkodásmódot próbálja megragadni, a második a vállalkozási aktivitást, a harmadik a vállalkozási folyamat néhány jellemzőjét, a negyedik ennek legfontosabbnak tekintett eredményét, munkahelyteremtő hatását vizsgálja. E közelítések egybefűzve alkothatunk képet arról, hogy adott országban, térségben milyen teret nyer a vállalkozói gondolkodás, milyen vállalkozási aktivitást és folyamatokat eredményez, mindenekeelőtt a vállalatindítás és a kis- és középvállalatok körében, és mi mindennek a hatása, szerepe a gazdaságban. Kiadványunk 1. fejezete áttekinti e témák statisztikai megfigyelésének kérdéseit, majd további fejezetei ennek eredményeit, a vállalkozás és a kis- és középvállalatok hazai helyzetét ismertetik – amennyire lehetséges, nemzetközi tükrőben.

Vállalkozási szándék

A 2. fejezet a vállalkozási készséget vizsgálva idézi azt az uniós felmérést, mely arra keresett választ, hogy tagországaiban (továbbá Izlandon, Liechtensteinben, Norvégiában és az Egyesült Államokban) a népesség és különböző csoportjai hogyan válaszolnak egy ilyen kérdésre: „Feltételezve, hogy választhat, melyik státust részesítené előnyben: az alkalmazottit, vagy az önfoglalkoztatót, vállalkozót?”. E munka egyik első megállapítása az volt, hogy az Egyesült Államokban szignifikánsan magasabb a vállalkozói státus preferálása, mint az unió 15 országában. A legutóbbi, 2004. évi felmérést már a 10 új tagországra is kiterjesztették: az új tagországok átlaga 44%, a magyar adat valamivel kisebb, 42%. Az átlagok mögött azonban mindkét csoportban igen nagy a szóródás: az EU-15-nél 28 és 62% közötti (Finnország↔Portugália), az új tagországoknál valamivel kisebb mértékű, 30 és 56% közötti (Ciprus↔Csehország, Szlovákia). Egy szintén 2004. évi hazai felmérés a Magyar Vállalatgazdasági Kutatásokért Alapítvány szervezésében a határozott választ adókat nézve magasabb alkalmazotti státus preferenciát (68%) jelzett, csak 24% lenne szívesebben önfoglalkoztató, 8% önfoglalkoztató alkalmazotti állással kombinálva, együtt véve 32%. (A különbségben szerepet játszhat a két felmérés mintájának és módszerének eltérése is; a nemzetközi felmérés telefonos, a hazai személyes beszélgetésekre épült.)

A preferenciákat természetesen igen sok gazdasági, társadalmi, történelmi és kulturális körülmény befolyásolja. A fejlett országok többségében azért is lehet alacsonyabb a vállalkozói státust preferáló aránya, mert ott több jól fizetett alkalmazotti állást kínálnak, és magasabb foglalkoztatottság mellett kevésbé gyakori a munkahelykínálat hiánya által motivált vállalkozás-indítás mérlegelése. Nem jelentéktelen szerepet játszik a preferenciák alakulásában, hogy a szociális ellátás milyen fokon biztosított a vállalkozói kör számára is, e tekintetben igen nagy különbségek vannak az egyes országok között. A felmérések a válaszadók jellemzőiről is tájékozódtak, és a válaszokat a népesség különböző csoportjaira is feldolgozták. Az EU-25-re vonatkozó átlagokat nézve magasabbnak mutatkozott az önfoglalkoztatás preferálása: a férfiaknál, mint a nőknél (52↔43%); a 15-24 éves korosztályban, mint az idősebbeknél (57↔45%); a még tanulóknál, mint a tanulmányaikat már befejezettekénél (61↔45%); a jelenleg is önfoglalkoztatóknál, mint az alkalmazottaknál (79↔38%); azoknál, ahol a családi hagyomány, a háttér is ilyen volt (56↔44%).

A státuspreferencia mellett mind a nemzetközi, mind a hazai felmérés a kétféle preferencia motívumait is tudakolta. A *vállalkozói státus* fő vonzerejének az önállóság és az önmegvalósítás igényét jelölték meg, a második helyen (az új tagországokban, ezen belül

Magyarországon az egyéb országoknál jóval nagyobb arányban) a nagyobb jövedelem reményét. Az országok közötti nagy különbségekben az is szerepet játszhat, hogy egy-egy körülmény megfogalmazásának a különböző nyelveken és más környezetben sokszor erősen eltérő kicsengése van. Az *alkalmazotti státus* preferálását motiváló tényezők közül a nemzetközi felmérésben az első helyen a stabilabb jövedelem, foglalkoztatottság, társadalombiztosítás vonzerejét, második helyen a vállalkozói ötlet, tudás, érdeklődés hiányát jelölték meg. A *hazai felmérésben* a vállalkozóvá válást ösztönző tényezők között az első helyre az került, hogy nem tudnak alkalmazottként elhelyezkedni, a második helyre a több jövedelem lehetősége. Kisebb súlyt kapott a nagyobb önállóság vonzereje; sokan említették a színlelt vállalkozás munkáltatói kényszerét is. A vállalkozóvá válást *visszatartó tényezőkről* készített értékelés a tőkehiány után a második helyre a nyugodtabb alkalmazotti élet vonzerejét helyezte; sokan említették az ismerethiányt és a kudarctól való félelmet is.

Születő vállalatok

A preferenciától a tényleges vállalatindítás még nagyon messze van. Ennek körülményeit, motívumait elemzik a „születő” vállalatokról készített felmérések. Ezekre a kiadvány csak külföldi példákat idézhetett. Sokan a születő vállalkozások egyik jelzőszámának tekintik a *regisztrált vállalatok számát* is. Erről a Központi Statisztikai Hivatalnak 1989-től vannak idősorai; a kiadvány közli a friss adatokat. A születő vállalkozások felmérését állították középpontba a globális vállalkozási monitor (GEM) -jelentések. Sajátos definíciót alkalmazva a teljes vállalkozási aktivitás (TVA) -mutatóval igazában a „korai szakaszban lévő vállalkozási aktivitást” mérik és hasonlítják össze az országok között. (2005. évi jelentésük már bevezette az összes – születő, új és korábbi – vállalatok együttes mutatóját is). A TVA-mutató alapján Magyarország 2001-ben a 26 ország között az 5., 2002-ben 28 ország között a 11. helyen volt, 2005-ben 35 ország között az utolsó helyre került. E számok összevetése egyéb magyar forrásokkal sem ezt a különlegesen alacsony színvonalat, sem a drámai visszaesést nem erősíti meg. (A regisztrált vállalkozások száma például, mely szintén jelez valamilyen szándékot, minden évben növekedett, ugyanígy a működőnek minősített vállalatok száma is.)

A vállalkozások indítását és gyarapodását erősen befolyásoló *üzleti környezetet* minősítő felmérések közül a kiadvány idézi a Világbank legfrissebb országgrangsorát. Ebben 155 ország közül az első három helyet Új-Zéland, Szingapúr és az Egyesült Államok kapta; Európából az első tíz között van még Norvégia, Dánia és Nagy-Britannia. Magyarország (a különböző körülményeket minősítő részmutatók jelentős, más országoknál is megfigyelhető szóródása mellett) az 52-ik. A legjobb (24.) helyezést az itthon sokszor

panaszolt hitelhez jutás terén, az adózás mellett a legrosszabb (119.) helyezést az engedélyek intézése terén kapta – mely utóbbin pedig viszonylag könnyen lehetne javítani.

Önfoglalkoztatók

A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal (ILO) által szabványosított metodika a foglalkoztatottsági státusok 5 típusát különbözteti meg: 1. alkalmazott, 2. szövetkezet tagja, 3. társas vállalkozás tagja, 4. vállalkozó, 5. segítő családtag. 1992-től rendszeresített munkaerő-felméréseit a magyar KSH is ilyen csoportosításban készíti. Az öt foglalkoztatottsági státus közül egyes esetekben a 3. és 4. kategóriát, más esetekben az összes nem alkalmazotti, azaz a 2.–5. kategóriát tekintik önfoglalkoztatónak. E státus fő jellemzőjének azt tekintik, hogy a munka díjazása a profittól függ (a saját fogyasztást ennek részeként kezelik) és a döntés az önfoglalkoztató kezében van. Az önfoglalkoztatást mint a vállalkozás egyik társadalmilag hasznos formáját kezelik, mely azonban az alkalmazotti munkaviszonnyal szemben kevesebb biztonságot, szociális védelmet nyújt. Az önfoglalkoztatást ezért ösztönzik és segítik, szociális oldalról sérelmesnek ítélt vonásain pedig javítani törekcsenek.

Az önfoglalkoztatók számáról, arányáról a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal, az OECD és az EU kiadványai is közölnek adatokat. Ezekből többet idéz a kiadvány: nagyjából hasonló képet, de sok eltérést is mutatnak. Az EU legutóbbi (2005) foglalkoztatottsági jelentése szerint 2000 óta a mintegy 16%-os uniós önfoglalkoztató arány nem változott; utalnak arra is, hogy ez kétszerese az Egyesült Államokban megfigyelt aránynak. E számokkal kapcsolatban azonban két fontos körülményt külön is vizsgálni kellene: az egyik az informális, rejtett, a nem számba vett gazdaság, a másik a színlelt (látszat) vállalkozók országoként erősen eltérő és változó aránya. Magyarország esetében mindkét csoport súlya az átlagosnál jóval magasabb.

Arról, hogy a kis- és középvállalatokban foglalkoztatottak közül mennyi az önfoglalkoztató, 1992-től rendelkezünk magyar adatsorokkal. 1992–2004 között az alkalmazottak aránya nőtt jelentősen (79,6→85,8%), többek között a szövetkezeti tagok számának erős csökkenése miatt. Az OECD 2004-ről közölt adatai szerint az önfoglalkoztatók arányának szélső értékeit Törökország (49,2%) és Luxemburg (6,8%) adja. Igen magas még ez az arány Mexikóban (37,0%) és Görögországban (36,6%), a legalacsonyabbak között van

Norvégiában (7,4%) és az Egyesült Államokban (7,6%). Magyarország 14,3%-ával a 30 ország között nagyjából középen helyezkedik el. Kevésbé magasabb ez a mutató Csehországban (16,9%), Lengyelországban a mezőgazdaságot is beszámítva lényegesen magasabb (30,9%), mezőgazdaság nélkül viszont alacsonyabb (12,6). Az önfoglalkoztatók aránya 2004-ben a férfiaknál az EU-15-ben 18,1%, Magyarországon 17,6% volt, a nőknél jóval alacsonyabb: az EU-15-ben 10,8%, a magyar gazdaságban 10,1%.

Indulás, cserélődés, túlélés

A vállalatok számáról és nagyságkategóriák szerinti megoszlásáról a Központi Statisztikai Hivatal korábban szervezeti/vállalati regisztere alapján közölt adatokat, 2005-ben áttért a működő vállalatok számáról megbízhatóbb képet nyújtó vállalatdemográfiai adatok alkalmazására. A vállalatdemográfia a népesség demográfiájához hasonlóan egyrészt a populációkat, ezek különböző „évjáratait” s egyéb csoportjait, másrészt az életeseményeket vizsgálja: míg az emberek esetében mindazt, ami születésük és haláluk, a vállalatok életében, ami indulásuk és megszűnésük között történik. Az újabb hazai vállalatdemográfiai felmérések fő eredményeit a kiadvány 5. fejezete mutatja be, a működő vállalatok számát a korábbinál mintegy 20 százalékkal alacsonyabbnak jelezve. (A GKM legújabb éves KKV-jelentése és más közleményei továbbra is a magasabb régi adatokat közlik.) Az ellenőrzöten valódi új és valódi megszűnt vállalatok száma alapján képzett cserélődési mutató az 1999–2003. évekre változó, de mindig nagyarányú és pozitív volt, a működő vállalatok száma ezért – bár erősen ingadozó mértékben, ám – végig növekedett.

A cserélődés jogi formák szerint nézve a kft-k esetében a legkisebb, az egyéni vállalkozások esetében a legnagyobb, az indulás a bt-k, a megszűnés az egyéni vállalkozások esetében a legnagyobb arányú. A vállalati mérettel erősen csökken a cserélődés; kiugróan magas a 0-1 fővel induló vállalatoknál. A nemzetgazdasági ágak közül a legkisebb a cserélődés a feldolgozóipar, a legerősebb az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás vállalatai között. A térségeket nézve: míg az országos átlag 1000 lakosra 69 vállalat, Közép-Magyarország térségében ez 95. A különbség a társas vállalatok köréből adódik, itt ez az adatpár 31 és 56, az egyéni vállalkozásokat nézve szinte azonos, 38 és 39.

Az induló vállalatok túlélését a hazai felmérés 2000-től követte. Az induló vállalatok közül 1 év múlva 81%, 2 év múlva 69%, 3 év múlva 60% élt, működött. Az egyéves túlélési arányt 3 évről tudjuk összehasonlítani: ez kismértékben folyamatosan emelkedett; az egyes években 80,7–82,5–83,6% volt. Vállalati méretek szerint a túlélési arány a 0–1 fős vállalatoknál a legkisebb, ágazatokat nézve a feldolgozóiparban a legmagasabb, a kereskedelem, javítás körében a legalacsonyabb. A nemzetközi adatokkal való összehasonlítások azt mutatják, hogy a hazai vállalatindítási, megszűnési és cserélődési arányok a legmagasabbak közé tartoznak; viszont a túlélési ráták is itt a legalacsonyabbak. Az információs-kommunikációs (ICT-) szektort nézve Magyarországon több a vállalatindítás, de itt is alacsonyabb a túlélési arány.

Vállalatsűrűség

A vállalkozási aktivitást a kiadvány 6. fejezete a népesség számához viszonyított *vállalatsűrűség* alapján vizsgálja. A nemzetközi összehasonlítás 2003-ról Magyarországra számítva az EU-átlagnál nagyobb vállalatsűrűséget (61↔49 vállalat/1000 lakos) és kisebb átlagos vállalatnagyságot (5↔7 fő/vállalat) jelez. Az EU-eltérés az új adatok szerint kisebb, de változatlanul ahhoz az országcsoporthoz tartozunk (a 15 országból 6 tartozik ide), melyben a foglalkoztatottak legnagyobb hányada a mikrovállalatokban dolgozik. A magyar struktúra a mikrovállalatok nagy számát tekintve az új tagországok átlagához, a foglalkoztatottak megoszlását nézve (a KKV-k nagyobb részesedésével) az EU-19-hez áll közelebb. (A gyakran használt EU-19 megjelölés a 15 korábban is tag országhoz hozzáadja az Európai Szabadkereskedelmi Térség /EFTA/ négy országát: Izlandot, Liechtensteint, Norvégiát és Svájcot is.) Az Egyesült Államok adatai nagy vállalkozói kedvre, sok-sok mikrovállalat indulására, ugyanakkor az EU-hoz viszonyítva a kisvállalatok jóval kisebb foglalkoztatási szerepére utalnak.

A (régi) EU-tagországok és az újonnan csatlakozott tagországok vállalati nagyságstruktúráját összehasonlítva a fő különbség a mikrovállalatok (és kevésbé a nagyvállalatok) magasabb, az egyéb kisvállalatok alacsonyabb aránya a jelölt országokban. Ez jellemző a magyar vállalati nagyságstruktúrára is, az iparban és építőiparban pedig (külföldi tőke!) a közép- és nagyvállalatok határozottan magasabb aránya. Az Eurostat NewCronos adatbázisából a 25 uniós tagország közül 11 régi és 7 új tagországra (valamint Bulgáriára és Romániára) volt lehetséges adatokat letölteni a C-I és K nemzetgazdasági ágakra. A vállalatok e körében az 1000 lakosra jutó vállalatok száma Magyarországon 55 volt, ez egyike a kapott legmagasabb értékeknek. Magasabb e mutató

Csehországra, Máltára, Olaszországra, Spanyolországra, csak kevéssel alacsonyabb Portugáliára és Svédországra. Emlékeztetünk azonban arra, hogy a vállalatsűrűségi mutatók alakulásában lényeges szerepet játszik (a magyar gazdaságban kiemelten) a színlelt vállalkozások aránya; a részidős, továbbá a másodfoglalkozásként végzett tevékenység (az ún. hibrid vállalkozások), továbbá a nem-megfigyelt (informális, fekete, szürke) gazdaság aránya.

Teljesítmények

A kis- és középvállalatok teljesítményéről, hozzájárulásukról a gazdasági növekedéshez és más társadalmi célokhoz csupán számuk és nagyságkategóriák szerinti megoszlásuk keveset mond. A 7. fejezetben (a strukturális statisztika adatai alapján) vizsgáljuk *foglalkoztatási* és innovációs szerepüket, a *GDP-hez* és az *exporthoz* való hozzájárulásukat. Magyarországon (az EU átlagánál jóval alacsonyabb gazdasági aktivitás mellett) 2003-ban a foglalkoztatottak 71,4%-ának a kis- és középvállalatok adtak munkahelyet. Az unió 15 régi országa közül 9-ben magasabb e mutató (Olaszországban, Spanyolországban és Portugáliában 80% felett, Nagy-Britanniában 60% alatt van), átlaga 69,7%. A magyar gazdaságban a 12 nemzetgazdasági ág közül négy ágban a nagyvállalatok biztosítják a munkahelyek legnagyobb hányadát; ezek: feldolgozóipar; villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás; szállítás, raktározás, posta, távközlés; pénzügyi tevékenység. A bányászatban az egyéb kis- és középvállalat kategória domináns, a többi 7 ágban a mikrovállalat. E hét nemzetgazdasági ág mindegyikében a foglalkoztatottak több mint 85%-ának a kis- és középvállalatok biztosítanak munkahelyet.

2003-ban a gazdasági szféra bruttó hozzáadott értékének nagyobb hányadát, 52,6%-át a magyar gazdaságban a kis- és középvállalatok hozták létre. Az EU-19 országcsoportra a kis- és középvállalatok hozzájárulása a bruttó hozzáadott értékhez ennél kevéssel alacsonyabb, 51,4%. Hasonló, valamivel csekélyebb eltérést mutatnak a forgalomból való részesedés arányai, ez a magyar gazdaságban 2003-ban 59,3%, az EU-19 országokra 57,6% volt. Ágazatok szerint e tekintetben is igen nagyok a különbségek. 2003-ban az építőiparban a KKV-k hozzájárulása az ágazat bruttó hozzáadott értékéhez 87%, a feldolgozóiparban 38% volt.

A jelzett különbségek két összetevőre bonthatók: a foglalkoztatottak megoszlásának eltéréseire, valamint a munkatermelékenységi arányok vállalati nagyságkategóriák szerinti különbségeire. A munkatermelékenység színvonala a nagyvállalatokban többnyire

határozottan magasabb, mint a kis- és középvállalatokban. A gazdaság egészére számított átlaghoz viszonyítva az egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték a magyar kis- és középvállalatoknál az országos átlag 76, a nagyvállalatokban 151%-a. Hasonló, kevéssel nagyobb különbséget jeleznek az Európai Unió mutatói: az adatkár (az EU-19-re) 73 és 160%. A vállalati nagyságkategóriákat külön is vizsgálva, az uniós átlaghoz képest nagyobb (de egymást jórészt kiegyenlítő) eltérés két nagyságkategóriánál mutatkozik: a magyar mikrovállalatoknál az átlagos színvonalnál viszonylag alacsonyabb (49↔53%), az egyéb kisvállalatoknál jóval magasabb (97↔80%) a munkatermelékenység.

A kis- és középvállalatok hozzájárulása az exporthoz a magyar gazdaságban 2003-ban 22,7% volt. Ez a mikrovállalatok igen csekély, 1,1%-os, az egyéb (10-49 fős) kisvállalatok 7,7%-os, a középvállalatok 13,9%-os részesedéséből adódik. Ezek az arányok ágazatonként nagyon eltérőek. A vizsgált 25 ágazatból 7-ben az export aránya nem haladja meg a 0,1%-ot és a nagyvállalatok 77%-os exportrészesedését jelentős mértékben két ágazat határozza meg: a villamosgép-, műszer-, valamint a járműgyártás, ezek együtt a kivitel 58%-át biztosítják. E két ágazatban a nagyvállalatok részesedése 90% felett van, a kisvállalatoké csupán 1–2%, de *beszállításaikat is* hozzáadva ez jóval nagyobb lenne. 2003-ban az EU-19 országok a forgalom 17%-át százalékát exportálták, a négy vállalati nagyságkategória 9-13-17-23%-át. A közelítő magyar adatok szerint az átlagos érték itt magasabb (21↔17), a középvállalatok exporthányada hasonló (16~17), a nagyvállalatoké sokkal nagyobb (39↔23), a mikrovállalatoké sokkal-sokkal kisebb (1↔9) és az egyéb kisvállalatoké szintén (8↔13) kisebb volt.

Innováció

A vállalatok teljesítményének összetevőit nézve a kis- és középvállalatok szerepe kiemelkedő fontosságú a foglalkoztatásban, jelentős a bruttó hazai termék növelésében (amely munkatermelékenységük alakulásától is függ), természetesen lényeges az export és a beruházások alakulását nézve is, és van még egy terület, ahol szintén kiemelt figyelem övezi: az innovációk területén. Az unió legfrissebb innovációs eredménytáblája 26 mutató alapján 4 csoportba sorolta a vizsgált 33 országot: Magyarország a felzárkózók csoportjában Szlovénia után a második, a 25 tagország között a 15., a 33 ország között a 20. helyet kapta. Az egyes mutatók szerinti rangsorok széles sávon szóródnak, a

részindexek közül például a 9. helyre sorolták a tudás létrehozása, a 21-22. helyre az innovációhoz kapcsolódó igények és irányítás területén.

A közösségi innovációs felmérések a 10 fő feletti vállalatokra nagyságkategóriák szerint is vizsgálják az innovációt bevezető vállalatok arányát: ez mindenütt a nagyvállalatok körében a legmagasabb, a kisvállalatok körében a legalacsonyabb. A magyar felmérés az innovációt bevezető vállalatok arányára az iparban 21,4, a szolgáltatások körében 15,8, összesítve 19,%-ot adott. Ezek messze elmaradnak az uniós arányoktól, minden nagyságkategóriában határozottan alacsonyabbak (legkevesbé a nagyvállalatoknál) és (a szolgáltató ágazatok középvállalatait kivéve) jelentősebbek a nagyságkategóriák szerinti különbségek is. A nagyvállalatokban domináns külföldi tőke jelentős szerepe a magyar gazdaságban felerősíti a különbséget a nagy- és a kis- és középvállalatok teljesítménye között. Ahhoz, hogy kis- és középvállalataink a foglalkoztatás mellett a hozzáadott érték létrehozásához is nagyobb mértékben járuljanak hozzá, növelniük kell versenyképességüket, termelékenységüket. Ez több kutatás-fejlesztést, több innovációt, erősebb növekedési törekvést, kockázatvállalást – vállalkozói gondolkodást, magatartást és aktivitást igényel.

1. A vállalkozás fogalma és statisztikai megfigyelése

Az Európai Unió Tanácsa a 2000-ben kitűzött lisszaboni célok teljesítése terén való lemaradás elemzése során az Egyesült Államok jobb gazdasági teljesítményének egyik fontos magyarázatát abban ismerte fel, hogy ott az európainál jóval erősebb a vállalkozási kedv és készség. Ezért – keresve a választ arra, miképpen lehetne növelni Európában is a vállalkozási képességet, készséget, aktivitást – 2003 elején „Vállalkozás Európában” címmel Zöld Könyvet bocsátott nyilvános vitára, majd ennek nyomán részletes *Vállalkozás Akcióterv* készítését ajánlotta a tagországok számára.

A vállalkozás fogalma, határozottan megkülönböztetve a vállalat fogalmától, kiemelt szerepet a gazdaságpolitikában – az innovációval együtt – az utóbbi 15–20 évben kapott. Pontos meghatározása sok tanulmány, vita, konferencia ellenére eddig nem sikerült, nincs általánosan elfogadott definíciója. A Zöld Könyv az üzleti világra értelmezve ebből a meghatározásból indult ki: „A vállalkozás gondolkodásmód, valamint gazdasági tevékenység teremtésének és fejlesztésének folyamata, ötvözve a kockázatvállalást, a kreativitást és/vagy az innovációt józan menedzsmenttel, egy új vagy már működő vállalaton belül” (*Green Paper*, 6. oldal). Ez a definíció magában foglalja, hogy a vállalkozás

- sajátos gondolkodásmód és ennek cselekvésre váltása;
- nemcsak teljesen új létrehozását, hanem fejlesztést is jelenthet,
- kreativitást és/vagy innovációt feltételez,
- kockázatvállalást és vezetői képességeket is igényel.

A vállalkozás igen gyakran párosul új vállalat indításával, kisvállalatok növekedési törekvésével, de a működő vállalatok, és ezek között természetesen a nagyvállalatok számára is nélkülözhetetlen. A nagyvállalatok körében a vállalkozói gondolkodásmódot és az ennek megfelelő magatartást és döntéseket tevékenységük különböző ágaiban tekinthetjük általános követelménynek, máskor fontosságát hangsúlyozva külön kifejezéssel is megjelölik: belső vállalkozás (angol szóval *intracorporate entrepreneurship* = *intrapreneurship*, *corporate entrepreneurship*). Kiadványunk a vállalkozói gondolkodás és aktivitás ezen ágával, ennek megfigyelésével, mérésével nem foglalkozik; a Központi

Statisztikai Hivatal egy másik kiadványa (Termelékenységünk és versenyképességünk az EU-csatlakozás küszöbén, 2004) erre is kitért.

Az EU *Vállalkozás Akcióterve* (Action Plan, 2004) a kisvállalatokra, indulásuk és növekedésük elősegítésére koncentrál, de párhuzamosan készítenek más kiemelt területeit célzó és a gazdaság egészét átfogó programokat is. Így például a 2007-2013-as időszakra *Versenyképesség és Innováció Keretprogramot* (angol rövidítése: CIP) indítanak. Az OECD-ben uralkodó felfogás szintén abból indul ki, hogy a vállalkozást erősítő és a KKV-politika kiegészítik egymást, és a potenciális vállalkozótól a nagyvállalatokig a teljes területet át kell hogy fogják (Fostering, 2004, 10. oldal). Mind az OECD, mind az EU a kapcsolódó programok összhangjának, koherenciájának biztosítását, az ezekkel foglalkozó sokféle intézmény szoros együttműködését kiemelt fontosságú feladatnak tekinti és nagy nyomatékkal ajánlja. Ez a kiadvány a vállalkozáserősítés vállalatindítási, a kis- és középvállalatokat célzó ágával foglalkozik.

A Zöld Könyv a vállalkozás mérésének négy megközelítését említi. Az első a vállalkozást mint gondolkodásmódot próbálja megragadni, a második a vállalkozási aktivitást, a harmadik a vállalkozási folyamat néhány jellemzőjét, a negyedik ezek legfontosabbnak tekintett eredményét, munkahelyteremtő hatását vizsgálja. E közelítéseket egybefűzve alkothatunk képet arról, hogy adott országban, térségben milyen teret nyer a vállalkozói gondolkodás, milyen vállalkozási aktivitást és folyamatokat eredményez, és azután mi mindennek hatása, szerepe a gazdaságban. Ez kapcsolódik a vállalatok nagyság szerinti struktúrájának, kis-, közép- és nagyvállalatok szerinti megfigyelésének többé-kevésbé kialakult rendszeréhez, de erősen ki is terjeszti azt. Mind az Európai Unió, mind az OECD érintett szervezetei a nagyszámú adat feldolgozására épülő statisztikát e témakörben további kutató-elemző munka társításával, felmérésekkel is kiegészítik és összevetik, ellenőrzik a különböző úton nyert eredményeket.

A *vállalkozás, mint gondolkodásmód* elemzéséhez elsősorban a vállalkozó személyiségjegyeit vizsgálják, pszichológiai tesztek, hosszabb beszélgetések, esettanulmányok, az egyéni életpályák jellemzői alapján. A vállalkozási készség egyik legtöbbször idézett mutatója a népesség (és egyes csoportjainak) megoszlása aszerint, hogy ha választhat, az alkalmazotti vagy a független, önfoglalkoztató, vállalkozói státust részesíti-e előnyben. Az ilyen felmérések eredményeit e kiadvány 2. fejezete mutatja be.

A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal (ILO) által szabványosított metodika a foglalkoztatottsági státusok 5 típusát különbözteti meg:

1. alkalmazott,
2. szövetkezet tagja,
3. társas vállalkozás tagja,
4. vállalkozó,
5. segítő családtag.

Az 1992-től rendszeresített munkaerő-felméréseit a magyar KSH is ilyen csoportosításban készíti. Az öt foglalkoztatottsági státus közül egyes esetekben a 3. és 4. kategóriát, más esetekben az összes nem alkalmazotti, azaz a 2.–5. kategóriát tekintik önfoglalkoztatónak.

A tényleges önfoglalkoztató-vállalkozói státus megvalósításához azonban többnyire hosszú út vezet. Az elképzelések, a preferenciák, majd az indítani tervezett, a születő, a regisztrált, majd ténylegesen működő vállalatok száma között igen nagyok a különbségek; ennek okait, lehetséges magyarázatát sok elemzés kutatja. Ezzel a kiadvány 3. fejezete foglalkozik. Az önfoglalkoztatóknak az összes foglalkoztatott számához viszonyított tényleges arányáról, mint a vállalkozási aktivitás egyik fő mutatójáról a kiadvány 4. fejezete ad képet.

A vállalkozási aktivitást összegző mutatókkal – az önfoglalkoztatók aránya mellett – a népesség számához viszonyított *vállalatsűrűség* alapján is vizsgálhatjuk. A két közelítés természetesen abban is különbözik, hogy egy vállalkozónak több vállalata, egy-egy vállalatnak több önfoglalkoztató tulajdonosa is lehet, és nagy számban van vállalatuk fő- és részfoglalkozású alkalmazottaknak is. A vállalatsűrűség meghatározásához három forrásból kaphatunk adatokat:

- a szervezetek/vállalatok regiszteréből,
- a vállalatdemográfiából és
- a strukturális vállalati statisztikából.

Az Európai Unió, együttműködve az OECD-vel, mindhárom területen harmonizált módszertant alakított ki; ezt a többi országgal együtt a magyar statisztika is követi. Ezzel még nem oldották meg teljesen, de lényegesen segítették, javították az így nyert adatok nemzetközi összehasonlíthatóságát.

A vállalatok számáról és nagyságkategóriák szerinti megoszlásáról a Központi Statisztikai Hivatal korábban szervezeti/vállalati regisztere alapján közölt adatokat, 2005-ben áttért a működő vállalatokról megbízhatóbb képet nyújtó vállalatdemográfiai adatok alkalmazására. A vállalatdemográfia a népesség demográfiájához hasonlóan egyrészt a populációkat, ezek különböző "évjáratait" s egyéb csoportjait, másrészt az életeseményeket vizsgálja: míg az emberek esetében mindazt, ami születésük és haláluk, a vállalatok életében, ami indulásuk és megszűnésük között történik. Ily módon a vállalkozások, a vállalatok életének alakulásába mélyebb betekintést képes nyújtani. A vállalkozói gondolkodásmód fontos jellemzője, hogy ezt az életformát különösebb vagyonosodási-növekedési törekvések nélkül választja valaki vagy az utóbbi célok is sarkalják. Ilyen értelemben szokták megkülönböztetni az "életstílus" és a „növekedésre törekvő” vállalkozókat. A vállalatdemográfiát ilyen jellemzők vizsgálatára is célszerű kiterjeszteni. (A kisvállalatok nagy többsége az első csoportba sorolható, ezért irányukban a vállalkozáserősítő és KKV-politika többnyire külön célként a növekedési törekvés ösztönzését, segítségét is feladatának tekinti.) A harmonizált módszertan alapján készített első hazai vállalatdemográfiai felvételek adatait, nemzetközi összehasonlítással, a kiadvány 5. fejezete mutatja be.

Vállalatsűrűséget – a vállalatok számát, a népesség számához viszonyított arányát, a vállalatok nagyságkategóriák szerinti megoszlását – jellemző mutatókat a szervezeti regiszterből, a vállalatdemográfiából és a strukturális vállalati statisztikából is előállíthatunk. Az így nyert adatok között egy országon belül is lehetnek és vannak kisebb-nagyobb eltérések. A nemzetközi összehasonlítások szempontjából sokat segített, hogy az EU mind a regiszterek készítésének és kezelésének, mind a strukturális vállalati statisztikának, ezekben a kis-, közép- és nagyvállalatok statisztikai elhatárolásának a fő kérdéseit szabályozta, egységesítette. Ennek alkalmazásában azonban szintén vannak kisebb eltérések és a mélyebb elemzések további, újabb kérdéseket is felvetettek. A kiadvány 6. fejezete, a vállalatsűrűség és a vállalati nagyságkategóriák mutatóit tárgyalva, e kérdésekről is szól. További nehézség, hogy sok adat az adatszolgáltatók védelme érdekében bizalmas kezelést követel, és a szigorú szabályok szerint részleteiben nem publikálható. Becslések szerint ez elérheti az adatok egyharmadát és vita folyik arról, milyen fokon lehet és indokolt e megkötéseket lazítani. Kutatók, nemzetközi kiadványok az adatok hiányát esetenként (több-kevesebb sikerrel) becslések segítségével áthidalják.

A vállalatok számának megoszlását nézve a kis- és középvállalatok aránya minden országban 99% felett van, a nagyvállalatoké mindössze néhány tizedszázalék. Teljesítményük megoszlása azonban más, a nagyvállalatok részesedése a foglalkoztatásban, a bruttó hazai termék létrehozásában, az exportban, a beruházásokban sokkal nagyobb arányú. A vállalkozás és a kis- és középvállalatok szerepének statisztikai megfigyelésénél a vállalatsűrűség mellett ezért ezeket az adatokat is vizsgálnunk kell. Ez a kiadvány 7. fejezetében kapott helyet.

A vállalkozás megfigyelésének, kutatásának, statisztikájának további területe a vállalkozások üzleti, szélesebb értelmezésben gazdasági-társadalmi környezetét, ennek befolyásoló szerepét, a vállalkozáserősítő gazdaság- és társadalompolitika eszközeit, hatásait, eredményességét vizsgálja. A vállalkozások születésében, a vágytól és szándéktól a megvalósításig, majd további sorsukban nyilvánvalóan meghatározó szerepe van a gazdasági-társadalmi környezetnek. A vállalkozást erősítő politika egyik fő ága a kedvező, ösztönző, ún. vállalkozásbarát gazdasági környezet megteremtése, amihez a társadalmi környezet és értékrendszer ehhez illeszkedő formálását is társítják. Ennek elemzéséhez a statisztikát legtöbbször további felmérésekkel egészítik ki, e téren már sok tapasztalat gyűlt össze. Ilyen országokat rangsoroló összehasonlításokat az OECD, az EU és a Világbank is készít. Kiemelten vizsgálják többek között az adminisztrációs és adózási terheket, a finanszírozási lehetőségeket, a kockázati tőkekínálatot. Ennek tárgyalását nem tűzte ki célul e kiadvány, de néhány példát (a 3. fejezetben) erre is idéz.

2. Vállalkozási készség és preferencia

Az Európai Unió tagországaiban (továbbá Izlandra, Liechtensteinre, Norvégiára és az Egyesült Államokra) 2000-től készített felméréseket arról, hogy a népesség és különböző csoportjai, ha szabadon választhatnának, az alkalmazotti vagy a vállalkozói, önfoglalkoztató státust részesítenék-e előnyben. A 2004. évi felmérést már a 10 új tagországra is kiterjesztették. Az erről készített beszámoló (Flash EB 160, 2004) 29 országban folytatott összesen 21 051 telefoninterjú feldolgozására épül. E munka egyik, már az első felmérésnél leszűrt megállapítása az volt, hogy az Egyesült Államokban szignifikánsan magasabb a vállalkozói státus és alacsonyabb az alkalmazotti státus preferálása. 2000-ről 2004-re e felmérések szerint mind az unióban, mind az Egyesült Államokban csökkent a vállalkozói státus vonzereje. A határozott különbség (lásd az 1. táblát) azonban ingadozások mellett változatlanul jelentős: az EU-ban legutóbb 45%, az Egyesült Államokban 61% lenne szívesebben vállalkozó.

1. tábla. A vállalkozói és alkalmazotti státust preferálok aránya az Európai Unióban és az Egyesült Államokban, 2000–2004

Table 1 Preference for occupational status in the EU and the US, 2000–2004

(%)

Megnevezés – Status		2000	2001	2002	2003	2004
Vállalkozói státus <i>Self-employed status</i>	EU	51	48	45	47	45
	USA	69	59	67	59	61
	EU/USA %	74	81	79	80	74
Alkalmazotti státus <i>Employed status</i>	EU	44	48	50	49	51
	USA	28	35	29	37	34

Forrás/Source: Flash EB 160 2004, Report, 5. oldal.

A 2004. évi felmérés szerint az új tagországok átlagát nézve a vállalkozói státust preferálok aránya a „rég” (EU-15) tagországokéval szinte egybeesett (44%), Magyarországra valamivel kisebb (42%) volt. Az átlagok mögött azonban mindkét csoportban igen nagy a szóródás: az EU-15-nél 28 és 62% közötti (Finnország ↔ Portugália), az új tagokrszágoknál valamivel kisebb mértékű, 30 és 56% közötti (Ciprus ↔

Csehország, Szlovákia). A kiadvány Táblázatok részében található 2.1. táblázat a 15+10+4 országra (az utóbbiak Izland, Liechtenstein, Norvégia és az Egyesült Államok) bemutatja, hány főt kérdeztek meg a telefonos interjúk során, és hogyan oszlott meg ezek válasza erre a kérdésre: „Feltételezve, hogy választhat, melyik státust részesítené előnyben: az alkalmazottit, vagy az önfoglalkoztatót, vállalkozóit?” A nem válaszolók aránya 1 és 8% között, az egyiket sem választók, preferenciát nem nyilvánítók aránya szintén 1 és 8% között volt. Az ilyen válaszok magas arányát látva célszerűnek láttuk egy olyan mutató bevezetését is, mely azt jelzi: milyen arányt képviselnek a vállalkozói státust preferálók a *határozott választ adók* között. E mutató alapján például a tíz új tagország mutatója már 1%-kal nem alacsonyabb, hanem magasabb mint az EU-15-é (44 és 45% helyett 48 és 47%), Magyarország mutatója (44%) ekkor is kisebb.

A határozott választ adókat nézve a 29 ország közül 9 országban volt a vállalkozói státus preferálása közel az EU-25 átlagához (47%-hoz). \pm 5%-kal magasabb vagy alacsonyabb vállalkozói preferenciát találtak viszont az EU-15+4 ország közül az alábbiakban (az átlagtól való eltérés csökkenő sorrendjében):

<u>magasabb arányt:</u>	<u>alacsonyabb arányt:</u>
Portugália /66/	Finnország /29/
Izland /65/	Hollandia /33/
Egyesült Államok /64/	Svédország /36/
Spanyolország /62/	Belgium /37/
Írország /60/	Norvégia /37/
Olaszország /57/	Ausztria /40/
Görögország /53/	Dánia /41/
	Németország /41/

és az új tagországok csoportjában:

Ciprus /64/	Csehország /35/
Lettország /57/	Szlovákia /35/
Lengyelország /54/	Szlovénia /34/

Magyarországon a vállalkozói preferencia mértéke e felmérés szerint az átlagos értéktől kevéssé tér el, ezért a fenti felsorolásban nem szerepelünk. A preferenciákat természetesen igen sok gazdasági, társadalmi, történelmi és kulturális körülmény befolyásolja (erről a felmérés is feltett több kérdést, a válaszokra még visszatérünk), feltűnő azonban, hogy a fejlett országok többségében alacsonyabb a vállalkozói státust preferálók aránya. Ennek egyik magyarázata az lehet, hogy a fejlett országokban vonzó a sok jól fizetett alkalmazotti állás, és magasabb foglalkoztatottság mellett kevésbé gyakori a munkahely-kínálat hiánya által motivált vállalkozás-indítás mérlegelése. Többnyire nagyobb arányban látnak viszont kedvező alkalmat erre. A felmérés szerint az alkalommotivált vállalkozói preferencia az új tagok esetében kisebb arányú, mint az EU-15 esetében (48 ↔ 56%) a másik – munkahely-kínálat hiánya miatti – motiváció hasonló arányú (33↔32%). Érdekes, hogy e felmérés Magyarországra magas alkalommotivációt (57%) és alacsony "szükségmotivációt" (23%) jelzett; egyéb tapasztalataink, más felmérések ezt nemigen erősítik meg. Nem jelentéktelen szerepet játszik a preferenciák alakulásában, hogy a szociális ellátás milyen fokon biztosított a vállalkozói kör számára is, e tekintetben igen nagy különbségek vannak az egyes országok között.

A Flash EB-felmérés a válaszadók jellemzőiről is tájékozódott. Ennek alapján a válaszokat a népesség különböző csoportjaira is feldolgozták: nemek, korcsoportok, a jelenlegi státus, iskolai tanulmányok és a szülők foglalkozása szerint. Az EU-25-átlagokat nézve (2.2. táblázat) magasabbnak mutatkozik az önfoglalkoztatás preferálása:

- a férfiaknál, mint a nőknél (52↔43%),
- a 15-24 éves korosztályban, mint az idősebbeknél (57↔45%),
- a még tanulóknál, mint a tanulmányaikat már befejezetteknel (61↔45%),
- a jelenleg is önfoglalkoztatóknál, mint az alkalmazottaknál (79↔38%),
- azoknál, ahol a családi hagyomány, a háttér is ilyen volt (56↔44%).

A státuspreferencia mellett a kérdőív a kétféle preferencia motívumait is tudakolta. A vállalkozói státus esetében 9, az alkalmazotti státus esetében 13 tényezőt jelöltek meg. Minthogy ezek nagyon szétaprózott képet adnak és kisebb-nagyobb mértékben át is fedik egymást, a 2. és 3. táblában tényezőcsoportokat képeztünk. A **vállalkozói státus** esetében (lásd a 2. tábla, bővebben a 2.3. táblázat adatait) az 1. és 2. tényező például lényegében ugyanazt jelenti más megfogalmazásban, és ha a kettőt együtt nézzük, akkor a nagy különbség az EU és az Egyesült Államok között szinte eltűnik. Vagyis: a vállalkozói

státus fő vonzereje (a telefonos interjúk szerint) mindkét esetben az igény önállóságra, saját környezetének alakítására. Sorrendben a másik legfontosabb körülmény a nagyobb jövedelem reménye, ezt az új tagországokban és Magyarországon az egyéb országoknál jóval nagyobb arányban jelölték meg. Érdekes, hogy ezekben az országokban utaltak nagyobb gyakorisággal a kedvező alkalom kínálkozására is. A 2. tábla az országok szerinti szélső értékeket is idézi; a nagy különbségekben az is szerepet játszhat, hogy az egyes tényezők megfogalmazásának a különböző nyelveken és más környezetben sokszor erősen eltérő kicsengése van.

2. tábla. A vállalkozói státus preferálását motiváló tényezők megjelölésének gyakorisága

Table 2 Motives (percentage) of the preference for self-employed status

(%)

Motiváló tényezők <i>Motives</i>	EU-25 átlaga <i>average</i>	EU-25 szélső értékei <i>extremes</i>	Egyesült Államok <i>US</i>	EU-15	Új tagok <i>New members</i>	Magyar- ország <i>Hungary</i>
1. Függetlenség/önmegvalósítás/ érdekes feladatok <i>Personal independence / Self- fulfillment / Interesting tasks</i>	77	59-86	21	69	67	65
2. Saját maga alakíthatja környezetét <i>Creating own environment</i>	16	4-55	61	15	19	26
1. és 2. együtt 1+2	93	76-136	82	84	86	91
3. Üzleti alkalom <i>A business opportunity</i>	8	1-28	2	8	10	14
4. Kedvező gazdasági klíma <i>Favourable economic climate</i>	2	0-18	1	2	3	3
5. Kilátás nagyobb jövedelemre <i>Better income prospects</i>	23	6-61	9	20	34	43
6. Foglalkoztatottsági megfontolások <i>Employment considerations</i>	7	0-68	2	6	15	11

Forrás/Source: Flash EB 160, 2004. Annex 5. oldal.

Az **alkalmazotti státus** preferálását motiváló tényezők közül (lásd a 3. tablát és a 2.4. táblázatot) az első helyen a stabilabb jövedelem, foglalkoztatottság, társadalombiztosítás vonzerejét, második helyen a vállalkozói ötlet, tudás, érdeklődés hiányát jelölték meg; minden másnak sokkal kisebb szerepet tulajdonítottak. E tényezők egyben a másik

alternatívától, a vállalkozástól visszatartó megfontolásokra is utalnak. Ezek, mint várható volt, az új tagországokban és Magyarországon is jóval erősebben hatnak, mint az EU-15 országokban. Az a körülmény, hogy ennek hatása alig mutatkozik a vállalkozói státus gyengébb preferálásában, ismét arra int, hogy e telefonos válaszokat nagy körültekintéssel fogadjuk.

3. tábla. Az alkalmazotti státus preferálását motiváló tényezők megjelölésének gyakorisága

Table 3 Motives of the preference for employee status

(%)

Motiváló tényezők <i>Motives</i>	EU-25 átlaga <i>average</i>	EU-25 szélső értékei <i>extremes</i>	Egyesült Államok <i>US</i>	EU-15	Új tagok <i>New members</i>	Magyar- ország <i>Hungary</i>
1. Stabilabb jövedelem, foglalkoztatottság, társadalombiztosítás <i>Regular income, Stability of employment, Social security, insurances</i>	66	26-177	39	63	85	84
2. Vállalkozói ötlet, tudás, érdeklődés hiánya (5 tényező) <i>Lack of entrepreneurial idea, interest, skills (5 items)</i>	41	10-143	12	38	66	57
3. Pénzügyi források hiánya <i>Lack of finances</i>	8	1-43	1	6	18	8
4. Nagy adminisztrációs terhek <i>Red tape</i>	5	1-17	1	5	7	1
5. Kisebbségi kockázat <i>It's not as risky</i>	21	6-47	5	20	21	8
6. Szokatlan és nehéz döntés <i>Severity of decision</i>	6	3-46	28	6	6	3
7. Egyéb tényezőket jelöltek meg <i>Other motives</i>	18	0-56	5	19	14	27

Forrás/Source: Flash EB 160, 2004. Annex 3. oldal.

Egy 1997-98-ban, az EU nemzetközi szociális felmérés programja (ISSP) keretében 23 országban készített felmérés Magyarországra az önfoglalkoztatást preferálók arányát a középmezőnyben, 49,7%-ban jelölte meg, az élen Lengyelország szerepelt 79,9%-kal (Branchflower, 2001, 683. oldal). (Branchflower egyébként 2004-ben már e címmel tette közzé újabb tanulmányát: *Önfoglalkoztatás: a több lehet, hogy nem jobb* /Branchflower, 2004/.) Ennél és a *Flash EB*-nél is határozottan alacsonyabb preferenciát jelzett egy

ugyancsak 2004-ben, hasonló nagyságú mintán készített, nem telefonos, hanem személyes beszélgetésekre támaszkodó, a GKM részére készített hazai felmérés. Ha az 1997-98-ról közölt magyar adatokat valósnak fogadjuk el, arra kell következtetnünk, hogy 6-7 évvel ezelőtt a vállalkozói státus nagyobb vonzerőt jelentett, azóta ez az újabb tapasztalatok alapján erősen mérséklődött.

A hazai vizsgálódás a Magyar Vállalatgazdasági Kutatásokért Alapítvány szervezésében a KSH negyedéves gyakoriságú, 38 ezer háztartást kikérdező munkaerő-felméréséhez (a 2004. márciusi kikérdezéshez) kapcsolódott, és Budapesten, valamint négy kiválasztott megyében (Fejér, Pest, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Tolna) gyűjtött válaszokat. Az összegező tanulmány a vállalkozói státust preferálók arányára több mutatót képzett, aszerint, hogy kifejezetten a vállalkozói státus preferálását jelölték-e meg, vagy kombinálva ezt a (nálunk gyakori és kedvelt) egyidejű alkalmazotti státussal. A határozott választ adókat nézve 68% lenne szívesebben alkalmazott. Csak önfoglalkoztató 24%, alkalmazotti állással kombinálva további 8%, összesen 32% (MVKA, 2004, III. fejezet). Bármelyik adatot fogadjuk el ezek közül, az a nemzetközi adatokkal egybevetve alacsonynak tekinthető. Ebben szerepet játszhat a két felmérés mintájának és módszerének (telefonos és személyes beszélgetések) eltérése is.

A magyar felmérés a jelenlegi és a korábbi státus nagy eltéréseit is jelezte. A megkérdezett 1034 fő között szereplő korábbi alkalmazottak közül például csak 56% volt az 2004-ben is, 11% önfoglalkoztató lett, 33% pedig gazdaságilag inaktív (ebből nyugdíjas csak 19% lett). A jelenlegi foglalkozási státus és a legszívesebben választott státus összevetése azt mutatja, hogy a jelenlegi alkalmazottaknak csak 14%-a lenne szívesen önfoglalkoztató, további közel 8%-a jelenlegi alkalmazotti státusával kombinálva. Az önfoglalkoztatók 71%-a továbbra is az akar maradni, 18%-a lenne szívesen alkalmazott, további 7%-a jelenlegi önfoglalkoztató státusával kombinálva. A jelenleg munkanélküliek háromnegyede alkalmazott, egynegyede önfoglalkoztató lenne, a nyugdíjasok körében ezek az arányok 56 és 11%. Ez megerősíti, hogy sok nyugdíjas szeretne dolgozni – ha erre lehetősége lenne. Együtt vizsgálva az egész gazdaságilag inaktív csoportot, az alkalmazotti státust részesíti előnyben 58, az önfoglalkoztatóit 18, a kettő kombinációját 5, azaz együtt 23%. Az önfoglalkoztatást preferálók aránya (lásd a 4. táblát) a nemzetközi tendenciákkal egyezően a magyar felvétel szerint is magasabb a férfiaknál, a fiataloknál és a fővárosban. Képzettség szerint már sajátos, hogy nálunk a szakmunkásoknál a legmagasabb a vállalkozói preferencia, bizonyára elhelyezkedési lehetőségeik

korlátozottsága és amiatt is, hogy tanuló éveik alatt más oktatási intézményeknél jobban felkészítik őket erre.

4. tábla. A foglalkozási státusz preferenciák hazai megoszlása népességi csoportok szerint, 2004

Table 4 Preference of occupational status in Hungary by groups of population

(%)

Népességcsoport <i>Groups of population</i>	Alkalmazott <i>Employee</i>	Önfoglalkoztató <i>Self-employed</i>	A kettő együtt <i>Both combined</i>	Egyéb válasz <i>None/DK/NA</i>
<i>Nemek szerint – Sex</i>				
Férfi <i>Men</i>	57,2	23,7	9,7	9,4
Nő <i>Women</i>	65,2	19,4	4,8	10,6
<i>Életkor szerint – Age</i>				
15-29 év/ <i>years</i>	56,5	28,7	8,1	6,7
30-49 év/ <i>years</i>	66,0	23,7	7,2	3,1
50 év/ <i>years</i>	58,0	14,9	6,8	20,3
<i>Iskolai végzettség szerint – Education</i>				
Alapfokú végzettségű <i>Primary school</i>	65,0	15,9	4,0	15,0
Szakmunkás <i>Skilled worker</i>	57,8	24,9	7,2	10,1
Érettségizett <i>Maturity</i>	60,4	23,5	7,1	8,9
Egyetemi, főiskolai végzettségű <i>Higher education</i>	63,1	20,0	11,3	5,6
<i>Településtípus szerint – Locality type</i>				
Budapesti lakos <i>Capital</i>	58,3	24,3	6,0	11,4
Városi lakos <i>Towns</i>	63,4	19,6	9,0	8,1
Községi lakos <i>Rural zones</i>	61,6	21,2	6,0	11,2
<i>Foglalkozási főcsoport szerint – Employment main-group</i>				
Szellemi foglalkozású <i>Brain worker</i>	66,7	16,9	8,6	7,8
Fizikai foglalkozású <i>Manual worker</i>	58,5	27,4	7,1	7,1
A teljes minta <i>Total</i>	61,1	21,6	7,3	10,0

Forrás/Source: Román, 2004. 59. oldal, MVKA, 2004. III. fejezet

3. Születő vállalkozások

A vállalkozói preferenciát jelző válaszadókat gyakran potenciális, aspiráló, lappangó (latens) vállalkozóknak nevezik. Már határozott szándékra, konkrét lépésekre is utal a „születő vállalkozó” megjelölés, melyhez többféle definíciót társítanak. A vállalkozás-indítást, az önfoglalkoztatói státus választását számos tényező alakítja, mindenekelőtt a személyiségi vonások, a társadalmi, a gazdasági és a családi környezet, a konjunkturális helyzet és a felismert vagy feltalált konkrét alkalmak kínálta lehetőségek. Maga a születés hosszabb folyamat, ez záródhat kisebb vagy nagyobb eredménnyel, sikerrel, de kudarcral vagy időben megtett visszalépéssel is. Mindennek ma már óriási irodalma van. E kutatási területet az EU és az OECD erősen támogatja; ajánlásaiban épít ezek eredményeire.

A Flash EB-felmérés a preferenciák motivációja mellett számos kérdést tartalmazott a vállalkozások születésének körülményeiről is. A válaszadók egyik csoportját megkérdezték például, hogy elsősorban a kínáló, felismert jó alkalom vagy a szükséghelyzet, esetleg a kettő együtt vagy spontán döntés készítette-e vállalkozás indítására. A nem önfoglalkoztatók csoportjának egy sor kérdést tettek fel arról, hogy milyen valószínűséggel lesznek vállalkozók. Az 5. tábla (és a 3.1. táblázat) ezekből idéz néhány magyar és nemzetközi adatot. Az EU-15-ről és az Egyesült Államokról kirajzolódó kép ismét az utóbbinál tükrözi az erősebb vállalkozási szándékokat. A régi és az új tagországokválaszait összevetve határozottan kitűnik a nagyobb vonzódás vállalkozás indítására az új tagországokban. Ez minden bizonnyal a kevesebb tapasztalatnak, a nehézségek nem kellő számbavételének is tulajdonítható. Ezt jelezte az a tanulmány is, mely összehasonlította, hogy milyen arányban látnak jó vállalkozási alkalmat a már működő, tapasztalt vállalkozók és a „születő” vállalkozók: egy nagy minta alapján erre 37,9 és 58,2%-ot kaptak (Arenius, 2005, 244. oldal). A magyar válaszok, mint oly gyakran, többségében a régi és az új tagországokra számított átlagok között vannak. Az 5. táblában kivétel ez alól, hogy a magyar felvétel a többiekénél nagyobb alkalommotivált szándékot és vállalkozási valószínűséget jelzett.

Arra, hogy e felmérések során milyen sok múlik a kérdések megfogalmazásán, és milyen nehéz a különböző felmérések eredményeit összegezni, a „vállalkozói dinamika” amerikai panel-felméréséből idézünk. Ebben azt a kérdést tették fel, hogy először az üzleti ötlet vagy alkalom vagy pedig vállalkozásindítási szándék született meg. A válaszok így oszlottak meg: ötlet/alkalom 36,9%, szándék 42,1%, egyidejűleg 21,0% (Gartner, 2005, 266. oldal). Hogy a szándék szükséghelyzetből adódott-e, erre itt nem kapunk feleletet; az

idézett *Flash EB*-felmérés szerint az Egyesült Államokban ez mindössze 13%-ban motiválta a vállalatindítást.

5. tábla. Vállalkozási motívumok és szándékok
*Table 5 Motives of the entrepreneurial starts-ups;
 desirability and feasibility among the non self-employed*

(%)

Motívum és szándék <i>Motives and readiness</i>	EU-25 átlaga <i>average</i>	EU-25 szélső értékei <i>extremes</i>	Egyesült Államok <i>US</i>	EU-15	Új tagok <i>New members</i>	Magyar- ország <i>Hungary</i>
<i>A fő motívum a korábban és most vállalkozást indítók körében Major motive of the start-ups</i>						
Jó alkalom <i>Opportunity</i>	55	33-78	71	56	48	57
Szükséghelyzet <i>Necessity</i>	32	12-42	13	32	33	23
Mindkettő vagy spontán döntés <i>Both or spontan</i>	10	4-24	10	9	16	19
<i>Vállalkozói szándék és valószínűség a nem önfoglalkoztatók körében Entrepreneurial start-up among the non-self-employed</i>						
Kívánatosnak látja, hogy 5 éven belül vállalkozó legyen <i>Desirable within 5 years</i>	33	15-50	46	32	40	34
Sosem gondolt erre <i>Never came up</i>	57	45-70	44	59	52	57
Most gondolkodik rajta <i>Now considering</i>	16	9-90	16	15	22	15
Lehetséges, hogy 5 éven belül vállalkozó lesz <i>Feasibly within 5 years</i>	31	10-55	43	30	34	42

Forrás/Source: Flash EB 160, 2004. p. 36. oldal, és/and Annex 9-13. oldal.

A már idézett hazai felmérés a vállalkozóvá válást ösztönző és akadályozó legtöbbször említett tényező 5-5 rangsorolását kérte, majd e tényezők 1–5 ponttal való minősítésének kétféle feldolgozását mutatta be:

- a/ az 1. helyen megjelölt „legfontosabb” válasz megoszlása szerinti rangsort, és
- b/ az átlagos helyezési értékek szerinti rangsort.

A kétféleképpen képzett rangsor (6. tábla) az ösztönző tényezőknél megegyezett, a visszatartó tényezőknél eltérő volt. Az átlagos helyezési értékek, tükrözve az összes

tényező változó pontszámokkal megítélt fontosságát, kiegyenlítettebb képet mutatnak. (A rangsorhelyek közötti különbségek mértékének érzékeltetésére az átlagos helyezési értékekből egy olyan mutatót is képeztünk, amelynél a rangsor utolsó lehetséges helyét, az 5-öt osztottuk a tényleges helyezési átlagértékekkel.)

6. tábla. A vállalkozóvá válást ösztönző és visszatartó tényezők hazai megítélése, 2004

Table 6 Motives for and against the self-employed status in Hungary, 2004

Tényezők <i>Motives</i>	Az 1. helyre adott válaszok <i>Ranking for the 1. place</i>			Az átlagos helyezési értékek <i>Average ranking</i>		
	száma <i>number</i>	megoszlása <i>percentage share</i>	rangsora <i>order of rank</i>	nagysága <i>points</i>	mutatója <i>indicator</i>	rang-sora <i>order of ranking</i>
<i>A vállalkozást ösztönző tényezők rangsorolása</i> <i>Ranking of the motives for the self-employed status</i>						
Nem tudnak alkalmazottként elhelyezkedni <i>No possibility for being employed</i>	418	40,4	1.	2,46	2,03	1.
Így több jövedelemhez jutnak <i>Prospects for higher income</i>	285	27,6	2.	2,57	1,94	2.
Vonzó a nagyobb önállóság <i>Attractive independence</i>	187	18,2	3.	2,79	1,79	3.
Munkáltatójuk kényszeríti őket <i>Pressure of the employer</i>	117	11,3	4.	3,29	1,52	4.
Családi tényezők motíválják <i>Family circumstances</i>	26	2,5	5.	3,88	1,29	5.
<i>A vállalkozást visszatartó tényezők rangsorolása</i> <i>Ranking of the motives against the self-employed status</i>						
Nem látnak rá lehetőséget <i>Not seeing possibility</i>	110	10,6	3-4.	3,44	1,45	4.
Nincs elég ismeretük <i>Lack of the needed skills</i>	95	9,3	5.	3,13	1,60	2-3.
Nincs elég tőkéjük <i>Lack of financial means</i>	570	55,1	1.	1,76	2,84	1.
Félnek a kudarctól <i>Fear from failure</i>	110	10,6	3-4.	3,09	1,60	2-3.
Nyugodtabb az alkalmazotti élet <i>Quite life of being employed</i>	149	14,4	2.	3,56	1,40	5.

Forrás/Source: MVKA, 2004, 61. oldal.

A vállalkozóvá válást ösztönző tényezők között az 1. helyet nézve messze kiemelkedik annak a körülménynek a jelzése, hogy nem tudnak alkalmazottként elhelyezkedni. A második a rangsorban – eléggé nagy távolsággal – a több jövedelem lehetősége. A válaszoknak csupán közel egyötöde tette első helyre a nagyobb önállóság vonzerejét, több mint 10%-a a színlelt vállalkozás munkáltatói kényszerét. A családi tényezők első helyen alig jelennek meg. Az átlagos helyezési értékek ugyanezt a sorrendet mutatják, de *realisabbnak tűnő, kisebb különbségekkel*. Valójában ugyanis egyidejűleg mindig több motívum jut szerephez és ezek a mutatók ezt jobban tükrözik.

A vállalkozóvá válást *visszatartó tényezőkről* készített kétféle értékelés – mint szinte minden hasonló felmérés – nagy súllyal a tőkehiányt tette az első helyre. A további rangsor azonban már eltéréseket mutat. Az első helyek alapján a következő helyre a nyugodtabb alkalmazotti élet vonzereje került; a további három tényező tekintetében csekélyek a különbségek. Az átlagos helyezési értékek alapján szintén a tőkehiány emelkedik ki, a nyugodtabb alkalmazotti élet vonzereje viszont az utolsó helyre kerül, nagyobb súlyt kap az ismerethiány és a kudarctól való félelem. (A Flash EB 160-felmérés szerint a bukás kockázatát, mint a vállalkozástól visszatartó tényezőt a legnagyobb arányban a magyar válaszolók jelölték meg, az új tagországok átlagos 62%-ával szemben 80%-ban). Az uniós elemzések kiemelik, hogy az Egyesült Államokban kevésbé félnek a kudarctól, egy tanulási folyamat állomásának tekintik; ezt Európában is így kellene felfogni, mondják.

Az önfoglalkoztatók 10-20% közötti arányának összevetése az ennél sokkal nagyobb arányú preferenciákkal mindennél világosabban jelzi, hogy a preferenciától a tényleges vállalatindítás még nagyon messze van. Ennek körülményeit, motívumait elemzik a „születő” vállalatokról készített felmérések. A háztartások körében végzett 2003. évi angliai felmérés (Household Survey, 2004) például azt mutatta, hogy míg vállalkozásban valamilyen formában a felnőtt népesség 13%-a vesz részt, 11% gondolkodik rajta, 76% kerüli ezt. A „gondolkodókat” is két csoportra osztották: vállalkozás indítását 54%-uk mérlegelte „komolyan”, 46%-uk „kevésbé komolyan” (ebből 13% éppen csak nem zárta ki ennek lehetőségét). A további kérdésekből az is kitűnt, hogy a „gondolkodók” többségének (vagy családjának, közeli barátainak) van már ilyen tapasztalata, vagy részesült ilyen képzésben; ők kevésbé félnek a kockázattól, fő motívumuk az önállóság, utána a nagyobb jövedelem.

Friederike Welternek a németországi helyzetet elemző tanulmánya (2000) három fázist határol el: alapítási vágy – alapítási szándék – leendő alapító. Az ezek számát-arányát vizsgáló felmérés szerint azok közül, akik vágnak arra, hogy vállalkozást indítsanak,

11,4%-nál jön létre határozott alapítási szándék és mindössze 1,8%-uk indítja el ténylegesen új vállalatát. Magasabb az alapítási vágy és ennek szándékká érése (összhangban hasonló vizsgálódások eredményeivel) a fiatalabbaknál, a képzetebbeknél, a férfiaknál. A leendő alapítók aránya a vágyhoz viszonyítva e három csoportnál az átlagos 1,8%-kal szemben 6,0–3,4–2,8%; és viszonylag magas, 4,3% a munkanélkülieknél is.

Németországban a népesség 1%-át megkérdező mikrocenzusok az 1 éven belüli kezdő vállalkozók arányára 7, a már lépéseket tett születő vállalkozók arányára 1,3 százalékot kaptak (Fleissig, 2005, 50. oldal). Az alábbi megoszlás e felmérésből –

főállású kereső tevékenységet folytat	78,8%,
részidős munkát végez	11,1%,
a főállás mellett más munkát is végez	10,1%.

– arra is felhívja a figyelmet, hogy a vállalkozásindítás első lépéseit sokszor a főállás megtartása mellett teszik meg. Ezt gyakran „többszörös aktivitás” (*pluriactivity*) vagy „hibrid vállalkozók” névvel jelölik meg. Ezek aránya Magyarországon igen magas. Adataink erről csak az egyéni vállalkozói körről vannak, itt ez 40% körül van. Különböző adatok összevetése, becslések alapján nem kisebb ez az arány a társas vállalkozások (kft-k, bt-k) esetében sem. Ha a vállalkozások, kisvállalatok súlyát ennek figyelembe vételével vizsgáljuk – például a foglalkoztatotti létszámot az újabb ajánlásoknak megfelelően teljes munkaidőre számítjuk át –, az a nyers adatoknál jóval kisebbnek fog mutatkozni.

Sokan a születő vállalkozások egyik jelzőszámának tekintik a *regisztrált vállalatok számát*, melyről a Központi Statisztikai Hivatalnak 1989-től vannak idősorai; ezek megtalálhatók a 2002-ben közreadott KKV-kiadványában (Kis- és középvállalkozások, 2002). A regisztrált vállalkozások száma 1989-ben 359.997 (ezen belül az egyéni vállalkozások száma 320 619) volt. 1994-ben a regisztrált vállalkozások száma már meghaladta az egymilliót (1 001 973) és ebből 778 036 egyéni vállalkozás volt. A frissebb adatokat a 7. tábla és a 3.2.-3.4. táblázatok idézik. Az összes regisztrált vállalkozás száma már kevéssé nőtt, de ezen belül csökkent az egyéni vállalkozások, tovább emelkedett a kft-k és bt-k aránya. Az egyéni vállalkozók egyharmadának csak adószáma van, vállalkozói igazolványt nem váltott ki. (A működő vállalatok számáról a továbbiakban idézett adatokban ez a csoport nem szerepel!) A jogi forma megválasztása, például az adószám mellett a vállalkozói igazolvány kiváltása különben a tapasztalatok szerint legtöbbször erősen függ szabályozási-adózási kérdésektől, ezek gyakori változásaitól. A 3.4. táblázat a regisztrált vállalatok számának ágazati megoszlását is mutatja. Ennek alapján a nemzetgazdasági

ágazatoknak ez a sorrendje (a mezőgazdaságot a vállalati struktúra vizsgálatába, e tevékenység sajátosságai miatt, az EU és az OECD nem vonja be) :

- (K) ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás (114 ezer),
- (G) kereskedelem, javítás (95 ezer),
- (F) építőipar (49 ezer),
- (O) egyéb közösségi, személyi szolgáltatás (44 ezer),
- (D) feldolgozóipar (34 ezer).

A regisztrált vállalkozások számának alakulásából és nemzetközi összehasonlításából csak óvatosan vonhatunk le következtetéseket. Mind abszolút számuk, mind a népességre vagy a munkaképes korú népességre vetített arányuk erősen függ ugyanis az egyes országok változó szabályozási környezetétől. A korábbi KKV-kiadvány ennek illusztrálására idézte, hogy 2001-ben az 1000 lakosra jutó regisztrált vállalkozások száma Magyarországon 105, Csehországban 189 volt (Kis- és középvállalkozások, 2002, 45. oldal), holott a működő vállalkozások száma csak kevéssel volt magasabb Csehországban.

7. tábla. A regisztrált vállalatok száma Magyarországon, 2000–2005

Table 7 Number of registered enterprises in Hungary, 2000–2005

Jogi forma <i>Legal forms</i>	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.
	év végén <i>31 December</i>					szept. 30. <i>30. September</i>
Társas vállalkozás <i>Partnership</i>	411 521	426 834	443 708	460 205	481 305	493 444
ebből: kft <i>of which: limited liability company</i>	167 033	172 219	182 242	193 247	209 720	220 390
bt <i>limited partnership</i>	188 136	199 152	208 454	214 787	219 023	220 308
Egyéni vállalkozás <i>Sole proprietor</i>	682 925	698 001	708 513	716 729	717 323	710 964
Összesen <i>Total</i>	1094 446	1 124 835	1 152 221	1 176 934	1 198 628	1 204 408

Forrás/Source: Magyar statisztikai évkönyv, 2005, 294. oldal. Utolsó oszlop: Gyorstájékoztató. A regisztrált gazdasági szervezetek száma, 2005. III. negyedév. *Hungarian Statistical Yearbook, 2005, p. 294. Last column: First release. Number of registered economic organizations, 2005, 3rd quarter.*

A vállalatok születését, a vállalkozói dinamikát elemző tanulmányok közül az Egyesült Államokban kiemelkedik a száznál több kutatót összefogó *Vállalkozáskutató Konzorcium* (ERC) 1995-2003 közötti négy panelfelmérése. Ennek eredményeiről – a vállalkozók

személyiségjegyeiről, gondolkodásmódjáról, indulásuk egyéni és környezeti körülményeiről – azután részletes elemzést, értékelést készítettek (Gartner, 2005). Ebből ágazott le a Babson College (USA) és a London Business School (UK) közös projektjeként 1997-ben a globális vállalkozási monitor (GEM) -felmérések és jelentések indítása. (Fő céljának a vállalkozói aktivitás és a gazdasági növekedéssel való kapcsolatának elemzését jelölték meg. Többéves tapasztalatok alapján erről máig óvatosan nyilatkoznak: az adatok határozott pozitív korrelációt jeleznek, de oksági összefüggés megállapításához még további évek adatait várják.) E jelentések készítésében induláskor 10, 2002-ben sikeres programmal már 37 (2005-ben 35) ország vett részt. Ács J. Zoltán amerikai professzor és a Pécsi Egyetem Közgazdasági Karának együttműködésével 2001-ről, 2002-ről, majd (2003-at kihagyva) 2004-ről és 2005-ről magyar felmérést is készítettek (Ács, 2002; Szerb, 2005).

A vállalkozás fogalmára a GEM-jelentések sajátos definíciót vezettek be: „*Vállalkozásnak* tekinthető minden olyan új üzleti egység létrehozási kísérlete, amelyet magánszemélyek, csoportok vagy egy már létező üzleti vállalkozás kíván megvalósítani. Vállalkozásnak számít tehát a magánfoglalkoztatás, egy új vállalkozói szervezet alapítása, vagy egy létező vállalkozás bővítése” (Ács, 2001, 3. oldal). Gyakorlatilag három elemből képezik a teljes vállalkozási aktivitás (TVA) indexét: a „születőben lévő” és a „már létező fiatal” (42 hónapnál nem idősebb) vállalkozások, valamint a tőkéjüket „informálisan” befektetők, az ún. „üzleti angyalok” száma, majd a felnőtt (18–64 év közötti) lakosság számához viszonyított aránya alapján. Újabban (nagyon is indokoltan!) ezt pontosabban, a „korai szakaszban lévő vállalkozási aktivitás” mutatójaként jelölik meg. A legutóbb közzétett adatokat az európai országokra, melyekről ilyen információk rendelkezésre állnak, a 8. tábla, az országok teljes körére a 3.5. táblázat mutatja be.

A hasonló elemzések, rangsorolások (pl. a Versenyképességi világevkönyv, a Globális versenyképességi jelentés) saját felméréseik mellett nagy mértékben statisztikai adatokra támaszkodnak, és meg is szokták adni, milyen arányban (az idézett két kiadványnál két-illetőleg egyharmad arányban). A GEM-jelentésekről ez máig nem ismert, döntően saját felméréseikre, országonként többes (legtöbbször telefonos) interjúkra és jóval szűkebb körű szakértői beszélgetések eredményeire támaszkodnak (Reynolds, 2005). A legutóbbi, 2005. évi jelentés különben a GEM-felmérések 2. szakaszának indításáról szól és ebben, szigorúbban vizsgálva adataik, következtetések megbízhatóságát, több változtatást vezettek be.

8. tábla. A teljes vállalkozói aktivitás (TVA) -mutatók

a globális vállalkozási monitor-jelentésekben az európai országokra, 2001–2005

*Table 8 Total Entrepreneurial Activity (TEA) indicators of the GEM Report
on the European countries, 2001–2005*

Ország Country		TVA 2001	TVA 2003	TVA 2004	TVA 2005	Az alkalommotiváció a szükségmotivációnak hányszorosa? <i>Opportunity: necessity motivation</i>	
						2004	2005
Ausztria	– AT	5,3	..	5,9
Belgium	– BE	4,5	3,0	3,5	3,9	15,3	8,7
Dánia	– DK	8,0	6,5	5,3	4,8	13,0	27,4
Finnország	– FI	7,7	4,6	4,4	5,0	13,3	6,3
Franciaország	– FR	7,4	3,2	6,0	5,4	3,3	1,3
Görögország	– EL	5,8	6,5	2,3	5,7
Hollandia	– NL	6,4	4,6	5,1	4,4	6,3	11,5
Horvátország	– HR	..	3,6	3,7	6,1	1,3	0,9
Írország	– IE	12,2	9,1	7,7	9,8	6,5	4,2
Izland	– IS	..	11,3	13,6	10,7	16,7	18,2
Lengyelország	– PL	10,0	4,4	8,8	..	1,8	..
Lettország	– LV	6,6	..	4,9
Magyarország	– HU	11,4	6,6	4,3	1,9	2,2	1,5
Nagy-Britannia	– UK	7,8	5,4	6,3	6,2	8,7	6,7
Németország	– DE	8,0	5,2	4,5	5,4	2,6	2,4
Norvégia	– NO	8,8	8,7	7,0	9,2	6,8	9,8
Olaszország	– IT	10,2	5,9	4,3	4,9	9,3	5,0
Portugália	– PT	7,1	..	7,0	..	4,3	..
Spanyolország	– ES	8,2	4,6	5,2	5,7	7,3	5,9
Svájc	– CH	6,1	..	6,1
Svédország	– SE	6,7	4,0	3,7	4,0	9,5	5,6
Szlovénia	– SI	..	4,6	2,6	4,4	5,1	7,8

Forrás/Source: GEM Executive Report, 2004, 17. oldal és/and 2005, 18. és/and 22. oldal.

A TVA-mutatókra épített rangsorolásoknál nem könnyű magyarázatot adni a meglepően nagy országok közötti és sok országnál a szomszédos évek közötti ugrásszerű különbségekre. Az országok közötti nagy különbségek egyik oka az lehet, hogy a telefonos interjúk során feltett kérdésre óvatosabban vagy bátrabban jeleznek vállalkozásindítási szándékot, később pedig ebből nagyon eltérő hányadot realizálnak. Az alkalom- és szükségmotivációs arány 2004 és 2005 közötti nagy különbségeivel kapcsolatban (lásd a 8. táblát) a 2005. évi GEM-jelentés (59. oldal) maga is megjegyzi,

hogya a jövőben sokkal pontosabban kell e kérdést megfogalmazni. Már korábban felmerült az a kétely is (MVKA, 2004, 95. oldal), hogy miért pont 42 hónapnál húzunk meg határvonalat. A nemzetközi tapasztalatok, felmérések szerint az induló vállalatok igen kis hányada törekszik igazán növekedésre, másrészt viszont a három és fél évesnél „öregebb” vállalatok közül is sok megőrzi ilyen szándékát, innovációs készségét. Ha nem így lenne, valószínűleg sokkal nagyobb számban tűnnének el a színről. A 2005. évi jelentés, bizonyára ilyen megfontolások alapján, már bevezette az összes (születő, új és korábbi) vállalatok arányának együttes mutatóját is.

A 2004. évi GEM-jelentés 34 országra számított mutatói alapján a teljes vállalkozási aktivitás indexére 9,3-as, a 2005. évi jelentés 35 országra 8,4-es átlagértéket jelez. Magyarország mutatója 2004-ben 4,3 volt, ez a 34 ország közül a 26. helyet jelentette; 2005-ben az 1,9-es mutató az utolsó helyet. 2001-ben hazánk a 26 ország között még az 5., 2002-ben 28 ország között a 11. helyen volt. Csak a vizsgált európai országokat nézve, 2001-ben csupán Írország, 2002-ben Írország, Izland és Norvégia előzte meg Magyarországot, 2004-ben viszont már csak 4 országra jeleztek kisebb értéket (ezek: Belgium, Horvátország, Svédország és Szlovénia), 2005-re a magyar mutató volt a legalacsonyabb. A 2005. évi GEM-jelentésben (18. oldal) a születő + új + korábbi vállalatok együttes arányáról is közöltek adatokat, az átlag 14,8%, a magyar 3,8% itt is a legalacsonyabb (a következő ország Dél-Afrika 6,0%-kal). E számok összevetése egyéb magyar adatokkal, sem ezt a különlegesen alacsony színvonalat, sem a drámai visszaesést nem erősíti meg. A regisztrált vállalkozások száma például, mely szintén jelez valamilyen szándékot, minden évben növekedett (lásd a 3.2. táblázatot) és a működőnek minősített vállalatok száma is emelkedett (lásd a 5.1. táblázatot). Elgondolkodtató az is, hogy például 2004-ben az Egyesült Államok TVM-mutatója 11,3 volt, jóval az átlagos és az európai értékek felett, ugyanakkor az önfoglalkoztatók tényleges arányát nézve (lásd a 11. táblát a következő fejezetben) a rangsor végén szerepel. Az újabb GEM-kutatások és a „GEM-konferenciák” (Berlin 2004, Budapest, 2005) e kérdésekre is próbáltak választ keresni.

További lényeges kérdés, hogy a vállalkozás célja csak munka, megélhetés, viszonylagos biztonság megteremtése, vagy erős a további növekedésre való törekvés, újabb kockázatokat is vállalva. Általánosan elfogadott tétel: „amiben a vállalkozáskutatók egyöntetűen egyetértenek, az az, hogy a vállalkozás más mint a kisvállalat” (Birley, 2000, IX. oldal). Az Isztambuli Miniszteri Konferenciára készített OECD-tanulmány (Fostering, 2004) a kisvállalat-tulajdonosok háromnegyedét az „életstílus-vállalkozókhoz” sorolja. Úgy vélik, csupán egynegyedük törekszik növekedésre és ezek egyötöde ér el valóban jelentős növekedést. A 2003. évi GEM-jelentésben (GEM Executive Report 2003) újabb mutatót vezettek be az innovatív vállalkozások megkülönböztetésére. A felmérés alapján ezek a

születő vállalkozásoknak – az OECD-becsléssel egyezően – mintegy 5%-át tették ki. „Vállalkozó vállalatnak” azokat tekintették, melyek az interjúk szerint jelentős növekedést és a piacra erős ráhatást várnak. A vállalkozó vállalatoknak ezt az indexét (FEA-index) számszerű és foglalkoztatottsági arányukból képezték. Magyarország ennek az indexnek alapján (1,88, az átlag 2,00) 40 ország között a 24. helyre került. Országokénti elemzésekhez azonban az innovatív vállalkozások számát túlságosan alacsonynak minősítették a mintában. Az összegezett adatok egyébként azt jelezték, hogy az ilyen vállalkozások a többenél nagyobb létszámmal indulnak, gyakoribb a több tulajdonos, a fogyasztói szolgáltatások körében kisebb az arányuk.

A 2004. évi GEM-jelentés nem közölte e mutatót, de egy külön tanulmány a GEM adatbázisa alapján elhatárolta a nagy várakozásokkal induló születő és új („bébi”) vállalkozások csoportját, és 2000–2004. évi összegezett adataik alapján ezek jellemzőiről is készített elemzést (Autio, 2005). Országok, régiók szerint a születő és új vállalkozások 3-17%-a számol azzal, hogy öt éven belül 20 vagy ennél több foglalkoztatottal (és 1–7%, hogy 50 vagy ennél több foglalkoztatottal) fog dolgozni. Az új munkahelyek teremtésének 70-80%-a azonban ezektől várható, jelzi e tanulmány. Európában kiugróan alacsony az ilyen vállalkozások aránya, ezt egyébként magasabbnak találták a nagyobb jövedelmű háztartások, a képzetebbek, az alkalommotivált vállalkozások körében és kedvezőbb gazdasági környezet esetén. A 2005. évi GEM-jelentésbe ilyen vizsgálódásokat is beépítettek, országok szerinti adatok közlése nélkül.

Hasonló hazai felmérések, elemzések készítésével még adósak vagyunk, de néhány kérdést a vállalkozásindítási szándékokról a munkaerő-felmérések keretében is feltesznek. Figyelmet érdemlő jelzés például a válaszok országok közötti összehasonlításából, hogy az inaktivitás okai között a munkaképes korú (16-64 éves) népesség körében az EU-tagországok közül Magyarországon a 3. legmagasabb (29,4%) a nyugdíjazottság, a 4. legmagasabb (5,3%) az elbátortalanodás megjelölésének aránya (Employment, 2005, 230. oldal). Hazai felmérésünkből példa a sokszor meglepő, további elemzést igénylő válaszokra: 2003-2004-ben a közel 300 ezer „teljes vagy részidős munkát keresők” közül mindössze 2305, illetőleg 1530 fő mondta, hogy önálló vállalkozást szeretne indítani – holott évente ennek sokszorosa regisztráltatja magát.

Az üzleti környezetet minősítő felmérések között az OECD a szabályozási és adminisztrációs korlátok szempontjából Magyarországot 30 ország között a 17. helyre sorolta (OECD SME Outlook 2005, 33. oldal). Hasonló helyre utalnak az uniós értékelések is (Benchmarking enterprise policy, 2004). A Világbank részletes szakértői vélemények alapján 10 körülmény szerint minősíti azt, hogy az egyes országokban az üzleti környezet milyen mértékben

kedvező vagy kedvezőtlen a vállalkozások, ezek indítása, erősödése számára. Legfrissebb értékelésükről a 9. tábla a magyar adatok mellett 3–3 nyugat- és közép-keleteurópai ország adatát mutatja be, a 10 vizsgált körülmény szerinti rangsorról és az ezekből adódó átlagos helyezésekről. A 155 ország közül az első három helyet Új-Zéland, Szingapúr és az Egyesült Államok kapta, és Európából az első tíz között van még Norvégia, Dánia és Nagy-Britannia. Magyarország (a különböző körülményeket minősítő részmutatók jelentős, más országoknál is megfigyelhető szóródása mellett) az 52-ik, a legjobb (24.) helyezést az itthon sokszor panaszolt hitelhez jutás terén, az adózás mellett a legrosszabb (119.) helyezést az engedélyek intézése terén kapta – mely utóbbin pedig viszonylag könnyen lehetne javítani.

9. tábla. A vállalkozás környezeti körülményeinek világbanki rangsorolása, 2005

Table 9 World Bank ranking of countries by ease of doing business, 2005

Körülmények <i>Conditions</i>	Magyarország <i>HU</i>	Ausztria <i>AT</i>	Hollandia <i>NL</i>	Németország <i>DE</i>	Csehország <i>CZ</i>	Lengyelország <i>PL</i>	Szlovákia <i>SK</i>
Vállalatindítás <i>Starting a Business</i>	72.	59.	42.	47.	77.	92.	48.
Engedélyek intézése <i>Dealing with Licenses</i>	119.	41.	66.	20.	87.	120.	40.
Munkaerő-felvétel, -elküldés <i>Hiring and Firing</i>	85.	110.	70.	131.	60.	64.	74.
Tulajdon bejegyzése <i>Registering Property</i>	96.	28.	20.	33.	55.	75.	6.
Hitelhez jutás <i>Getting Credit</i>	24.	20.	14.	5.	21.	86.	28.
Befektetők védelme <i>Protecting Investors</i>	34.	121.	103.	57.	68.	22.	118.
Adózás <i>Paying Taxes</i>	98.	72.	120.	54.	70.	106.	69.
Külkereskedelem <i>Trading Across Borders</i>	38.	8.	5.	3.	24.	34.	60.
Szerződések érvényesíthetősége <i>Enforcing Contracts</i>	31.	35.	20.	25.	21.	104.	81.
A vállalat bezárása <i>Closing a Business</i>	50.	20.	8.	30.	101.	23.	44.
Rangsor-átlag <i>Average</i>	52.	32.	24.	19.	41.	54.	37.

Forrás/Source: Doing Business, 2005.

29 országra vonatkozóan (melyekre a foglalkoztatottsági státuspreferenciák megoszlását is bemutattuk) a 3.6. táblázatban a világbanki rangsorolásokat is áttekinthetjük. Közepesenél gyengébb helyezésünkre utal, hogy ha a még részletesebben vizsgált 39 részmutatót nézzük, ezek közül a 8 új EU-tagország átlagánál csak 15, a 14 régi tagország átlagánál 12, a világlátlagnál 13 esetben jobb a magyar mutató. Ítélet alkotásánál természetesen az eltérések mértékét és a különböző mutatókkal jellemzett körülmények fontosságát is mérlegelni kell.

4. Önfoglalkoztatók

Az ún. „alkalmazotti társadalom”, melyben a gazdaságilag aktív népesség túlnyomó hányada alkalmazottként dolgozik, csupán a múlt század 20-as, 30-as éveiben alakult ki és négy-öt évtized múltával a munka világában ismét lényeges változások mentek végbe. Ezek között kiemelkedik a hagyományos munkaviszonytól eltérő kapcsolatok, az ún. *atipikus munkaformák* térnyerése. E körbe sorolják a rövidített, részmunkaidős és az időszakos foglalkoztatást, valamint az alkalmi, szezonális, meghatározott időre szóló szerződés keretében, továbbá a nem munkaviszonyban végzett munkát, mely lehet otthon, megbízásból végzett munka és (sokkal nagyobb arányban) önfoglalkoztatás.

Az önfoglalkoztató státus fő jellemzőjének azt tekintik, hogy a munka díjazása a profittól függ (a saját fogyasztást ennek részeként kezelik) és a döntés az önfoglalkoztató kezében van. Ezen belül sajátos kategóriát képeznek a regisztrált vállalatok tulajdonosmenedzserei, akik egyidejűleg alkalmazottak (saját maguk alkalmazottai) és önfoglalkoztatók. Ezeket sokszor nem sorolják az önfoglalkoztatókhoz, máskor „munkaadó” és „önálló” megjelöléssel különböztetik meg; a nemzetközi összehasonlításoknál gondot okoz, ha nem jelölik meg világosan az ilyen adatok tartalmát. Az önfoglalkoztatás gazdasági és társadalmi szerepe két szempontból került az utóbbi időben a figyelem előterébe, egyrészt mint a vállalkozás egyik társadalmilag is hasznos formája, másrészt mint olyan forma, mely az alkalmazotti munkaviszonnyal szemben a dolgozónak kevesebb biztonságot, szociális védelmet nyújt. A vállalkozások erősítésének céljával az önfoglalkoztatást segítik, és szociális oldalról sérelmesnek talált vonásainak kiigazítását ajánják.

Az önfoglalkoztatók számáról, arányáról a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal (ILO), az OECD és az EU kiadványai is közölnek adatokat. Ezek nagyjából hasonló képet mutatnak, de sok eltérést, helyenként ellentmondást is tartalmaznak. Ez részben a fogalom értelmezésének, elhatárolásának bizonytalanságaival, részben eltérő adatforrások felhasználásával magyarázható. Az ILO részletes munkaügyi adatgyűjteményéből (KILM 4, 2005) idézett 4.1. táblázat 38 országról mutat be ilyen adatokat. Az önfoglalkoztatók magas arányával itt Görögország, Törökország, Olaszország, Portugália, alacsony arányokkal Luxemburg, Norvégia és Oroszország tűnik ki. Magyarország 20. helyével a középmezőnyben helyezkedik el. Több év

adatai az előző ILO-kiadványban (KILM 3, 2002) azt jelezték, hogy 1980 és 2000 között az önfoglalkoztatók aránya a megfigyelt országok többségében csökkent.

Az Európai Bizottság kiadványa (Employment, 2002) sok országról az előbbiektől eltérő adatokat mutatott be (4.2. táblázat). Magas önfoglalkoztató aránnyal 2001-ben itt is a mediterrán országok tűntek ki, alacsony arányt jeleztek Luxemburgra, Dániára, Svédországra. 1990/91 és 2001 között a 13 ország közül Németország, Portugália és Svédország kivételével mindenütt csökkent az önfoglalkoztatók aránya. Az EU legújabb foglalkoztatottsági jelentése (Employment, 2005, 50. oldal) szerint 2000 óta a mintegy 16%-os uniós önfoglalkoztató arány, mely jó kétszerese az Egyesült Államokban megfigyeltnek, nem változott.

Külön felmérésük alapján részletesebb képet is ad az önfoglalkoztatók összetételéről és arányáról az EU dublini székhelyű alapítványi kutatóintézetének kiadványa (Employment status, 2002). 2000-ben az Európai Unióban

74,5% volt a tartósan foglalkoztatottak,
10,8% a nem tartósan foglalkoztatottak, és
14,7% az önfoglalkoztatók aránya.

Ez utóbbiak közül 5,4% dolgozott alkalmazottal, 9,3% alkalmazott nélkül, e második csoportból 2,3% kevesebb, mint heti 35 órában.

Az OECD 2000. évi „Foglalkoztatási kitekintés”-ében (Employment Outlook, 5. fejezet) „Az önfoglalkoztatás részleges reneszánsza” címmel közelebbről vizsgálta a foglalkoztatottsági forma alakulását. Terjedésének fő okaként a túl merev munkaerő- és termékpiaci szabályozások és a magas adók kikerülésére irányuló törekvést említi, valamint a „kihelyezések”, alvállalkozásba adások terjedését. Ugyanakkor a határok bizonyos elmosódását is jelzik. Ezt más tanulmányok is megerősítik (lásd például Bulder, 1999; Semlinger, 2002), és elsősorban az említett atipikus foglalkoztatási formák terjedésével magyarázzák. Szociológusok arra is utalnak, hogy a hagyományos kispolgári és kézműves önfoglalkoztatókkal szemben ez most inkább a professzionális menedzserek és a szakképzettség nélküliek között nagyobb arányú (Arum, 2004, 449–450 oldal).

Az említett OECD-jelentés az önfoglalkoztatás példjaként idézi a franchise terjedését, de azt is, hogy sok önfoglalkoztató egyetlen vállalat számára dolgozik, ami a *színlelt, hamis*

önfoglalkoztatás tipikus esete. Felmérések szerint a munkakörülmények az önfoglalkoztatók számára kedvezőtlenebbek, hosszabb a munkaidejük, a képzésben való részvételük és a számítógépek alkalmazása kevésbé gyakori körökben. Ugyanakkor munkájukkal többnyire jobban meg vannak elégedve, különösen, akik alkalmazottal is dolgoznak. Még árnyaltabb képet rajzolt erről az EU dublini székhelyű kutatóintézetének jóval korábbi, igen részletes, a munkakörülmények minden mozzanatára kiterjedő felmérése; a munkával való elégedettség tekintetében csak 2 százalékpontos különbséget (86–84%) jelzett az önfoglalkoztatók javára (Working Conditions Survey, 1996).

Két olyan körülmény is van azonban, melyet az igényesebb elemzés e témában sem az időbeli változások értékelése, sem a nemzetközi összehasonlítások során nem hagyhat figyelmen kívül. Az egyik az informális, rejtett, a nem számbavett gazdaság. Ez nem csak az alkalmazottként foglalkoztatottak kiegészítő jövedelmet biztosító tevékenységét foglalja magában, hanem jelentős számú nem regisztrált önfoglalkoztatót is. Ennek beszámítása növelné az önfoglalkoztatók arányát a munkanélküliként, gazdaságilag nem aktívként számba vett körből is. (Az ILO az *informális gazdasághoz* számítja becslések segítségével a háztartások tevékenységét is, ez más arányokat ad, különösen a fejlődő országokra.) A másik körülmény viszont, a színlelt (látszat, pseudo-) vállalkozók bevonása csökkentené ezt az arányt. Magyarország esetében mindkét csoport súlya az átlagosnál jóval magasabb, ezért a nemzetközi összehasonlításokból kirajzolódó foglalkoztatottsági képet célszerű közelebről is ellenőrizni. (A hivatal termelékenységi kiadványai /A munka termelékenysége, 2003; Termelékenységünk és versenyképességünk, 2004/ utalnak erre és néhány adatot is közölnek a nem számbavett gazdaság súlyáról. A színlelt önfoglalkoztatók arányát, igen széles határok között, sok százezerre becsülik. Szigorúbb szabályozás és ellenőrzés bevezetése nyomán számuk 2006. június 30. után várhatóan jelentősen csökkenni fog.)

A magyar gazdaság foglalkoztatási és vállalatiméret-struktúrája az 1940-es évek végéig hasonló volt a természetes folyamatban más piacgazdaságokban is kialakult struktúrához, az államosítások hullámai azután gyorsan megváltoztatták ezt. Igen kevés valódi önálló, önfoglalkoztató maradt, ezek száma a rendszerváltáshoz közeledve lassan, majd a rendszerváltás után igen gyors ütemben gyarapodott. A korábbi *virtuális teljes foglalkoztatás* összeomlásával a nagyvállalatoknál megszűnt közel 2 millió munkahelynek azonban csak mintegy harmadát pótolták a (javarészen új) kis- és középvállalatok. A gazdasági aktivitás a magyar gazdaságban ma is a legalacsonyabbak közé tartozik Európában: a 2004. évi adatok szerint a foglalkoztatottsági ráta az EU-25-ben 63,3%, az EU-15-ben 64,7%, Magyarországon

56,8 volt. Az egy lakosra jutó GDP tekintetében ezt valamelyest kompenzálta a munkatermelékenység nemzetközi mérce szerint is gyors növekedése.

Az önfoglalkoztatók számáról, arányáról a magyar gazdaságban 1992-től rendelkezünk adatsorokkal. Részletesen ezeket – a nemzetközileg szabványosított metodikát (*Labour Force Survey*) követve – a 4.3. táblázat, néhány sarokévre a 10. tábla mutatja be. A teljes 1992-2004. közötti időszakot nézve az alkalmazottak aránya nőtt jelentősen (79,6%-ról 85,8%-ra), többek között a szövetkezeti tagok számának nagy csökkenése folytán. Ez 5,6-ról 0,2%-ra apadt, a segítő családtagok aránya 1,2-ről 0,4%-ra, és a társas vállalkozások tagjaiként számba vett önfoglalkoztatóké is 6,4-ről 3,5%-ra. Az önálló vállalkozóként kimutatott foglalkoztatottak száma 1999-ben tetőzött 412 ezer fővel, 10,8%-kal, azután számuk és arányuk is kevéssel visszaesett. Az önfoglalkoztatók aránya e felmérések szerint 2004-ben 14,2% volt. (A 2001. évi népszámlálás 15,7% önfoglalkoztatót jelzett /Népszámlálás, 16. A társadalom rétegződése, 2004, 190. oldal/, a legújabb mikrocenzus 17,7%-ot /Mikrocenzus 2005, 1. kötet, 40–41. oldal/ – a gazdasági aktivitás fogalmának más értelmezését követve.)

10. tábla. A foglalkoztatottak hazai megoszlása foglalkoztatottsági státus szerint,
1992–2004

*Table 10 Percentage share of persons employed by status of employment in Hungary,
1992–2004*

Státus – Status	1992	1999	2003	2004
1. Alkalmazott <i>Employee</i>	79,6	84,4	86,7	85,8
2. Szövetkezeti tag <i>Member of cooperation</i>	5,6	1,1	0,2	0,2
3. Társas vállalkozás tagja <i>Member of partnership</i>	6,4	3,0	2,9	3,5
4. Vállalkozó <i>Sole proprietor</i>	7,2	10,8	9,7	10,0
5. Segítő családtag <i>Unpaid family worker</i>	1,2	0,7	0,5	0,5
6. Önfoglalkoztatók I. (3+4) <i>Self-employed I. (3+4)</i>	13,6	13,8	12,6	13,5
7. Önfoglalkoztatók II. (2-5) <i>Self-employed II. (2-5)</i>	20,4	15,6	13,3	14,2
Összesen <i>Total</i>	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás/Source: A munkaerőfelmérés idősorai, *Time series of LFS*, 2005, 33. oldal.

Az alkalmazottak és önfoglalkoztatók 2001. évi arányáról a közép- és kelet-európai országokban egy Eurostat-kiadvány közölt részletes adatokat (Employment and Labour Market, 2003, 21. oldal). A mezőgazdasággal együtt számba vett adatok szerint az önfoglalkoztatók átlagos aránya a 10 közép- és kelet-európai országban 19,4, az Európai Unióban 14,0, Magyarországon 13,9% volt. Még nagyobb volt a különbség az alkalmazott nélküli önfoglalkoztatók arányát nézve: ez a közép- és kelet-európai országokban 16,2%, szemben az EU 8,5%-ával (Magyarországon 8,4%). A különbségek egyik lényeges összetevője a mezőgazdaság eltérő súlya: a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya az EU átlagában 5%, a közép- és kelet-európai országokban 20% felett volt (Romániában 45%, Lengyelországban 19%).

A 11. tábla az OECD által közölt legfrisebb adatokat mutatja be. Az önfoglalkoztatók arányát nézve a szélső értékek 49,2% (Törökország) és 6,8% (Luxemburg). Igen magas még ez az arány Mexikóban (37,0%) és Görögországban (36,6%); a legalacsonyabbak között van Norvégiában (7,4%) és az Egyesült Államokban (7,6%). Magyarország 2004-ben 14,3%-ával a 30 ország között nagyjából középen helyezkedik el. Kevéssel magasabb ez az arány Csehországban (16,9%), viszont például Lengyelországban a mezőgazdaságot is beszámítva lényegesen magasabb (30,9%), mezőgazdaság nélkül viszont alacsonyabb (12,6).

11. tábla. Az önfoglalkoztatók aránya az OECD-országokban, 2004

Table 11 Percentage share of self-employed in the number of persons employed in the OECD countries, 2004

(%)

Ország Country		Az alkalmazottak aránya Employee	Az összes önfoglalkoztató aránya Self-employed	Az önfoglalkoztatók aránya mezőgazdaság nélkül Self-employed without agriculture	Az önfoglalkoztatók aránya szerinti rangsor Ranking by the share of self-employed	
					„b” oszlop alapján based on „b” column	„c” oszlop alapján based on „c” column
		a	b	c	d	e
Ausztrália	– AU	86,0	14,0	12,6	16.	12-13.
Ausztria	– AT	87,2	12,8	9,2	18-19.	19.
Belgium (1999)	– BE	82,2	17,8	16,6	11.	7.
Csehország	– CZ	83,1	16,9	16,8	12.	6.
Dánia	– DK	91,3	8,7	7,4	27.	24.
Egyesült Államok	– US	92,4	7,6	7,0	28.	25.
Finnország	– FI	87,2	12,8	9,7	18-19.	18.
Franciaország	– FR	91,2	8,8	6,9	26.	26.
Görögország	– GR	63,4	36,6	28,5	3.	3.
Hollandia	– NL	88,4	11,6	10,3	22.	17.
Írország	– IE	82,0	18,0	13,7	10.	10.
Izland	– IS	85,6	14,1	12,3	15.	14.
Japán	– JP	84,6	14,9	12,1	13.	16.
Kanada	– CA	90,5	9,5	8,6	25.	22.
Korea	– ROK	66,0	34,0	29,0	4.	2.
Lengyelország	– PL	69,1	30,9	12,6	5.	12-13.
Luxemburg	– LU	93,2	6,8	5,9	30.	28.
Magyarország	– HU	85,7	14,3	14,6	14.	9.
Mexikó	– MEX	63,0	37,0	31,3	2.	1.
Nagy-Britannia	– UK	86,4	13,6	13,1	17.	11.
Németország	– DE	88,2	11,8	8,9	21.	20.
Norvégia	– NO	92,5	7,4	5,6	29.	29.
Olaszország	– IT	71,6	28,4	27	6.	4.
Portugália	– PT	73,6	25,9	8,4	7.	23.
Spanyolország	– ES	81,8	18,1	16,2	9.	8.
Svájc	– CH	88,7	11,3	.	23.	.
Svédország	– SE	90,1	9,9	8,8	24.	21.
Szlovákia	– SK	87,7	12,0	12,2	20.	15.
Törökország	– TR	50,8	49,2	26,5	1.	5.
Új-Zéland	– NZ	80,7	19,2	6,7	8.	27.

Forrás/Source: Labour Force Statistics, 1984–2004. OECD, 2005.

A 11. táblában közölt rangsorolás ismét érzékelteti, hogy önfoglalkoztatók arányát erősen befolyásolhatja a mezőgazdaság eltérő súlya. Ahol ez nagy, ott a mezőgazdaság nélkül számított önfoglalkoztatói arány és az ország ilyen helyezése lényegesen változhat; Magyarország így 5 hellyel kerül előbbre. A többi ágazat között is számottevő különbségek vannak. Magyarországon 2004-ben (lásd a 4.5. táblázatot), nagyjából egyezően a nemzetközi tendenciákkal, a mezőgazdaság után legmagasabb az önfoglalkoztatók aránya az ingatlanügyek, gazdasági szolgáltatás ágazatban (29,5%). Ugyancsak magas az építőiparban (23,9%) és a kereskedelem, javítás körében (23,2%), és különösen alacsony a feldolgozóiparban (6,8%).

Egy másik különbséget nézve: az önfoglalkoztatók aránya a férfiaknál mindenütt magasabb, mint a nőknél, de eltérő mértékben. 2004-ben a férfiaknál ez az EU-15-ben 18,1%, az EU-25-ben 19,1%, Magyarországon 17,6% volt, a nőknél ezek voltak az arányok: 10,8, 11,8, 10,1%. Az önfoglalkoztatók arányának növelése a nők körében az unióban, de kevés kivétellel más országokban is általános törekvés. Ugyancsak elég általános törekvés ez egyes etnikai csoportok (Magyarországon a romák) felé is, bár számos országban azt tapasztalják, hogy a betelepültek etnikai csoportjai éppen vállalkozási készségükkel és tehetségükkel tűnnek ki.

5. Indulás, cserélődés, túlélés

A születő vállalatok sorsáról, a valóban működő vállalatok számának alakulásáról, ennek összetevőiről egy új statisztikai-kutatási terület ad újabban a korábbiaknál megbízhatóbb és részletesebb képet. Ez a vállalatdemográfia, melynek első művelői és kutatói az 1930-as években az ipari szervezet működését elemző *közgazdászok* köréből kerültek ki, egy másik oldalról *szociológusok* indítottak és végeztek az 1950-es évektől mind több ilyen vizsgálatot. Az ipari szervezetelmélet nagy tekintélye, Richard E. Caves (1998) a vállalati mozgások három folyamatát különbözteti meg: a gazdasági egységek indulását és megszűnését (be- és kilépés a piacra/piacról); a folyvástólágosan működő gazdasági egységek méretének és piaci részesedésének változását; és a folyvástólágosan működő gazdasági egységek tulajdonosi irányításában végbemenő változásokat. Minthogy a gazdasági egységek nagyobb hányada önfoglalkoztatókhoz kapcsolódik, a be- és kilépéseket vizsgálva az egyik fő téma az önfoglalkoztatók, a vállalkozások indulása és megszűnése, túlélése, stagnálása, növekedése, átalakulása. A vállalatdemográfia az életesemények mellett ezek *okait, befolyásoló körülményeit* is vizsgálja, két fő irányban. Az egyik (különösen szociológusok által követett irány) a vállalkozó, az önfoglalkoztatók csoportjainak és személyiségjegyeinek, a másik a környezeti körülményeknek és hatásoknak a tanulmányozása.

A vállalatdemográfiából nyerhető ismeretek fontosságára mind az OECD, mind az Eurostat már sok éve felfigyelt. Előbb az OECD adta közre a tagországaitól begyűjtött érdekesebb (bővülő, de nagy időeltolódással hozzáférhető) vállalatdemográfiai adatokat. Kiadványuknak (OECD, 2001) az 1990-es évek első felére vonatkozó adatai szerint a vállalatok cserélődése (a be- és kilépések együttes átlagos száma) a megfigyelt 10 országban 20% körül volt, a legkisebb Hollandiában (16%), a legnagyobb Finnországban (30%). Ez a szolgáltatások körében mindenütt magasabbnak mutatkozott, mint a feldolgozóiparban (Franciaország kivételével). A vállalatok cserélődése által kiváltott létszámmozgások általában jóval kisebb mértékűek, többségében 10% alattiak voltak. Ezek az elemzések nem határolták el az önfoglalkoztatókat, de legnagyobb hányadukat mindig ez a csoport teszi ki. Az OECD szakértői az egyes ágazatok be- és kilépő vállalatainak, ezzel az önfoglalkoztatók számának alakulása között erős korrelációt

állapítottak meg. A hatékonyabb új vállalatok kiszorítják a régiek egy részét, de a működő vállalatok száma többnyire kevésbé változik. Két éven belül a belépők 20-40%-a megszűnik, a következő két évben már kevesebb, a hetedik évben 30-50%-uk működik még. Elemzéseik az országok közötti különbségek, az eltérő jelenségek magyarázatát is kutatják. Nagy eltérések többnyire nem a belépési, hanem a túlélési és növekedési arányokban mutatkoznak. A belépők versenyét a már működőkkel, a „kreatív rombolást”, a cserélődést egészséges, hatékonyságnövelő folyamatnak minősítik. Több tanulmány a mikroökonómiai adatok alapján számszerűsíteni is próbálta a vállalati dinamika és a termelékenységnövekedés kapcsolatát (Sanghorn Ahn, 2001; Scarpetta, 2002).

Az unió vállalati főigazgatóságának megbízása alapján készített tanulmány (Business Demography, 2002) a rendelkezésre álló adatokat elsősorban a KKV-politika nézőpontjából elemezte, kiemelten a vállalatindítások motívumait, ösztönzésének eszközeit és hatását vizsgálva. Újabb áttekintés található a vállalatpolitikát értékelő kiadványukban (Benchmarking enterprise policy, 2004. 5. fejezet). Az Eurostat maga is kezdeményezett összehasonlító elemzésekre lehetőséget nyújtó vállalatdemográfiai felvételeket. Ezek eredményeit 10 tagországról és Norvégiáról közzé is tette (Business Demography, 2003). A vállalatindítások arányára 8,5%-os átlagot, a megszűnésekre 7,9%-ot jeleztek, ezen belül az adatpár az iparra 6,0–6,5%, az építőiparra 10,0–7,7%, a szolgáltatóágazatokra 8,6–8,2%. A különbségek országonként jelentősek, például az indításokra a szélső értékek 7,0 és 11,4%, a megszűnésekre 5,1 és 10,5%. Az induló vállalatok 59%-a alkalmazott nélkül kezdi munkáját, további 34% 1–4 fővel. A túlélési arány a vállalatnagysággal 20 főig emelkedik, az ennél nagyobb vállalatoknál már kisebb. 2003-ban az OECD és az Eurostat – egyesítve törekvéseiket – harmonizált módszertant és közös vállalatdemográfiai programot alakított ki. Ehhez mind több ország csatlakozását nyerték meg, ezek között van a magyar hivatal is. Az első így készített közös felmérés fő eredményeit idézi kiadványunk.

Magyarországon a Központi Statisztikai Hivatal először az 1990., 1991. és 1992. évi gazdaságstatisztikai évkönyveiben közölt néhány vállalatdemográfiai adatot, a vállalatok indításáról, megszűnéséről, a működő vállalatok életkor szerinti megoszlásáról. 1995-től a hivatal részt vett az Eurostat által koordinált, a közép-kelet-európai országokban évente ismételt vállalatdemográfiai, ún. DOSME (*Demography of Small and Medium-sized Enterprises*) -felvételekben az újonnan indított vállalatok jellemzőiről folyó vizsgálatokban; ezek eredményeit publikálta is (A kis- és középvállalkozások demográfiája nemzetközi

összehasonlításban, 2000; Újabb adatok a kis- és középvállalkozások demográfiájáról, 2002). Az utóbbi időben évente ismétlődő felvételek indultak, melyek már az Eurostat harmonizált módszertanát követik. A hivatal a szervezeti regiszter helyett a működő vállalatok számáról ezen felvételek alapján teszi közzé szigorúbban számbavett, ellenőrzött és ezért megbízhatóbbnak ítélt adatait (Vállalkozások demográfiája, 1999–2003, 2006). Ezek a valóban működő vállalatok számát a korábbinál mintegy 20%-kal alacsonyabbnak mutatják. Az új felmérés magyar adatai közül ezen túlmenően elsősorban a valódi új és a valódi megszűnt vállalatok számáról, arányáról és a túlélési mutatókról nyert információk tarthatnak számot figyelemre. A 12. tábla képet ad arról, hogy a 2000–2003. években az aktuális viszonyok között milyen mértékű volt a vállalatindítás, megszűnés, cserélődés.

12. tábla. A magyar gazdaság fő vállalatdemográfiai mutatói, 2000–2003

Table 12 Enterprise demography indicators of the Hungarian economy, 2002–2003

Mutató – Indicator		2000	2001	2002	2003
A működő vállalatok száma <i>Number of active enterprises</i>		625147	645 881	693 788	700 855
A működő vállalatok számának változása <i>Change in the number of active enterprises</i>		+ 44 785	+ 20 734	+ 47 907	+ 7067
A valódi új vállalatok száma <i>Number of the newly born enterprises</i>		86 226	84 085	103 994	71 765
A valódi megszűnt vállalatok száma <i>Number of the dead enterprises</i>		60 159	66 684	66 369	..
A cserélődő vállalatok száma <i>Number of the churning enterprises</i>		146 385	150 769	170 363	..
A valódi új és megszűnt vállalatok különbsége <i>Difference of the newly born and dead enterprises</i>		+ 26 067	+ 17 401	+ 37 625	..
Az új vállalatok <i>Newly born enterprises</i>	a működő vállalatok százalékában <i>as percentage of the active enterprises</i>	13,8	13,0	15,0	10,2
Megszűnt vállalatok <i>Dead enterprises</i>		9,6	10,3	9,6	..
Cserélődés <i>Churning</i>		23,4	23,3	24,6	..
Az új és megszűnt vállalatok különbsége <i>Difference of the newly born and dead enterprises</i>		+ 4,2	+ 2,7	+ 5,4	..

Forrás/Source: Vállalkozások demográfiája, *Enterprise demography* 1999–2003, 2006.

Ezek a mozgások és az ezek összegezéséből adódó cserélődési mutató ezekben az években változó, de mindig nagyarányú és pozitív volt, a működő vállalatok száma, ezért – bár erősen ingadozó mértékben, de – végig növekedett. A *valódi* új és megszűnt vállalatok különbsége a működő vállalatok számának változásáról kapott adattól eltérhet és el is tér, mert az utóbbi nem tesz ilyen „valódisági” megkülönböztetést. Megjegyzendő az is, hogy a megszűnés nem jelent feltétlenül kudarcot, bukást. (Erre gondolva az amerikai befejezés (*termination*) kifejezés használata helyesebbnek tűnik, mint az uniós kiadványokban szereplő fogalompárosítás: születés és halál.)

Az indulásokat, megszűnéseket, ezek számát, arányát sok körülmény befolyásolja. A konjunktúra, a gazdasági környezet alakulása mellett fontos szerepet játszhatnak szabályozási, számonkérési változások is. Egy konkrét példa a 12. tábla adatai kapcsán: a vállalatok számának nagy növekedése 2002-ben döntően annak tulajdonítható, hogy az egyéni vállalkozások határidős újregisztrálását írták elő. A vállalatdemográfia egyébként nyújthat adatokat a túlélő vállalatok, a stagnáló, lassabban vagy gyors ütemben növekvő vállalatok, a vállalkozók jellemzőinek és a foglalkoztatási hatásoknak a tanulmányozásához is; ilyen magyar adatok azonban még nem állnak rendelkezésre. A foglalkoztatottsági hatások követése fontos kutatási iránnyá vált (módszertanáról lásd Davis, 1998, magyar példa: Körösi, 2005). A 13. tábla az amerikai Munkaügyi Statisztikai Hivatal (BLS) tanulmányából, az új telephelyek indításának foglalkoztatási szerepéről idéz adatokat.

13. tábla. A munkahely-gyarapodás és- csökkenés forrásai, 2003–2004
 az Egyesült Államok magánszektorában

Table 13 3-Monthly gross job gains and losses in the US business sector, 2003–2004

(%)

Gyarapodás és csökkenés <i>Change</i>	2003. III. negyedév Q3 2003.	2003. IV.. negyedév Q4 2003.	2004. I. negyedév Q1 2004.	2004. II. negyedév Q2 2004.	2004. III. negyedév Q3 2004.
Bruttó gyarapodás <i>Gross job gains</i>	6,9	7,2	7,2	7,2	7,2
a növekedő telephelyeken <i>at expanding establishments</i>	5,5	5,7	5,8	5,8	5,7
az új telephelyeken <i>at opening establishments</i>	1,4	1,5	1,4	1,4	1,5
Bruttó csökkenés <i>Gross job losses</i>	6,8	6,8	6,8	6,7	7,0
a zsugorodó telephelyeken <i>at contracting establishments</i>	5,5	5,4	5,5	5,3	5,5
a megszüntetett telephelyeken <i>at closing establishments</i>	1,3	1,4	1,3	1,4	1,5
Nettó változás (különbség) <i>Net employment change</i>	0,1	0,4	0,4	0,5	0,2

Forrás/Source: Talan, 2005, 15. oldal

A vállalatdemográfiai mutatók jogi formák, nagyságkategóriák, ágazatok és térségek szerint jellegzetes eltéréseket jeleznek. Ezeket a 5.1.–5.11. táblázatok közelebbről is bemutatják, sűrítve a 14. tábla szemlélteti. A jogi formák szerinti három nagy csoportot nézve: a kft-k esetében a legkisebb, az egyéni vállalkozások esetében a legnagyobb a cserélődés; az indulás a bt-k, a megszűnés az egyéni vállalkozások esetében a legnagyobb arányú. A vállalati nagyságkategóriákat tekintve a vállalati mérettel erősen csökken a cserélődés; kiugróan magas a 0–1 fővel induló vállalatoknál. Az ágazatokat nézve a legkisebb a cserélődés a feldolgozóipar, a legerősebb az ingatlanügyek, gazdasági szolgáltatás körében (kivétel 2002, amikor igen nagyszámú építőipari vállalkozás indult). A térségek között a vállalatsűrűségben nagy különbségek vannak: az országos átlag 1000 lakosra 69 vállalat, Közép-Magyarország térségében 95. Ez a különbség a társas vállalatok köréből adódik, itt ez az adatpár 31 és 56, míg az egyéni vállalkozások számát nézve 38 és 39. A cserélődésben kisebbek a különbségek; az utóbbi években Közép-Magyarország mellett a többi térségben is megnőtt az indulások száma.

14. tábla. Vállalatdemográfiai mutatók Magyarországon a 2000., a 2001. és a 2002. évre,
a vállalatok különböző csoportjaira

Table 14 Enterprise demography indicators of the Hungarian economy/by groups of enterprises, 2000, 2001, 2002

Mutató <i>Indicator</i>	A valódi új <i>Real newly born</i>	A megszűnt <i>Dead</i>	A cserélődő <i>Churning</i>
	vállalatok száma a működők százalékában <i>enterprises as percentage of the active enterprises</i>		
Jogi formák szerint – Legal forms			
Kft-k <i>Limited liability company</i>	11,3 - 11,9 – 11,7	6,5 - 6,9 - 6,3	17,8 - 18,8 – 18,0
Bt-k <i>Limited partnership</i>	16,4 - 14,7 – 12,0	6,5 - 8,3 - 7,8	22,9 - 23,0 – 19,8
Egyéni vállalkozások <i>Sole proprietor</i>	13,8 - 13,0 – 17,6	11,9 - 12,4 - 11,4	25,7 - 25,4 – 29,0
Vállalati nagyságkategóriák szerint – Size-classes			
Vállalatok 0-1 fő/persons	17,1 - 16,1 - 18,9	12,0 - 12,7 - 11,6	29,1 - 28,8 - 30,5
2-9 fő/persons	7,4 - 6,8 - 6,2	4,9 - 5,4 - 5,0	12,3 - 13,2 - 11,2
10-49 fő/persons	3,6 - 3,6 - 3,5	3,3 - 3,6 - 3,7	6,9 - 7,2 - 7,2
50-249 fő/persons	2,0 – 1,6 – 1,4	1,9 - 1,9 – 1,6	3,9 – 3,5 – 3,0
Ágazatok szerint – Industries			
Feldolgozóipar <i>Manufacturing</i>	9,1 - 8,0 - 10,7	8,0 - 8,6 - 8,2	17,1 - 16,6 - 18,9
Építőipar <i>Construction</i>	14,6 - 13,7 - 20,1	9,1 - 10,0 - 9,5	23,7 - 23,7 - 29,6
Kereskedelem, javítás <i>Trade, repair</i>	10,6 - 10,1 - 11,6	10,0 - 10,4 - 9,9	20,6 - 20,5 - 21,5
Ingatlanügyek, gazdasági szolgáltatás <i>Real estate and business activities</i>	17,8 - 16,6 - 15,0	9,8 - 10,1 - 9,7	27,6 - 26,7 - 24,7
Térségek szerint – Regions			
Közép-Magyarország <i>Central Hungary</i>	13,8 - 12,8 - 14,6	9,5 - 10,1 - 9,4	23,5 - 22,9 - 24,0
ebből/of which: Budapest	13,7 - 12,6 - 14,4	9,4 - 10,1 - 9,4	23,1 - 22,7 – 23,8
A többi térség együtt <i>All other regions</i>	13,8 - 13,1 – 15,2	9,7 - 10,5 - 9,6	23,5 - 23,6 – 24,8
Az összes vállalatra számított mutatók – All enterprises			
Összes vállalat – <i>Total</i>	13,8 - 13,0 - 15,0	9,6 - 10,3 - 9,6	23,4 - 23,3 - 24,6

Forrás/Source: Vállalkozások demográfiája, *Enterprise demography*, 1999–2003, 2006.

Az induló vállalatok túlélését adataink 2000-től követik. A 2000-ben induló vállalatok közül 1 év múlva 81%, 2 év múlva 69%, 3 év múlva 60% élt, működött. Az egyéves túlélési arányt 3 évről tudjuk összehasonlítani: ez kis mértékben, de folyamatosan emelkedett; az egyes években 80,7–82,5–83,4% volt. A 15. tábla vállalatcsoportok szerint nyújt áttekintést a túlélő vállalatok arányáról.

15. tábla. A túlélő, működő vállalatok aránya Magyarországon az induló vállalatok százalékában

Table 15 Percentage share of the survived enterprises in Hungary by groups of enterprises

Mutató <i>Indicator</i>	Egyéves túlélés <i>1 year survival</i>			Kétéves túlélés <i>2 years survival</i>		Három- éves túlélés <i>3 years survival</i>
	2000- 2001	2001- 2002	2002- 2003	2000- 2002	2001- 2003	2000- 2003
Jogi formák szerint – Legal forms						
Kft-k <i>Limited liability company</i>	86,0	87,2	87,5	76,4	77,3	68,3
Bt-k <i>Limited partnership</i>	88,3	86,9	85,2	78,5	76,0	70,5
Egyéni vállalkozások <i>Sole proprietor</i>	76,0	79,1	82,3	62,5	65,1	52,8
Vállalati nagyságkategóriák szerint – Size-classes						
Vállalatok 0–1 fő/persons	79,4	81,6	83,0	67,2	68,7	58,2
2–9 fő/persons	88,0	88,3	88,2	77,4	77,9	69,0
10–49 fő/persons	87,4	85,5	83,4	78,8	74,7	70,0
50–249 fő/persons	76,4	76,1	84,3	72,6	69,3	66,0
Ágazatok szerint – Industries						
Feldolgozóipar <i>Manufacturing</i>	83,9	85,2	86,0	73,0	74,2	64,3
Építőipar <i>Construction</i>	80,9	83,2	85,8	68,8	70,4	59,7
Kereskedelem, javítás <i>Trade, repair</i>	80,0	80,8	81,8	67,5	67,5	58,8
Ingatlanügyek, gazdasági szolgáltatás <i>Real estate and business activities</i>	82,2	83,9	82,5	70,7	71,5	61,1
Térségek szerint – Regions						
Közép-Magyarország <i>Central Hungary</i>	81,0	83,0	84,1	69,2	70,9	60,0
ebből/of which: Budapest	80,9	83,1	84,3	69,3	71,2	60,0
A többi térség együtt <i>All other regions</i>	80,6	82,2	83,2	68,6	69,5	59,9
Az összes vállalatra számított mutatók – All enterprises						
Összes vállalat – <i>Total</i>	80,7	82,5	83,6	68,8	70,0	59,9

Forrás/Sources: Vállalkozások demográfiája, *Enterprise demography*, 2006.

A jogi formákat vizsgálva szembeűnő az alacsonyabb és az évek számával meredekebben csökkenő túlélési arány az egyéni vállalkozásoknál. Vállalati méretek

szerint a túlélési arány a 0–1 fős vállalatoknál a legkisebb, de az 50–249 fős középvállalatoknál ismét alacsonyabb, mint a kisvállalatok másik (2–49 fős) csoportjánál. A négy vizsgált ágazat közül a túlélési arány a feldolgozóiparban a legmagasabb, a kereskedelem, javítás körében a legalacsonyabb. A térségi csoportok között e tekintetben nem mutatkozik lényeges különbség.

Az Eurostat újabb kiadványa alapján 12 országgal tudjuk összehasonlítani vállalatdemográfiai mutatóinkat. (A két kiadványban közölt adatok eltérése a megfigyelt kör különbségéből adódik.) A 16. tábla nemzetközi adatai megerősítik, hogy a vállalatindítási és megszűnési arányok és az ezek összegeként adódó vállalati cserélődés a szolgáltatások és az építőipar körében nagyobb, mint az iparban, feldolgozóiparban. Az új tagországok mutatói (Szlovénia kivételével) általában magasabbak, mint a fejlettebb „rég” tagországoké. A hazai vállalatindítási, és ugyanígy a megszűnési és cserélődési arányok a legmagasabbak közé tartoznak; mindenütt meghaladják az összes országra számított számtani átlagot, hasonlóan a vállalatszám növekedési arányához.

Az Eurostat-kiadvány alapján a vállalati mozgások néhány további vonása és hatása is vizsgálható. Túlélési rátákat 10 országról idéz a kiadvány, ezek néhány kivétellel a magyar vállalatoknál a legalacsonyabbak. Az induló vállalatok átlagos nagysága Magyarországon 2001-ben 1,6 fő, 2002-ben 1,5 fő volt; az országok számtani átlaga valamivel magasabb: 1,8 és 1,6 fő. A három ágazat közül kevés kivétellel a szolgáltatások körében a legkisebb (Magyarországon mindkét évben 1,4 fő), az iparban a legmagasabb (Magyarországon 2,7 és 2,2 fő) ez a szám, az építőipar a kettő között helyezkedik el (Magyarországon 1,8 és 1,5 fő). A megszűnt vállalatok átlagos nagysága többnyire kevéssel magasabb. Az Eurostat-kiadvány 9 ország egy évről, 2001-ről azt is bemutatja, milyen foglalkoztatási hatása volt a vállalatindításoknak és megszűnéseknek (id. m. 7. oldal). E számokat csak az országok különböző nagyságát figyelembe véve vizsgálhatjuk, de annyit jeleznek, hogy ez a hatás nagyon különböző, akár negatív is lehet. Magyarországon kisebb, Csehországban és Spanyolországban határozottan jelentős volt ez a foglalkoztatási hatás:

Csehország	+ 25 632	foglalkoztatott
Finnország	+ 405	foglalkoztatott
Lettország	+ 4 278	foglalkoztatott
Magyarország	+ 3918	foglalkoztatott
Olaszország	+ 26 540	foglalkoztatott

Spanyolország	+ 116 982	foglalkoztatott
Szlovénia	+ 1022	foglalkoztatott
Szlovákia	+ 5997	foglalkoztatott
Svédország	– 3121	foglalkoztatott

Az Eurostat e kiadványa a vállalatindítás, megszűnés, túlélés mutatóit az információs-kommunikációs (ICT-) szektorra külön is összehasonlította. Magyarországon e szektorban is több a vállalatindítás, de alacsonyabb a túlélési arány. Ennek minősítése további eredmény- és teljesítményadatokat, mélyebb elemzést kívánna.

16. tábla. Vállalatindítási és megszűnési arányok az EU-tagországokban, 2001–2002

Table 16 Percentage share of the births and deaths of enterprises in EU countries,

2001–2002

(%)

Ország Country		Ipar Industry		Építőipar Construction		Szolgáltatások Services		Összesen Total	
		2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Vállalatindítások aránya, a működő vállalatok százalékában <i>Share of births as percentage of the active enterprises</i>									
Csehország	– CZ	10,5	8,5	11,8	10,5	13,1	10,4	12,5	10,5
Dánia	– DK	5,1	..	9,0	..	10,0	..	9,3	..
Finnország	– FI	5,2	4,6	8,3	8,3	7,4	7,6	7,2	7,2
Hollandia	– NL	6,3	..	11,7	..	9,6	..	9,6	..
Lettország	– LV	9,4	..	9,5	15,4	10,4	20,1	10,2	21,8
Luxemburg	– LU	6,8	6,7	8,9	9,8	12,8	11,8	12,2	11,4
Magyarország	– HU	8,1	10,6	13,7	20,1	13,4	14,3	12,7	14,5
Norvégia	– NO	6,3	..	11,7	..	9,6	..	9,6	..
Olaszország	– IT	5,2	5,0	9,0	9,6	7,9	7,4	7,7	7,4
Spanyolország	– ES	6,6	6,3	12,3	12,6	8,8	12,6	9,1	9,3
Szlovénia	– SI	3,8	4,2	7,2	6,8	7,2	8,2	6,5	7,1
Szlovákia	– SK	12,0	13,1	15,0	17,0	15,8	15,1	14,9	15,0
Svédország	– SE	4,7	4,5	6,3	6,0	6,9	6,3	6,6	6,1
Számtani átlag Arithmetical average		6,8	(9,6)	11,4	11,4	9,8	11,4	9,7	11,0
Vállalatmegszűnések aránya, a működő vállalatok százalékában <i>Share of death as percentage of the active enterprises</i>									
Csehország	– CZ	7,4	8,5	8,7	9,7	10,8	12,3	9,9	11,3
Dánia	– DK	6,6	..	7,5	..	10,6	..	9,7	..
Finnország	– FI	5,3	5,5	6,1	6,7	6,8	7,0	7,3	6,7
Hollandia	– NL	7,8	..	7,5	..	11,0	..	10,2	..
Lettország	– LV	11,3	7,7	10,1	8,0	13,7	9,6	13,2	9,2
Luxemburg	– LU	5,9	5,5	6,2	7,1	9,7	9,8	9,2	9,4
Magyarország	– HU	7,9	8,8	9,1	10,4	10,4	11,0	9,9	10,7
Norvégia	– NO	8,5	..	6,7	..	8,6	..	8,3	..
Olaszország	– IT	5,1	6,2	6,0	8,9	6,9	7,2	7,0	7,3
Spanyolország	– ES	6,0	5,9	7,2	6,8	6,9	7,2	7,2	
Szlovénia	– SI	4,9	5,4	5,1	5,5	6,8	7,3	6,2	6,6
Szlovákia	– SK	8,0	12,0	9,5	13,7	9,2	15,7	9,0	14,7
Svédország	– SE	4,7	4,7	4,8	4,7	5,8	5,8	5,5	5,6
Számtani átlag Arithmetical average		6,9	7,2	7,3	7,9	9,0	9,4	8,7	8,5
Vállalatindítások és megszűnések különbsége a működő vállalatok százalékában <i>Difference of births and deaths as percentage of the active enterprises</i>									
Magyarország	– HU	+ 2,0	+ 1,8	+ 4,6	+ 9,7	+ 3,0	+ 3,3	+ 2,8	+ 3,8
Számtani átlag Unweighted average		- 0,1	(+ 2,4)	+ 4,1	+ 3,5	+ 0,8	+ 2,0	+ 1,0	+ 2,5

Forrás/Sources: Statistics in focus, Business Demography in Europe, 2005/36.

6. Vállalatsűrűség és nagyságstruktúra

Miután a kis- és középvállalatok erősítése a gazdaságpolitika egyik kiemelt célja lett, a statisztika felé *új igény* született: folyamatosan adjon képet a kis- és középvállalatok számáról, helyzetük, szerepük alakulásáról. Ennek jegyében indította 1988-ban az Európai Unió az Eurostattal közösen (első többéves KKV-programjához kapcsolva) a strukturális vállalati statisztika kiépítését, ennek részeként harmonizált, nemzetközileg összehasonlítható KKV-adatok gyűjtésére irányuló programját. Az első kötet ilyen adatokkal az Eurostat „Vállalatok Európában” (2001-től „KKV-k Európában”) kiadványsorozatában 1990-ben, az „Európai Bizottság kisvállalati jelentéseinek” (Observatory) sorozatában 1992-ben jelent meg. Néhány éve mind az Eurostat, mind az OECD Statisztikai Igazgatósága KKV-adatbázist tett honlapjára és ezeket fokozatosan mind jobban feltöltik frissebb, teljesebb körű adatokkal. Ugyanakkor az említett két kiadványsorozat folytatása jelenleg (remélhetőleg átmenetileg) szünetel. Az OECD kétévenként közreadott KKV-jelentései (a legutóbbi SME Outlook 2005) gazdag képet adnak a KKV-politika törekvéseiről, tapasztalatairól, eredményeiről, de statisztikai adatot keveset tartalmaznak. 2006-ra terveznek egy e szempontból is gazdagabb kiadványt.

A KKV-statisztikától elsősorban olyan, *vállalati nagyságkategóriák szerinti adatokat* várunk, *melyek reális nemzetközi összehasonlításokat* is lehetővé tesznek a kis- és középvállalatok számának, jellemzőinek, teljesítményének és szerepének alakulásáról. Ehhez a két alapkérdést, nevezetesen azt, hogy mit értsünk vállalat alatt, és hogyan határoljuk el a KKV-nagyságkategóriákat; már rendezték, de a gyakorlatban újabb kérdések és igények merültek fel. A vállalatok számának és más adatainak nagyságkategóriák szerinti számbavételénél *a globalizáció és hálózatosodás* korában mind fontosabbnak tűnik annak ellenőrzése, hogy valóban önálló szervezeti egységeket figyelünk-e meg, ezeket látható vagy láthatatlan szálak nem teszik-e erősen függővé más nagyobb szervezettől. A tulajdoni összefonódások alapján megindult a *vállalatcsoportok* vizsgálata; dolgoznak egy európai transznacionális tőkekapcsolati regiszter (ETCLR) létrehozásán (Feuerstack, 2005). Az egyéb kevésbé beazonosítható kapcsolatok (a sokszor meghatározó beszállítói, beszerzési, technológiai, hálózati függések) viszont nehezen tárhatók fel. Minthogy a versenyhelyzetet, a kisvállalatok lehetőségeit, mozgását, piaci szerepét ezek is nagymértékben befolyásolják, ebben az irányban is folynak vizsgálódások.

A *vállalati nagyságkategóriákat* az országok többségéhez igazodva az EU és a többi nemzetközi szervezet is a létszám alapján határolja el. A részmunkaidős foglalkoztatás térnyerése kapcsán újabb igény a fő- és mellékfoglalkozású vállalkozók megkülönböztetése és *teljes munkaidőre átszámított létszámcsoportok* (FTE) képzése. Erről jelenleg csak egyes országokban található adatok; ennek mielőbbi pótlását sürgetik. Az EU a kis-, közép- és nagyvállalatok elhatárolásához a létszám mellett két *további ismérvet* is rögzített: értékmutatót (a vállalkozás éves forgalma vagy mérleg-főösszege) és „függetlenségi kritériumot” (nagyobb vállalat 25%-ot nem meghaladó részesedése). Ezeket 2005-től módosították: az értékhatárokat felemelték, a függetlenségi kritériumot szigorították, és a létszámba az ipari tanulókat, a szakképzésen, a szülési és gyermekgondozási szabadságon lévőket nem kell beszámítani. E módosításokat az újabb magyar KKV-törvény (XXXIV/2004) is átvette (a létszám-beszámítási kedvezmények kivételével). Mindez azonban csak a KKV-támogatásokat, kedvezményeket érinti. Az EU-statisztika *a nagyságkategóriákat mindig a létszámadatak alapján határolja el*; az említett EU- és Eurostat-kiadványok adatsorait így képezik. Ezek mellé állítva a magyar mutatókat nincs helye értékadatok alapján való korrekcióknak, ilyen nem valós összehasonlításokra mégis sok hazai példát láthatunk.

A vállalatok számáról közölt adatok fő forrása a statisztikai hivatalokban a gazdasági szervezetekről, ezek között a vállalatokról vezetett *regiszter*. Az Eurostat ehhez is adott útmutatót (2186/93), majd újabb ajánlásokat is. A két fő problémát a vállalati regiszterekkel kapcsolatban abban látják, hogy azok mennyire naprakészek, és hogyan választják szét a regisztrált, de „alvó” (vagy már megszűnt) és a valóban működő vállalatokat.

E gondok mind a statisztikai hivatalokon *belüli* egyeztetéseket, mind az időbeli és nemzetközi összehasonlításokat nehezítik, hibahatárukat növelik. A működő vállalatok számát a Központi Statisztikai Hivatal (regiszterosztálya) 2003. január 1-jéről 812 642-nak, 2004. január 1-jéről (az év közben nem ellenőrzött és korigált növekedést helyesbítve) 806 774-nek jelentette. 2005-tel áttért a szigorúbb kritériumok alapján gondosabban ellenőrzött vállalatdemográfiai felvételek adatainak közreadására. A hivatal ettől kezdve év közben csak a regisztrált vállalatok számának alakulásáról tájékoztat.

A vállalatdemográfiai felvétel szerint 2003-ban a működő vállalatok száma a magyar gazdaságban 700 855, mezőgazdaság nélkül (a nemzetközi adatokat rendszerint így

közik) 675 609 volt. Ez egészen közel van a strukturális statisztikával megfigyelt, korábban a regiszter adataitól jóval nagyobb eltérést mutató vállalatszámhoz: mezőgazdaság nélkül ez 2003-ban 685 814 volt.

Az össz-vállalatszám e tízezres különbsége a nemzetközi összehasonlítást a vállalatsűrűségről, a vállalati nagyságstruktúráról kevésbé érinti, de jó néhány ágazat (ezek között az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás és a kereskedelem, javítás) esetében a módszertani eltérések miatt nagyobb arányú az eltérés. Kiadványunk a hazai vállalatsűrűséget és vállalati nagyságstruktúrát elsősorban a vállalatdemográfiai adatok alapján mutatja be és hasonlítja a nemzetközi adatokhoz. A kis- és középvállalatok teljesítménymutatóit viszont csak a strukturális statisztika adatai alapján vizsgálhatjuk (lásd a következő fejezetben). Az Európai Unió régióországaival (EU-15) és ehhez hozzávéve az EFTA (Európai Szabadkereskedelmi Térség) 4 országát, az EU-19-re közzétett adataik alapján 2003-ra tudjuk összehasonlítani a magyar vállalati struktúrát.

17. tábla. Vállalatsűrűség és vállalati nagyságstruktúra az Európai Unióban, 2000

Table 17 Enterprises density and size structure in the EU, 2000

Ország Country		Vállalatok száma (1000) Number of enterprises (1000)	1000 lakosra jutó vállalatok száma Number of enterprises per 1000 inhabitants	Átlagos vállalatnagyság (fő) Average size (persons) of enterprises	Domináns nagyság- kategória Dominant size class
Ausztria	– AT	268	33	11	Mikro
Belgium	– BE	438	42	7	Mikro
Dánia	– DK	206	39	10	EK
Finnország	– FI	222	43	7	Nagy
Franciaország	– FR	2501	42	8	Mikro
Görögország	– EL	771	70	2	Mikro
Hollandia	– NL	572	35	12	Nagy
Írország	– IE	97	24	10	EK
Luxemburg	– LU	24	53	9	EK
Nagy-Britannia	– UK	2 234	38	11	Nagy
Németország	– DE	3 019	37	10	Mikro
Olaszország	– IT	4 489	78	4	Mikro
Portugália	– PT	694	66	5	Mikro
Spanyolország	– ES	2 677	66	6	Mikro
Svédország	– SE	486	54	7	Mikro
EU-15		18 698	49	7	Mikro
Izland	– IS	29	100	4	Nagy
Norvégia	– NO	238	52	7	Mikro
Svájc (és Liechtenstein)	– (CH–LI)	344	47	8	Nagy
EU-19		19 310	49	7	Mikro
Magyarország	– HU	598	61	5	Mikro

Forrás/Sources: Observatory 2003/7, pp. 77-78. oldal. (Mezőgazdaság nélküli adatok.) A „domináns nagyságkategóriát” aszerint jelölik meg, hogy a mikro- (M), az egyéb kis- és közép- (EK) és a nagyvállalatok (N) csoportja közül a foglalkoztatott létszám legnagyobb hányadának melyik biztosít munkahelyet. – Without agriculture. Dominant size classes (largest share of employment): Mikro–micro, EK– other small and medium, Nagy– large enterprises.

Magyarországra az EU-átlagnál a vállalatdemográfia fenti, szigorúbb adatai is nagyobb vállalatsűrűséget és kisebb átlagos vállalatnagyságot mutatnak. Az EU-átlagtól való eltérés persze most az új adatok szerint kisebb, de változatlanul ahhoz az országcsoporthoz tartozunk (a 19 országból 10 tartozik ide), melyben a foglalkoztatotti létszám legnagyobb hányada mikrovállalatokban dolgozik. Az EU-átlag szembetűnően

nagy különbségeket takar: az 1000 lakosra jutó vállalatok száma az EU-tagországokat nézve 24 és 78 között van (Írország és Olaszország), az átlagos vállalatnagyság 2 és 12 fő között (Görögország és Hollandia), a mikrovállalatok körében 1 és 5 fő között (Görögország és Ausztria, Magyarországra 1,7 fő). Az egyéb (10–49 fős) kis- és a középvállalatok magyar mutatója azonos az EU-átlaggal (19), a középvállalatoknál az eltérés minimális (100 az uniós 98-cal szemben), a nagyvállalatokra viszont a 874 fős magyar mutató az EU-15 1059-énél jóval kisebb. Az EU-átlag a nagyvállalatokra ismét nagy különbségeket takar: míg Nagy-Britanniában 1328 fő, 3 országban (Görögország, Írország, Izland) 700 fő alatt van.

Az EU KKV-tanulmányainak (*Observatory*-sorozatának) egyik kötete (2002) „első pillantást” a jelölt országokra is vetett, de vállalatsűrűségükről nem, csak átlagos vállalatnagyságukról közölt adatokat, csupán a jóval korábbi 1999-es évről (15. oldal):

Ciprus, Magyarország , Málta, Törökország	4 fő/vállalat
Csehország, Lengyelország	5 fő/vállalat
Románia, Szlovénia	6 fő/vállalat
Bulgária, Szlovákia	8 fő/vállalat
Észtország	9 fő/vállalat
Litvánia	11 fő/vállalat
Lettország	15 fő/vállalat

Az átlagos vállalatnagyságból következtetni lehet a vállalatsűrűsége is, mely a fentiek szerint a jelölt országok többségében alacsonyabb volt, mint Magyarországon (azóta különösen a balti országokban gyorsabban növekedett). Egy későbbi jelentésük (2003/7) becslések alapján néhány további adattal is szolgált, a 18. tábla idézi ezeket. (Más EU-kiadványokban eltérő adatok is találhatóak.)

18. tábla. A vállalatok számának és foglalkoztatottjainak megoszlása az EU-19-ben, a jelölt országokban és Magyarországon

Table 18 Size structure of the enterprises in the EU-15, the candidate countries and Hungary

(%)

Vállalattípus Size classes	EU-19 (2003)	Jelölt országok (2001) Candidate countries	Magyar- ország (2003) Hungary	Egyesült Államok (2000) US
A vállalatok számának megoszlása <i>Percentage share of the number of enterprises</i>				
Mikrovállalatok (-9 fő/person) <i>Micro enterprises</i>	92,4	95,1	95,3	94,2
Egyéb kisvállalat (10-49 fő/person) <i>Other small enterprises</i>	6,5	3,9	3,8	4,7
Középvállalat (50-249 fő/person) <i>Medium-sized enterprises</i>	0,9	0,8	0,7	0,8
Nagyvállalat (250 fő/person és fölötte/more) <i>Large enterprises</i>	0,2	0,2	0,2	0,3
A foglalkoztatottak számának megoszlása <i>Percentage share of the number of employees</i>				
Mikrovállalatok (-9 fő/person) <i>Micro enterprises</i>	39,3	33,3	37,5	21,5
Egyéb kisvállalat (10-49 fő/person) <i>Other small enterprises</i>	17,4	16,2	17,0	15,5
Középvállalat (50-249 fő/person) <i>Medium-size enterprises</i>	13,0	17,4	15,9	12,1
Nagyvállalat (250 fő/person és fölötte/more) <i>Large enterprises</i>	30,3	33,1	29,6	50,9

Forrás/Sources: Observatory 2003/7, 31. és/and 33. oldal.

A magyar struktúra a mikrovállalatok nagy számát tekintve a jelölt országok átlagához, a foglalkoztatottak megoszlását nézve (a KKV-k nagyobb részesedésével) az EU-19-hez áll közelebb. Az Egyesült Államok adatai nagy vállalkozói kedvre, sok-sok mikrovállalat indulására, ugyanakkor az EU-hoz viszonyítva a kisvállalatok jóval kisebb foglalkoztatási szerepére utalnak.

2003-ban az Eurostat is közreadott egy adatgyűjteményt a jelölt országok kis- és középvállalatairól, 2001. évi adatokkal (SMEs in European Candidate Countries, 2003). Ebben magyar adatok csak az 5 fős és nagyobb vállalatokról szerepelnek, a 19. táblában a strukturális vállalati statisztika újabb, teljes körű adataival helyettesítettük ezeket. Az EU-tagországok és a jelölt országok vállalati nagyságstruktúráját összehasonlítva a fő különbség ez esetben is a mikrovállalatok (és kevéssel a nagyvállalatok) magasabb, az

egyéb kisvállalatok alacsonyabb aránya a jelölt országokban. Ez jellemző a magyar vállalati nagyságstruktúrára is, az iparban és építőiparban pedig itt a közép- és nagyvállalatok határozottan magasabb arányát látjuk.

19. tábla. A vállalatok számának megoszlása nagyságkategóriák szerint az Európai Unióban (EU-15) és a jelölt országokban, 2001

Table 19 Size structure of the enterprises in the EU-15 and in the candidate countries, 2001

(%)

Ország, ország-csoport <i>Country, group of countries</i>	Ipar, építőipar, szolgáltatások (C-I, K) <i>Industry, construction and services</i>				Ipar és építőipar (C-F) <i>Industry and construction</i>			
	- 9 fő/ persons	10-49 fő/ persons	50-249 fő/ persons	250- fő/ persons	- 9 fő/ persons	10-49 fő/ persons	50-249 fő/ persons	250- fő/ persons
EU-15	90,6	7,9	1,2	0,2	84,0	13,2	1,2	0,2
Jelölt országok Candidate countries	93,4	5,2	1,2	0,3	88,7	8,0	1,2	0,3
Csehország	94,6	4,4	0,9	0,2	91,8	6,1	1,7	0,4
Észtország	78,5	17,8	3,3	0,5	59,2	31,0	8,4	1,3
Lettország	81,5	14,9	3,2	0,4	64,6	25,4	8,6	1,5
Litvánia	81,5	14,9	3,2	0,4	64,6	25,4	8,6	1,5
Lengyelország	96,5	2,4	0,9	0,2	92,5	4,8
Magyarország	94,2	4,8	0,8	0,2	89,0	8,6	1,9	0,5
Románia	..	9,9	2,6	..	67,0	21,2	9,0	2,8
Szlovákia	..	23,4	5,2	..	50,1	34,2	11,9	3,7
Szlovénia	91,0	87,3

Forrás/Sources: SMEs in European Candidate Countries, 2003, 14. oldal.

Az Eurostat tájékoztatási adatbázisából a 25 uniós tagország közül 11 "régi" és 7 új tagországra (valamint Bulgáriára és Romániára) volt lehetséges adatokat letölteni a működő vállalatok számáról, a C-I és K nemzetgazdasági ágakra. A magyar adatok szerint a kimaradó három ágban (oktatás /M/, egészségügy /N/, egyéb közösségi, személyi szolgáltatás /O/) 2002-ben 91 ezer vállalat működött, ezek (és a mezőgazdaság) nélkül az összes vállalat 87 százalékával számolhattunk. A vállalatok e körében az 1000 lakosra jutó vállalatok száma Magyarországon 55 volt, ez egyike ebben az országcsoportban a legmagasabb értékeknek. Magasabb mutatót kaptunk Csehországra, Máltára, Olaszországra, Spanyolországra, csak kevéssel alacsonyabbat Portugáliára és Svédországra. Magyarországon tehát eme számítás szerint is viszonylag magas a

vállalatsűrűség. E húsz ország közül a mikrovállalatok aránya csak Lengyel- és Csehországban magasabb (95,3%, a magyar adat 95,0%) és ezt Olaszország, Svédország, Spanyolország (valamint az itt nem szereplő Görögország) közelíti meg.

Újra emlékeztetünk azonban arra – a KSH korábbi KKV-kiadványával (2002) egybeesően –, hogy e mutatók alakulásában lényeges szerepet játszik számos olyan körülmény, melyek *az egyes országok között* (és adott országon belül *az egymást követő időszakokban*) jelentős, további elemzést igénylő különbségeket okozhatnak. Ilyenek elsősorban a következők és ezek a magyar gazdaságban is jelentős szerephez jutnak (Román, 2003):

- a regisztrált vállalatok nagyobb számából milyen kritérium alapján melyeket minősítenek működő vállalatnak; van-e az alkalmazott nélküli részidős tevékenységnek olyan alsó határa, melyet már nem vesznek vállalatként számba;
- milyen tevékenységhez kell vállalkozói/vállalati engedély; milyen hatást gyakorolnak a különböző, sűrűn változó szabályozási előírások a vállalkozói engedély kiváltására, a gazdálkodási forma megválasztására, a főtevékenység megjelölésére, a bejelentett alkalmazottak számára,
- milyen a korábbi alkalmazottból a munkaadó követelésére új típusú kényszervállalkozóvá válás, a színlelt vállalkozások aránya;
- milyen a részidős, továbbá a másodfoglalkozásként végzett tevékenység (az ún. hibrid vállalkozások) aránya; és (az előbbiektől nem függetlenül)
- milyen súlyú a nem megfigyelt (informális, fekete, szürke) gazdaság, ez hogyan befolyásolja a teljesítményi és foglalkoztatási mutatókat.

E problémák tükrében érthető, hogy az OECD isztambuli miniszteri nyilatkozata (OECD, 2004) a KKV-statisztika javítását, fejlesztését kiemelt célként tűzte ki, és ehhez az alábbi öt fő feladatot jelölte meg:

- Elő kell mozdítani a statisztikai fogalmak és folyamatok konvergenciáját.
- Elő kell segíteni a statisztika jobb nemzetközi összehasonlíthatóságát.
- Ki kell fejleszteni egy integrált vállalati regisztert.
- Elő kell mozdítani a rendelkezésre álló adatok összekapcsolásának hasznosítását, és a csökkenteni kell a KKV-k válaszadási terheit.
- Olyan, a gazdaságpolitika számára releváns empirikus elemzéseket kell készíteni, melyek a lépések megtételét megalapozottan támasztják alá.

E munka megindult, kiadványunk ehhez illeszkedik.

Az új vállalatdemográfiai adatok (Vállalkozások demográfiája, 2006) működő vállalatokról, ezek megoszlásáról nemcsak vállalatnagyság, hanem jogi formák, ágazatok és térségek szerint is képet adnak. Ehhez, várva az adatközlést a többi ország részéről is, most nemzetközi adatokat nem illesztünk, csak jelezzük, hogy e strukturális arányokban viszonylag csekély különbségek találhatók. A jogi formák között (lásd a 5.2. táblázatot) kiugró a betéti társaságok aránya. Erről nincs adatunk, de bizonyára jelentős hányaduk részidős (hibrid) mellékfoglalkozás. Az egyéni vállalkozásoknak mintegy 40%-a főállású és nyugdíj melletti vállalkozás és hasonló lehet, ha nem nagyobb ezek aránya a társas vállalkozások (kft-k és bt-k) körében. Ilyen felmérésünk nincs még, de határozottan ezt jelzi, hogy például 2003-ra a működő társas vállalkozások 319 746-os számához a *munkaerő-felmérések alapján* csupán 114 700 olyan önfoglalkoztató vállalkozót társíthatunk, akik foglalkoztatottsági státusuknak társas vállalkozás tulajdonosaként végzett munkájukat jelölték meg. Ennek még közelebről vizsgálandó magyarázata az lehet, hogy igen sok vállalkozónak több vállalata van és a kft-k és bt-k jelentős részét mellékfoglalkozásként működtetik (az elszámolási, manőverezési lehetőségekre gondolva sokan egyidejűleg hasonló tevékenységet folytató egyéni vállalkozók is).

A mikrovállalatok nagy száma mögött ez is ott rejlik, e jelenségekre nagyon érzékenyek a vállalatsűrűségi mutatók. Az OECD egyik legutóbbi szakértői ülésén megfontolásra ajánlották, hogy egyáltalán számba vegyék-e vállalatként azokat az alkalmazott nélkül, részmunkaidőben dolgozó egyéni és társas vállalkozókat, ahol az egész naposra átszámított összmunkaidő fél napot sem ér el (Vale, 2005, 7. oldal). Az Egyesült Államokban, ahol igen nagy arányú a részidős egyéni vállalkozói tevékenység [alkalmazottal dolgozó 5,7 millió vállalat mellett 26,9 millió üzleti adóbevallást gyűjtenek be (The Small Business Economy, 2004, 170. oldal)] a vállalkozásindítás újabb „Kaufman-indexének” számításánál heti 15 munkaórával vonják meg a határt (Fairlei, 2005). Bizonyára ilyen fajta megkülönböztetés gondolata lehetett amögött, hogy az EU részére az ENSR kutatói munkaközösség által készített két KKV-jelentésben (Observatory 6, 2000 és Observatory 2003/7, 2003) egymáshoz közeli évekre, Nagy-Britanniára nagymértékben eltérő vállalatszámot közöltek: 1998-ra 3660 ezret, 2003-ra 2234 ezret. A DTI, a Kereskedelmi és Ipari Minisztérium 2004 augusztus 24-i sajtóközleménye (URN/04/92) szerint 2003 elején az Nagy-Britanniában a vállalatok becsült száma 4 millió volt, ebből alkalmazott nélkül dolgozott 2,9 millió (71,3%). A jelentést készítő kutatók úgy gondolhatták, hogy a többi tagországgal jobban összehasonlítható adatokat nyernek, ha helyesbítik a négymilliószámot.

A nagyságstruktúrának, a mikrovállalatok arányának és az átlagos vállalatnagyságnak jogi formák és ágazatok szerinti adatait nézve, a legtöbb országra eléggé hasonló képet kapunk. A 20. tábla szerint nagyobb különbségeket a magyar adatok a termelő szolgáltatást nyújtó vállalatok magas aránya miatt jeleznek, de éppen itt, az ingatlanügyek, gazdasági szolgáltatás és egyéb tevékenységek (K) 172 ezer vállalata között van a legtöbb másodfoglalkozású és színlelt vállalkozás. Ezek nagy száma lenyomja a többi nemzetgazdasági ág részesedési mutatóját. Az átlagos vállalatnagyság Magyarországon egyedül a bányászat és energia ágazatban nagyobb, a szállítás, távközlésben kevéssel, a többi ágazatban lényegesen alacsonyabb.

20. tábla. A vállalatok számának ágazati megoszlása és az átlagos vállalatnagyság az EU-19-ben és Magyarországon, 2003

Table 20 Percentage share of enterprises by industries and the average size of enterprises in the EU-19 and Hungary, 2003

Ágazat Industry	A vállalatok számának megoszlása (%) Percentage share of the number of enterprises		Átlagos vállalatnagyság (fő) Average size of enterprises (persons)	
	EU-19	Magyarország Hungary	EU-19	Magyarország Hungary
Bányászat és energia (C+E) <i>Mining and energy</i>	0,3	0,2	38	65,1
Feldolgozóipar (D) <i>Manufacturing</i>	11,6	10,5	16	12,2
Építőipar (F) <i>Construction</i>	11,8	10,5	6	3,3
Kereskedelem és vendéglátás (G) <i>Trade and hotels, restaurants</i>	27,2	25,4	5	3,5
Szállítás, távközlés (I) <i>Transport, post, telecommunications</i>	5,4	5,9	10	8,9
Termelő szolgáltatás (J, K) <i>Productive services</i>	22,3	28,5	6	2,5
Fogyasztói szolgáltatás (H, M, N, O) <i>Consumer services</i>	21,4	19,0	5	2,3
Összesen – Total	100,0	100,0	7	4,2

Forrás/Sources: az EU-19 adatoknál/data Observatory 2003/7, 30. oldal; a magyar adatok a strukturális statisztika alapján/Hungarian data from SBS.

7. A vállalati teljesítmények

A kis- és középvállalatok *teljesítményéről, hozzájárulásukról a gazdasági növekedéshez és más társadalmi célokhoz* csupán számuk és ennek nagyságkategóriák szerinti megoszlása keveset mond. Ismerni szeretnénk mindenekelőtt *foglalkoztatási* szerepüket, azután a *GDP-hez és az exporthoz* való hozzájárulásukat, és az újabb igények szerint innovációs, a termelékenység és a gazdaság növekedésében betöltött szerepüket is. A társadalmi célok között a piacgazdaságokban kiemelt helyet foglal el a vállalkozás, az önálló munka, a saját elképzelések és társulások megvalósításának lehetősége, ehhez kedvező körülmények teremtése. E kérdésekről a kiadvány 2–4. fejezete szolt. A kis- és középvállalatok gazdasági növekedéshez való hozzájárulásának kimutatása további kutatásokat és elemzéseket is igényel, de alapadatokkal a KKV-k létszám-, GDP- és exportrészesedéséről a statisztikának kell szolgálnia.

Nemzetközileg összehasonlítható adatokat e témákban az Eurostat SBS-programja 1999-től ígért. A feladat megoldása a vártnál lassabban haladt előre, de úgy tűnik, hogy mára a legalsó nagyságkategóriákra elfogadva reprezentatív felméréseket és becsléseket is már megközelíti e célt. További gond – koncepcionálisan és a gyakorlatban is –, hogy miképpen biztosítható *az SBS-adatok konzisztenciája a statisztika egyéb ágai által nyújtott adatokkal*: a vállalatok számát és létszám szerinti megoszlását illetően a regiszterek, a teljesítmény jellemzőit nézve a nemzeti számlák, a munkaerő-felmérések (és népszámlálások, mikrocenzusok) adataival. A *nemzeti számlák* sok-sok éves munkával csiszolt nemzetközi rendszerébe nincs még kellően beillesztve a KKV-kategória. A nemzeti számlákban a KKV-k nagyobb hányadát kitevő egyéni vállalkozásokat például a háztartási szektorba sorolják; a GDP-be becsléssel a nem megfigyelt gazdaság egy részének azt a teljesítményét is beszámítják, melyet nem regisztrált „kisvállalkozók” hoznak létre. A *munkaerő-felmérés* nem szervezetek, hanem háztartások, egyének kikérdezésén alapszik; adatai ezért szinte mindig eltérnek az SBS- és a regiszteradatoktól.

Az alábbiak a kis- és középvállalatok teljesítménymutatóit elsősorban a strukturális statisztika alapján vizsgálják. A 21. tábla 2003. évi adatok alapján foglalkoztatási szerepükről nyújt képet – a szokásos vállalati nagyságkategóriák, nemzetgazdasági ágak

szerint – a 22. tábla az EU-15 országokkal ad összehasonlítást (mint mindig, mezőgazdaság nélkül számított adatokkal).

21. tábla. A foglalkoztatott létszám megoszlása vállalatnagyság szerint Magyarországon, nemzetgazdasági ágak szerint, 2003

Table 21 Percentage share of persons employed by size classes and branches in Hungary, 2003

(%)

Ág <i>Industry</i>	Mikro- vállalatok <i>Micro- enterprises</i>	Egyéb kis- vállalatok <i>Other small enterprises</i>	Közép- vállalatok <i>Medium- sized enterprises</i>	KKV-k <i>SMEs</i>	Nagy- vállalatok <i>Large enterprises</i>
Bányászat (C) <i>Mining and quarrying</i>	11,8	30,5	31,0	73,3	26,7
Feldolgozóipar (D) <i>Manufacturing</i>	14,0	17,4	24,3	55,6	44,5
Villamosenergia, gáz-, gőz-, vízellátás (E) <i>Electricity, gas and water supply</i>	1,3	4,2	15,5	21,0	79,0
Építőipar (F) <i>Construction</i>	50,8	28,2	14,4	93,4	6,6
Kereskedelem, javítás (G) <i>Trade, repair of motor vehicles and consumer goods</i>	51,6	22,1	13,2	86,9	13,1
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás (H) <i>Hotels and restaurants</i>	56,4	23,8	9,7	89,9	10,1
Szállítás, raktározás, posta, távközlés (I) <i>Transport, storage and communication</i>	22,3	9,7	6,4	38,4	61,6
Pénzügyi tevékenység (J) <i>Financial intermediation</i>	26,8	6,6	16,1	49,5	50,5
Ingatlan, gazdasági szolgáltatás (K) <i>Real estate, renting and business services</i>	59,8	16,9	13,9	90,6	9,4
Oktatás (M) <i>Education</i>	84,7	10,6	3,6	98,9	1,1
Egészségügyi, szociális ellátás (N) <i>Health and social work</i>	81,0	8,9	5,2	95,2	4,8
Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás (O) <i>Other community, social and personal service activities</i>	62,0	10,5	13,3	85,8	14,2
Összesen – Total	37,8	17,7	15,9	71,4	28,6

Magyarországon a 12 nemzetgazdasági ág közül négy ágban a foglalkoztatottság szempontjából domináns (a legnagyobb hányadnak munkahelyet adó) nagyságkategória a nagyvállalat; ezek: feldolgozóipar; villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás; szállítás,

raktározás, posta, távközlés; pénzügyi tevékenység. A bányászatban az „egyéb kis- és közép vállalat” kategória domináns, a többi 7 ágban a mikrovállalat. E hét nemzetgazdasági ág mindegyikében a foglalkoztatottak több mint 85%-ának a kis- és közép vállalatok biztosítanak munkahelyet.

22. tábla. A foglalkoztatott létszám megoszlása vállalatnagyság szerint, 2003

Table 22 Percentage share of persons employed by size classes in the EU-19, 2003

(%)

Ország Country		Mikro- vállalatok Micro- enterprises	Egyéb kis- vállalatok Other small enterprises	Közép- vállalatok Medium- sized enterprises	KKV-k SMEs	Nagy- vállalatok Large enterprises
Ausztria	– AT	37,5	18,9	15,7	71,9	28,1
Belgium	– BE	41,4	13,8	13,3	71,7	31,5
Dánia	– DK	35,7	20,0	16,9	72,6	27,4
Finnország	– FI	34,5	15,2	14,8	64,5	35,5
Franciaország	– FR	37,1	16,1	13,5	66,6	33,4
Görögország	– EL	56,8	16,9	12,9	86,6	13,4
Hollandia	– NL	31,7	17,9	16,0	65,2	34,8
Írország	– IE	25,2	23,57	21,1	69,8	30,3
Luxemburg	– LU	24,3	24,3	24,3	73,0	27,0
Nagy-Britannia	– UK	32,1	14,8	12,3	59,2	40,8
Németország	– DE	34,0	18,0	12,8	64,8	35,2
Olaszország	– IT	56,8	16,9	99,9	83,6	16,5
Portugália	– PT	37,4	23,1	18,3	78,9	21,1
Spanyolország	– ES	50,5	19,6	11,5	81,7	18,3
Svédország	– SE	38,4	16,0	13,6	68,0	32,1
EU-15		39,6	17,3	12,8	69,7	30,3
Izland	– IS	27,8	19,1	8,7	55,7	44,4
Norvégia	– NO	40,3	18,9	14,6	73,9	26,2
Svájc (és Liechtenstein)	– (CH, LI)	23,6	22,3	21,4	67,3	32,8
EU-19		39,4	17,4	13,0	69,7	30,3
Magyarország	– HU	37,8	17,7	15,9	71,4	28,6

Forrás/Source: Observatory 2003/7, p. 38. oldal, mezőgazdaság nélküli adatok/without agriculture.

2003-ban a gazdasági szféra hozzáadott értékének nagyobb hányadát, 52,6%-át a magyar gazdaságban a kis- és közép vállalatok hozták létre (23. tábla). (A Gazdasági és Közlekedési Minisztérium KKV-jelentése /2005, 141. oldal/ erről az adóbevallások adatai

alapján 51,4%-ot közöl. A különbség magyarázata elsősorban az, hogy csak az adóbevallások adataival számolva a mikrovállalatok többségét figyelmen kívül hagyják.) Az EU-19 országcsoportra a kis- és középvállalatok hozzájárulása a hozzáadott értékhez 51,4%, tehát a KSH adatánál kevéssel alacsonyabb.

23. tábla A hozzáadott érték megoszlása Magyarországon a nemzetgazdasági ágakban vállalatnagyság szerint, 2003

Table 23 Percentage share of gross value added by size classes in Hungary, 2003

(%)

Ág <i>Industry</i>	Mikro- vállalatok <i>Micro- enterprises</i>	Egyéb kis- vállalatok <i>Other small enterprises</i>	Közép- vállalatok <i>Medium- sized enterprises</i>	KKV-k SMEs	Nagy- vállalatok <i>Large enterprises</i>
Bányászat (C) <i>Mining and quarrying</i>	7,8	23,2	35,9	66,8	33,2
Feldolgozóipar (D) <i>Manufacturing</i>	4,9	9,8	19,3	34,0	66,0
Villamosenergia, gáz-, gőz-, vízellátás (E) <i>Electricity, gas and water supply</i>	1,4	4,5	7,6	13,5	86,5
Építőipar (F) <i>Construction</i>	29,3	32,1	23,6	85,0	15,0
Kereskedelem, javítás (G) <i>Trade, repair of motor vehicles and consumer goods</i>	27,5	30,5	25,6	83,6	16,4
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás (H) <i>Hotels and restaurants</i>	27,9	27,2	18,3	73,5	26,5
Szállítás, raktározás, posta, távközlés (I) <i>Transport, storage and communication</i>	9,4	8,7	7,6	25,7	74,4
Pénzügyi tevékenység (J) <i>Financial intermediation</i>
Ingatlan, gazdasági szolgáltatás (K) <i>Real estate, renting and business services</i>	51,0	22,4	19,0	92,3	7,7
Oktatás (M) <i>Education</i>	63,7	23,2	12,4	99,2	..
Egészségügyi, szociális ellátás (N) <i>Health and social work</i>	77,2	10,6	5,5	93,3	6,7
Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás (O) <i>Other community, social and personal service activities</i>	26,2	12,01	18,8	57,0	43,0
Összesen – Total	18,3	16,0	18,3	52,6	47,4
EU-19	21,2	14,1	15,7	51,0	49,0

Forrás/Source: Observatory, 2003/7, 55. oldal.

Ez az 1,6%-os különbség az EU-átlaghoz képest abból adódik, hogy Magyarországon a mikrovállalatok hozzájárulása 2,9%-kal kisebb, az egyéb (10–49 fős) kisvállalatoké pedig 1,9%-kal, a középvállalatoké 2,6%-kal nagyobb, mint az unióban. Hasonló, valamivel csekélyebb eltérést mutatnak a forgalomból való részesedés arányai is, ez a KKV-kra a magyar gazdaságban 2003-ban 59,3%, az EU-19 országokra 57,6% volt. Ágazatok szerint, mint a 23. tábla mutatja, e tekintetben is igen nagyok a különbségek. 2003-ban az építőiparban a KKV-k hozzájárulása az ágazat bruttó hozzáadott értékéhez 87, a feldolgozóiparban 38% volt.

A jelzett különbségek két összetevőre bonthatók: a foglalkoztatottak megoszlásának eltéréseire, valamint a munkatermelékenységi arányok vállalati nagyságkategóriák szerinti különbségeire. A munkatermelékenység színvonala a nagyvállalatokban többnyire határozottan magasabb, mint a kis- és középvállalatokban. A verseny éleződésével és a minimális hatékony üzemenagyság csökkenésével természetesen sok kivétel is van ez alól. A gazdaság egészére számított átlaghoz viszonyítva az egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték a magyar kis- és középvállalatoknál az országos átlag 76, a nagyvállalatokban 151%-a. Hasonló, kevéssel nagyobb különbséget jeleznek az Európai Unió mutatói: az adatpár (az EU-19-re) 73 és 160%. A hivatal korábbi KKV-kiadványában az EU-19 országról közölt adatok szerint (2002, 121-122. oldal) Belgium és Izland kivételével a munkatermelékenység a kis- és középvállalatokban mindenütt az országos átlagnál alacsonyabb, többségében annak 70–80%-a körül volt. A vállalati nagyságkategóriákat külön is vizsgálva, az uniós átlaghoz képest nagyobb (de egymást jórészt kiegyenlítő) eltérés két nagyságkategóriánál mutatkozik: a magyar mikrovállalatoknál az átlagos színvonalnál relatíve alacsonyabb (49↔53%), az egyéb kisvállalatoknál relatíve jóval magasabb (97↔80%) a munkatermelékenység.

Az egyes ágazatokban megfigyelt különbség eltérő, és minthogy a kisvállalatokra jellemző, hogy nagyobb arányban végeznek munkaigényes tevékenységet, a gazdaságok egészére számított mutatók értékét a munka- és tőkeigényes ágazatok országonként eltérő súlya is alakítja. Jellemző az is, hogy a tőkefelszereltség legtöbbször alacsonyabb a kisebb, különösen a mikrovállalatoknál. Ezért a munka- és tőkeráfordításokra vetített ún. *többszörös termelékenység* a vállalati nagyságkategóriák között jóval kisebb különbségeket mutat, mintha csak a munkaráfordításokkal számolunk.

A strukturális statisztika alapján az is vizsgálható, hogy miképpen oszlanak meg a bruttó *tárgyieszköz-beruházások* vállalatonagyság szerint. E fogalom, más publikációktól eltérően

a nemzetgazdasági szempontból új tárgyi eszközökön kívül a már korábban elszámolt, és csak az adott szervezet szempontjából beruházásnak minősülő használt tárgyi eszközök beszerzését is tartalmazza. A 2002-ben e beruházások mintegy felét a kis- és középvállalatok hajtották végre. Az Eurostat Tájékoztatói adatbázisából a C-I és K nemzetgazdasági ágakra 3-3 korábbi és új EU tagországról és 2 jelölt országról lehetett összehasonlító adatokat letölteni. Ez (24. tábla) eléggé szórt képet mutat. A magyar 50 százalékos adat egybeesik a 9 ország számtani átlagával. Kiugróan nagyobb arányban ruháztak be a kis- és középvállalatok Olasz- és Svédországban, de például Csehországban hasonló, Nagy-Britanniában alacsonyabb volt ez az arány. A különbségeket két tényező alakítja: 1/ a nagyságkategóriánkénti beruházási hányadok (a bruttó hozzáadott értékre vetítve) és 2/ a bruttó hozzáadott érték nagyságkategóriák szerinti arányai. Ezek az adatok Magyarország esetében azt is jelzik, hogy az előállított bruttó hozzáadott értékre vetítve a mikrovállalatok ruháznak be nagyobb arányban.

24. tábla. Bruttó tárgyeszköz-beruházások a C-I + K nemzetgazdasági ágban vállalati nagyságkategóriák szerint, 2002

Table 24 Percentage share of gross investment by size classes, 2002

Ország <i>Country</i>		Mikro- vállalatok <i>Micro- enterprises</i>	Egyéb kis- vállalatok <i>Other small enterprises</i>	Közép- vállalatok <i>Medium- sized enterprises</i>	KKV-k <i>SMEs</i>	Nagy- vállalatok <i>Large enterprises</i>
Egyesült Királyság	– <i>UK</i>	17,5	12,7	15,4	45,6	54,4
Olaszország	– <i>IT</i>	29,5	19,2	13,3	64,0	36,0
Svédország	– <i>SE</i>	39,3	13,8	15,9	69,0	31,0
Magyarország	– <i>HU</i>	22,2	11,5	16,3	50,0	50,0
[Bruttó hozzáadottérték aránya, % <i>Percentage share of GDP</i>]		17,3	16,2	18,4	51,9	48,1
Csehország	– <i>CZ</i>	20,5	13,3	17,0	50,8	49,2
Szlovákia	– <i>SK</i>	11,0	9,4	14,2	34,7	65,3
Szlovénia [▪]	– <i>SI</i>	1,4	20,7	31,7	53,8	46,2
Bulgária [▪]	– <i>BG</i>	16,3	21,0	19,4	56,7	43,3
Románia	– <i>RO</i>	7,0	18,9	13,3	39,3	60,7

▪ C nélkül/*Without C.*

A kis- és középvállalatok hozzájárulása az exporthoz a magyar gazdaságban 2003-ban 22,7% volt. Ez a mikrovállalatok igen csekély, 1,1%-os, az egyéb (10–49 fős) kisvállalatok 7,7%-os, a középvállalatok 13,9%-os részesedéséből adódik. Ezek az arányok ágazatonként nagyon eltérőek. A vizsgált 25 ágazatból 7-ben az export aránya nem haladja meg a 0,1%-ot. A 25. tábla idézi azt a 8 ágazatot, melyek részesedése 4%-nál nagyobb volt; ezek együtt a kivitelnek közel 90 százalékát adják. A nagyvállalatok 77%-os exportrészesedését jelentős mértékben két ágazat határozza meg: a villamosgép-, műszer-, valamint a járműgyártás, ezek együtt a kivitel 58%-át biztosítják. E két ágazatban a nagyvállalatok részesedése 90% felett van, a kisvállalatoké csupán 1-2%. Ehhez meg kell azonban jegyezni, hogy ebben a külföldi és hazai *beszállító* kis- és középvállalatoknak is fontos szerepük van; ennek arányáról hazai becslések nem ismeretesek. A kereskedelem és javítás az egyetlen olyan ágazat, ahol a nagyvállalatok export részesedése 10% alatti; a fémalapanyag, fémfeldolgozási termék gyártása az, ahol még kevéssel 50% alatt van. Ennek tükrében nyilvánvaló, hogy a nemzetközi összehasonlításokból kirajzolódó képet az export szerkezeti összetétele is alapvetően befolyásolja.

25. tábla. A kivitelhez való hozzájárulás vállalati nagyságkategóriák szerinti megoszlása
Magyarországon, 2003

*Table 25 Percentage contribution to export by size classes and branches in Hungary,
2003*

(%)

Ágazat <i>Branch</i>	Hozzájárulás az összes exporthoz <i>Percentage share in total export</i>	Megoszlás vállalati nagyságkategóriák szerint <i>Percentage share by size classes</i>			
		mikro- vállalatok <i>micro- enter- prises</i>	egyéb kis- vállalatok <i>other small enter- prises</i>	közép- vállalatok <i>medium- sized enterprises</i>	nagy- vállalatok <i>large enter- prises</i>
Villamos gép, műszer gyártása (DL) <i>Manufacture of electrical and optical equipment</i>	38,0	1,0	1,3	4,8	93,0
Járműgyártás (DM) <i>Manufacture of transport equipment</i>	20,2	0,0	0,6	4,1	95,3
Kereskedelem, javítás (G) <i>Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles, motorcycles and personal and household goods</i>	5,9	7,1	59,6	26,4	6,9
Vegyí anyag, termék gyártása (DG) <i>Manufacture of chemicals, chemical products and man-made fibres</i>	5,6	0,0	4,1	15,1	80,7
Élelmiszer, ital, dohány gyártása (DA) <i>Manufacture of food products, beverages and tobacco</i>	5,0	0,3	8,7	22,8	68,2
Textil, textilárú gyártása (DB) <i>Manufacture of textiles and textile products</i>	5,0	0,6	9,2	29,9	60,2
Fémalapanyag, fémfeldolgozási termék gyártása (DJ) <i>Manufacture of basic metals and fabricated metal products</i>	4,5	0,5	13,8	36,4	49,3
Gép, berendezés gyártása (DK) <i>Manufacture of machinery and equipment n.e.c.</i>	4,5	0,5	5,1	29,9	64,6
Összes vállalat – Total	100,0	1,1	7,7	13,9	77,3

Nemzetközi összehasonlításhoz olyan adatokat ismerünk, melyek azt jelzik, hogy a kibocsátás hány százalékát exportálták. Ez 2003-ban az EU-19 országcsoportra 17% volt, a négy vállalati nagyságkategóriára 9-13-17-23% (Observatory 2003/8, 26. oldal). A

közelítő magyar adatok szerint az átlagos érték magasabb (21↔17), a középvállalatok exporthányada hasonló (16~17), a nagyvállalatoké sokkal nagyobb (39↔23), a mikrovállalatoké sokkal-sokkal (1↔9) és az egyéb kisvállalatoké szintén (8↔13) kisebb volt. A kis- és középvállalatok exportképességének erősítését, exportjuk növelését minden országban fontos feladatnak tekintik. A fentiek szerint ez nálunk a kisvállalatok irányában különösen időszerű.

A vállalatok teljesítményének összetevőit nézve a kis- és középvállalatok szerepe kiemelkedő fontosságú a foglalkoztatásban, jelentős a bruttó hazai termék növelésében (amely munkatermelékenységük színvonalától is függ), természetesen lényeges az export és a beruházások alakulását nézve is és van még egy terület, ahol szintén kiemelt figyelem övezi: az innovációk területén. Az unió legfrissebb innovációs eredménytáblája (TrendChart, 2006) 26 mutató alapján 4 csoportba sorolta a vizsgált 33 országot: vezető, átlagos teljesítményt nyújtó, felzárkózó és teret veszítő országok. Magyarország a felzárkózók csoportjában Szlovénia után a második, a 25 tagország között a 15., a 33 ország között a 20. helyet kapta. Az egyes mutatók szerinti rangsorok széles sávon szóródnak, a részindexek közül például a 9. helyre sorolta a tudás létrehozása, a 21-22. helyre az innovációhoz kapcsolódó igények és irányítás területén. A további tennivalók meghatározásánál erre érdemes odafigyelni.

A közösségi innovációs felmérések (Community Innovation Survey, elterjedt rövidítése: CIS) nagyságkategóriák szerint is vizsgálják az innovációt bevezető vállalatok arányát, csak a 10 fő feletti vállalatokra. A határt a kis-, közép- és nagyvállalatok között a szokásos módon 50 és 250 fővel vonják meg. Az Európai Bizottság és az OECD 1993-ról készítette az első, 1996-ról a második, 2003-ról a harmadik ilyen felmérést, melyhez már (a 2001. és 2002. évi próbafelvételek után) Magyarország is csatlakozott. A felmérések megerősítették azt a tapasztalatot, hogy az innovációt bevezető vállalatok aránya mindenütt a nagyvállalatok körében a legmagasabb, a kisvállalatok körében a legalacsonyabb. (Ha nem egy vállalatra, hanem egy főre vetítve vizsgáljuk az innovációk számát, a kisvállalkozások innovációs készsége és teljesítménye mutatkozik magasabbnak.) A felmérések megkülönböztetik a termék- és az eljárásinnovációkat, de azt csak közelítőleg tudják számításba venni, hogy milyen jelentőségűek és hatósugarúak az egyes innovációk.

26. tábla. Az innovációt bevezető vállalatok aránya Magyarországon nagyságkategóriák szerint, 2002

Table 26 Percentage share of enterprises introducing innovation by size classes in Hungary, 2002

(%)

Vállalatnagyság-kategória <i>Size classes</i>	Ipar <i>Industry</i>	Szolgáltatások <i>Services</i>	Összesen <i>Total</i>	Ebből döntően saját fejlesztésű <i>Of which: mainly own company</i>	
				termék <i>product</i>	eljárás <i>process</i>
Kisvállalatok (11-49 fő/persons) <i>Small enterprises</i>	19,1	13,6	16,9	65,8	59,8
Középvállalatok (50-249 fő/persons) <i>Medium-sized enterprises</i>	22,6	30,3	24,5	64,0	42,5
Nagyvállalatok (250- fő/persons) <i>Large enterprises</i>	44,6	25,0	41,4	71,3	46,2
Összesen – Total	21,4	15,8	19,4	66,1	53,8

Forrás/Source: Innováció/Innovation 2003, 18-19. és/and 21. oldal.

A magyar felmérés az innovációt bevezető vállalatok arányára az iparban 21,4, a szolgáltatások körében 15,8, összesítve 19,4%-ot adott. A vállalati nagyságkategóriák szerinti különbségeket a 26. tábla, ágazatok szerint is a 7.5. táblázat mutatja. Az iparban a kis- és középvállalatok között csekély különbséget látunk, az innovációk bevezetésének gyakorisága viszont a nagyvállalatokban kétszeres. A szolgáltatások körében kiemelkedik a középvállalatok innovációs aktivitása, ez a nagyvállalatokénál is magasabb. A magyar adatokat a korábbi EU-felmérés mellé állítva azt látjuk, hogy azok minden nagyságkategóriában határozottan alacsonyabbak (legkevésbé a nagyvállalatoknál) és nálunk (a szolgáltató ágazatok középvállalatait kivéve) jelentősebbek a nagyságkategóriák szerinti különbségek. A kis- és középvállalatok teljesítménye tehát a nagyvállalatokéhoz hasonlítva e területen gyengébb, mint más vonatkozásokban; kockázatvállalási, vállalkozási készségük erősítése kívánatos.

A 27. tábla egy uniós felmérés alapján innovációkat bevezető vállalatok menedzsereinek gondolkodásmódjáról próbál képet adni. A magyar válaszok nemigen térnek el a 4534 válasz átlagától, de a szabadalmak terén való lemaradásunkat ismét jelzik. A vállalati nagyságkategóriák összevetése elsősorban a kutatás és a szabadalmak terén tükrözi a nagyobb vállalatok erősebb innovációs törekvéseit.

27. tábla. Innovációt bevezető menedzserek válasza telefoninterjúkra, 2004

Table 27 Percentage share of positive responses of managers introducing innovation,
2004

(%)

Interjúkérdés <i>Interview question</i>	EU-25 vállalatok / <i>enterprises</i>					EU-15	Új tagok <i>New members</i>	Magyarország <i>Hungary</i>
	átlag <i>average</i>	szélső értékek <i>extremes</i>	20-49 fő/ <i>persons</i>	50-249 fő/ <i>persons</i>	250- 499 fő/ <i>persons</i>			
Bevezetett-e új terméket, szolgáltatást <i>Introduction of new product, services</i>	74	85-63	73	76	81	74	77	63
Bevezetett-e új eljárást <i>Introduction of new process</i>	56	71-31	54	59	65	56	53	51
Készített-e piac- kutatást új termék vagy szolgáltatás bevezetésére <i>Market research for innovation</i>	33	22-54	30	40	45	33	36	31
Végez-e a vállalaton belül kutatást <i>In house research</i>	53	75-19	49	59	67	54	44	52
Kiad-e kutatási megbízásokat <i>Contracting on research</i>	20	51-7	17	25	34	20	17	9
Benyújtott-e szabadalmi igényt <i>Application for patents</i>	12	17-0	9	18	25	13	9	6
Regisztrált-e nem- zetközi védjegyet <i>Registration for international trademark</i>	14	33-5	13	17	23	15	12	5

Forrás/Source: Flash EB 160, Innobarometer 2004, Annex.

A nagyvállalatokban domináns külföldi tőke jelentős szerepe a magyar gazdaságban felerősíti a különbséget a nagy- és a kis- és középvállalatok teljesítménye között. Annak útja, hogy kis- és középvállalataink a foglalkoztatás mellett a hozzáadott érték létrehozásához is nagyobb mértékben járuljanak hozzá, versenyképességük, termelékenységük növelése. Ez több kutatás-fejlesztést, több innovációt, erősebb növekedési törekvést, kockázatvállalást – vállalkozói gondolkodást, magatartást és aktivitást igényel.

A szövegben elhelyezett táblák jegyzéke

1. tábla A vállalkozói és alkalmazotti státust preferálok aránya az Európai Unióban és az Egyesült Államokban, 2000– 2004
2. tábla A vállalkozói státus preferálását motiváló tényezők megjelölésének gyakorisága
3. tábla Az alkalmazotti státus preferálását motiváló tényezők említésének gyakorisága
4. tábla A foglalkozási státus preferenciák megoszlása népszerűségi csoportok szerint, 2004
5. tábla Vállalkozási motívumok és szándékok
6. tábla A vállalkozóvá válást ösztönző és visszatartó tényezők hazai megítélése, 2004
7. tábla A regisztrált vállalatok száma Magyarországon, 2000–2005
8. tábla A teljes vállalkozói aktivitás (TVA) -mutatók a globális vállalkozási monitor-jelentésekben az európai országokra, 2001–2005
9. tábla A vállalkozás környezeti körülményeinek világbanki rangsorolása, 2005
10. tábla A foglalkoztatottak hazai megoszlása foglalkoztatottsági státus szerint, 1992–2004
11. tábla Az önfoglalkoztatók aránya az OECD-országokban, 2004
12. tábla A magyar gazdaság fő vállalatdemográfiai mutatói, 2000–2003
13. tábla Munkahelygyarapodás és csökkenés az Egyesült Államok magánszektorában, szezonális kiigazítással, 2003–2004
14. tábla Vállalatdemográfiai mutatók Magyarországon a 2000., a 2001. és a 2002. évre a vállalatok különböző csoportjaira
15. tábla A túlélő, működő vállalatok aránya Magyarországon az induló vállalatok százalékában
16. tábla Vállalatindítási és megszűnési arányok az EU-tagországokban, 2001–2002
17. tábla Vállalatsűrűség és vállalati nagyságstruktúra az Európai Unióban, 2000
18. tábla A vállalatok számának és foglalkoztatottjainak megoszlása az EU-15-ben, a jelölt országokban és Magyarországon

19. tábla A vállalatok számának megoszlása nagyságkategóriák szerint az Európai Unióban (EU-15) és a jelölt országokban, 2001
20. tábla A vállalatok számának ágazati megoszlása és az átlagos vállalatnagyság az EU-19-ben és Magyarországon, 2003
21. tábla A foglalkoztatott létszám megoszlása vállalatnagyság szerint Magyarországon, nemzetgazdasági ágak szerint, 2003
22. tábla A foglalkoztatott létszám megoszlása vállalatnagyság szerint, 2003
23. tábla A bruttó hozzáadott érték megoszlása Magyarországon a nemzetgazdasági ágakban vállalatnagyság szerint, 2003
24. tábla Bruttó tárgyieszköz-beruházások a C-I + K nemzetgazdasági ágban vállalati nagyságkategóriák szerint, 2002
25. tábla A kivitelhez való hozzájárulás vállalati nagyságkategóriák szerinti megoszlása Magyarországon, 2003
26. tábla Az innovációt bevezető vállalatok aránya Magyarországon nagyságkategóriák szerint, 2002
27. tábla Innovációt bevezető menedzserek válasza telefoninterjúkra, 2004

Módszertani megjegyzések

Az MTA Magyar Értelmező Kéziszótára határozottan megkülönbözteti a vállalat és a vállalkozás fogalmát (ahogyan például az angol *enterprise* és *entrepreneurship* kifejezések is). A magyar hivatalos nyelv viszont egy jogászai „nyelvújítás” nyomán a *vállalat* szót a *vállalkozás* szóval helyettesítette és ezzel elmossa különbségüket. Az akadémiai kéziszótár szerint (2003, 1423. oldal): „Vállalat: közvetlen gazdasági tevékenységet végző, jogilag önálló szervezet”; „Vállalkozás: 1/ Az a cselekvés, hogy valaki vállalkozik valamire; 2/ Az a munka, amelyre valaki vállalkozik; 3/ Vállalat létrehozására, fenntartására irányuló tevékenység”. A kiadvány követi ezt a különbségtételt; a Központi Statisztikai Hivatalnak a gazdasági egységek gazdálkodási forma szerinti osztályozásában (GFO) található *vállalkozás* fogalmára (GFO=1,2,7) a *vállalat* szót használja. Ha nem így járnánk el, meg sem kísérelhetnénk a vállalkozási gondolkodásmód, magatartás és aktivitás vizsgálatát, az erre irányuló nemzetközi törekvések és eredmények tolmácsolását. A szervezetek számát és más mutatóit közlő, más hazai forrásokból átvett, idézett táblázatokban sokszor a vállalkozás kifejezés szerepel, de itt vállalkozás alatt mindig gazdasági szervezetet kell érteni.

A kiadvány nemcsak a hivatalos statisztika adataira, hazai és nemzetközi forrásaira támaszkodik, hanem hasznosítja sok ezt kiegészítő, bővítő egyéb felmérés, elemzés és tanulmány adatait és gondolatait is. A statisztikai adatok forrása mindenekelőtt a nemzetközileg egységesített strukturális statisztika, munkaerő-felmérés, és vállalatdemográfia.

Az Európai Unió, együttműködve az OECD-vel, mindhárom területen harmonizált módszertant alakított ki; ezt a többi országgal együtt a magyar statisztika is átvette. Ez a harmonizáció teljesen még nem oldotta meg, de lényegesen segítette, javította az adatok nemzetközi összehasonlíthatóságát. A kiadvány elemző része több helyütt utal az összehasonlíthatóság korlátaira, bizonytalanságaira idősorok és országok között, továbbá arra is, hogy a három statisztikai terület érintkezési pontjai is jeleznek kisebb eltéréseket. Ahol az idézett statisztikai adat forrása külön nincs megjelölve, ott az a hivatal belső adattárából származik.

A vállalkozás (entrepreneurship!) fogalmának nincs általánosan elfogadott definíciója; a vállalkozás statisztikai megfigyelésének kiépítésével az OECD most foglalkozik. A kiadvány hasznosítja ennek első tapasztalatait és 1.- 4. fejezeteivel segíteni is kívánja e munkát. Az 5.-7. fejezet azután újabb vállalatdemográfiai és nagyságkategóriák szerinti további adatokat is társít ehhez. A mikro-, egyéb kis-, közép- és nagyvállalatok elhatárolása mindenütt követi az EU gyakorlatát. Ez a statisztikában a vállalatok foglalkoztatott létszám adataira épül (10, 50, 250 fős határokkal), az értékmutatókat (a vállalkozás éves forgalmát vagy mérlegfőösszegét) és a függetlenségi jellemzőket az EU is csak a támogatások odaítélésénél veszi számba.

A strukturális statisztika, a munkaerő-felmérés és a vállalatdemográfia főbb adatai a magyar statisztikai évkönyvekben is megjelennek, megfelelő magyarázatokkal. Ilyen adatok idézésénél kiadványunk külön is megjelöli azokat a forrásokat, melyek részletesebb módszertani magyarázatokat is közölnek. Minthogy a harmonizált vállalatdemográfiai adatközléseket a hivatal nemrégben vezette be, ennek módszertanáról adunk rövid ismertetést.

Regisztrált vállalkozás a megfigyelés időpontjában az adminisztratív nyilvántartások szerint jogilag létező egység, azaz adószámmal rendelkező gazdasági szervezet, beleértve az adott időpontban csőd-, felszámolási és végelszámolási eljárás alatt állókat is.

Egy adott évben **működő vállalkozásnak** tekintenek egy vállalkozást, ha az év folyamán volt árbevétele, vagy foglalkoztatottja. A demográfiai felmérésben a működő vállalkozások köre az adott évre vonatkozó tényleges statisztikai és adóadatok alapján, mindig utólag kerül megállapításra, ezen adatok beérkezése után.

Gazdálkodási formák szerint a vállalkozások köre tartalmazza a jogi személyiségű és jogi személyiség nélküli társas vállalkozásokat és a vállalkozói igazolvánnyal rendelkező egyéni vállalkozókat.

Valódi új vállalkozásról beszélnek egy adott évben, ha az abban az évben a működő vállalkozások halmazához tartozik, és a megelőző két évben nem számított működőnek. A jogelőddel rendelkező szervezetek sem számítanak valódi alakulásnak. A valódi alakuláshoz hasonlóan egy **valódi megszűnő vállalkozásról** akkor beszélnek, ha egymást követő két évben kimarad a működő szervezetek közül. A jogutóddal megszűnt szervezetek nem számítanak valódi megszűnésnek. A valódi

alakulások és a valódi megszűnések definíciója miatt a működő szervezetek állománya nem állítható elő az előző évi állományból a valódi új alakulások hozzáadásával és a valódi megszűnések kivonásával.

A **gazdasági szervezeteknek a tevékenység jellege szerinti** osztályozása itt is a gazdasági tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszere (TEÁOR) alapján történik, amely megfelel a nemzetközi ajánlásoknak (NACE). Az 1999–2002. évek adatainak besorolása az 1998. január 1-jétől érvényes TEÁOR'98 alapján történt, amely megfelel a NACE Rev. 1.-nek, a 2003-as év adatai pedig a 2003. január 1-jétől érvényes TEÁOR'03 alapján, amely a NACE Rev. 1.1.-nek felel meg. A tevékenységi osztályozásban a gazdasági szervezeteket statisztikai főtevékenységük alapján sorolják be.

Egy gazdasági szervezet **statisztikai főtevékenysége** az a tevékenység, amely az egységen belül a tényezőköltségen mért legnagyobb hozzáadott értéket hozza létre. A statisztikai tájékoztatás 2002. január 1-jétől már a statisztikai főtevékenység figyelembevételével történnek.

A **gazdasági szervezetek gazdálkodási forma szerinti csoportosítása** (rövidítve: GFO) az 1999–2001. évi adatok esetében az 1994. január 1-jétől érvényben levő osztályozáson alapszik. A 2002–2003. évi adatok esetében pedig a 2002. január 1-jétől érvényben levő osztályozáson. 1996. január 1-jétől bevezetett társas vállalkozás kifejezés az egyéni vállalkozás kivételével az összes többi vállalkozást jelöli.

A vállalkozásdemográfia adatai statisztikai vagy adóforrásokból utólag beszerzett tényleges tárgyévi adatok, ezért előállításuk és feldolgozásuk időigényes. Az így nyert adatok előállítása mintegy 20 hónappal követi a naptári évek lezárását; kiadványunk ezért ilyen 2004. évi adatokat még nem tartalmaz.

Az egyéb hazai és külföldi, nemzetközi forrásokból, felmérésekből, tanulmányokból idézett adatokkal kapcsolatban ezek tartalmát és nemzetközi összehasonlításuk korlátait a kiadvány elemző része röviden mindig megvilágítja. Bővebb magyarázatot (többek között az uniós Flash EB, a GEM és az innovációs felmérésekre vonatkozóan) magukban az idézett munkákban és a források, hivatkozások jegyzékében szereplő egyéb kiadványokban talál az érdeklődő.

Források és hivatkozások – Sources and references

- Action Plan: The European Agenda for Entrepreneurship. EC, Brussels, 2004.
- Ahmad, Nadim, Steven Vale: Moving towards comparable business demography statistics. OECD SBS Expert meeting „Towards better Structural Business and SME Statistics“, November 2005.
- Ahn, Sanghorn: Firm Dynamics and Productivity Growth: A Review of Microeconomic Evidence from OECD Countries. OECD Economics Department Working Papers, 297, 2001.
- A kis- és középvállalkozások demográfiája nemzetközi összehasonlításban. Központi Statisztikai Hivatal, 2000. [SME demography in international comparison. HCSO.]
- A munkaerőfelmérés idősorai 1992-2004. Központi Statisztikai Hivatal, 2005. [Time Series of the Labour Force Survey, HCSO.]
- A munka termelékenysége a magyar gazdaságban. Központi Statisztikai Hivatal, 2003. [Labour Productivity in the Hungarian Economy. HCSO.]
- Arenius, Pia; Maria Minetti: Perceptual Variables and Nascent Entrepreneurship. Small Business Journal, Vol.24. No.3. April 2005.
- Arum, Richard, Walter Müller: The Reemergence of Self-Employment: Comparative Findings and Empirical Propositions. In: The Reemergence of Self-Employment: A Comparative Study of Self-Employment Dynamics and Social Inequality. Eds. R. Arum, W. Müller, Princeton, 2004.
- Autio, Erko: Global Entrepreneurship Monitor. 2005 Report on High-Expectation Entrepreneurship, 2005.
- Ács J. Zoltán; Szerb László; Ulbert József; Varga Attila: GEM 2001 Magyarország. Pécsi Tudományegyetem.[GEM Report Hungary 2001.]
- Benchmarking entrepreneurial policy. Results from the 2004 scoreboard. EC, Brussels, 2004.
- Birley, Sue; Daniel, F. Muzyka: Mastering Entrepreneurship. Financial Times – Prentice Hall, 2000.
- Blanchflower, David G. – Oswald, Andrew J. – Stuter, Alois: Latent Entrepreneurship across Nations. European Economic Review, 45. kötet, 4-6 sz., 2001.
- Blanchflower, David G.: Self-employment: more may not be better. NBER Working Papers, 10286.
- Burdell, Brendan; Deakin, Simon; Honey, Sheila: The Employment Status of Individuals in Non-standard Employment. DTI, London, 1999.
- Business Demography in Europe. Results for 10 Member States and Norway. Data 1997-2000. EC – Eurostat, Brussels, 2003.
- Caves, E. Richard: Industrial Organization and New Findings on the Turnover and Mobility of Firms. Journal of Economic Literature, XXXVI. kötet, 4. szám, 1998.
- Davis, J. Steven; John Haltiwanger: Gross job flows. Handbook of Labour Economics, 1999. Vol. 3B, Chapter 41.

Decent Work and the Informal Economy. Abstract of Workshop Papers. ILO, Geneva, 2002.

Doing Business in 2006: Creating Job. World Bank, 2005.

Employment in Europe 2005. EC, Brussels, 2005.

Employment and Labour Market in Central European Countries, 2003/1. Eurostat, 2001.

Employment Status and Working Conditions. Dublin, 2002.

European Innovation Scoreboard 2005. EC, Brussels, 2005.

Entrepreneurship Index 2004 – Entrepreneurship Conditions in Denmark. Copenhagen, 2004.

Fairlee, Robert W.: Kauffman index of entrepreneurial activity. 2005.

Feuerstack, Rainer: Investigating Ways of Identifying and Recording Multinational and National Enterprise Groups. OECD SBS Expert meeting „Towards better Structural Business and SME Statistics“, November 2005.

Flash Eurobarometer 160 Entrepreneurship 2004. EC, Brussels, 2005.

Flash EB 160 Innobarometer 2004, EC, Brussels, 2004.

Fleissig, Sabine; Michael-Burkhard Piorkovsky: Existenzgründungen im Kontext der Arbeits- und Lebensverhältnisse in Deutschland – Eine Strukturanalyse der Mikrozensussergebnissen für die Jahre 1985-2001. In: Jahrbuch Entrepreneurship 2004/05, Springer, 2005.

Fostering Entrepreneurship and Firm Creation as a Driver of Growth in a Global Economy. OECD, Paris, 2004.

Gartner, William, B.; Kelly Slaver; Nancy M. Carter; Paul D. Reynolds: Handbook of Entrepreneurial Dynamics. The process of Business Creation. Sage, 2004.

Global Entrepreneurship Monitor. Executive Summary 2004.

Global Entrepreneurship Monitor. Executive Summary 2005.

Green Paper Entrepreneurship in Europe. EC, Brussels, 2003.

Gyorstájékoztató. A regisztrált szervezetek száma 2005. III. negyedév. Központi Statisztikai Hivatal, 2005. [Number of the Registered Enterprises, 2005. 3rd quarter. HCSO.]

Household Survey of Entrepreneurship 2003. DTI, London, 2004.

Innováció 2003. Központi Statisztikai Hivatal, 2005.[Innovation 2003. HCSO.]

KILM 3: Key Indicators of the Labour Market 2001-2002. ILO, Geneva, 2002.

KILM 4: Key Indicators of the Labour Market 2003-2004. ILO, Geneva, 2005..

Kis- és középvállalkozások a magyar gazdaságban. Helyzetkép és nemzetközi összehasonlítás. Központi Statisztikai Hivatal, 2002. [SMEs in the Hungarian Economy. State-of-Affairs and International Comparison. HCSO.]

Kőrösi Gábor: Vállalati munkahely teremtés és rombolás. Közgazdasági Szemle, 2005. 11. szám. [Enterprise job creation and job destruction.]

Magyar értelmező kéziszótár. MTA, 2004. [Hungarian Explaining Dictionary.]

MVKA (Magyar Vállalatgazdasági Kutatásokért Alapítvány): Az önfoglalkoztatás fontosabb kategóriái, társadalmi és gazdasági szerepe. 2004. [MVKA (Hungarian Foundation for Research on Business Economics): Self-employment, its major categories, its social and economic role.]

Microcenzus 2005, 1. kötet. Központi Statisztikai Hivatal, 2005. [Microcensus2005. Vol. 1. HCSO.]

NewCronos adatbázis. Letölthető az Eurostat honlapjáról. [NewCronos Data Base of the Eurostat.]

Népszámlálás 16. A társadalom rétegződése, 2004. Központi Statisztikai Hivatal, 2004. [Population census. 16. HCSO.]

Observatory of European SMEs, 2000/6. EC, 2000.

Observatory of European SMEs, 2002/2. SMEs in Europe, including a first glance at EU candidate countries. EC, 2002.

Observatory of European SMEs, 2002/5. Business Demography in Europe.

Observatory of European SMEs, 2003/7. EC, 2003.

OECD: Employment Outlook. Paris, 2000.

OECD, 2001: Productivity and Firm Dynamics: Evidence from Microdata. Economic Outlook, 69. szám, VII. fejezet, 2001.

OECD: Small and Medium Enterprise Outlook. Paris, 2002.

OECD: The Sources of Economic Growth in OECD Countries. Paris, 2003.

OECD, 2004: The Istanbul Ministerial Declaration on Fostering the Growth of Innovative and Internationally Competitive SMEs.

OECD Labor Force Statistics 1984-2004. Paris, 2005.

OECD SME and Entrepreneurship Outlook. Paris, 2005.

Reynolds, Paul et al.: Global Entrepreneurship Monitor: Data Collection, Design and Implementation 1998-2003. Small Business Journal, Vol.24. No.3. April 2005.

Román Zoltán, 2003/a: International Comparison of SME Statistics in the CEECs. OECD Workshop on Improving Statistics on SMEs and Entrepreneurship. 17-19 September 2003. [Magyar változat: Gazdaság és Statisztika. 2003. 6. szám. Hungarian publication in Economy and Statistics, 2003/6.]

Román Zoltán, 2003/b: Egy bővülő kutatási terület: a vállalatdemográfia. Statisztikai Szemle, 2003. 5-6. szám.[An expanding field of research: enterprise demography.]

Román Zoltán, 2004: A vállalkozás az Európai Unióban és Magyarországon. Európai Tükör, 2004. 7. sz. [Entrepreneurship in the EU and Hungary.]

Scarpeta, Stefano – Hemmings, Philip – Tressel, Thierry – Woo, Jaejoon: The Role of Policy and Institutions for Productivity and Firm Dynamics: Evidence from Micro and Industry Data. OECD Economics Department Working Papers, 329. sz., 2002.

Semlinger, Klaus: Self-employment transition in Germany: the division of knowledge and the future of the self-employed entrepreneur. In: The Reemergence of Self-Employment: A Comparative Study of Self-Employment Dynamics and Social Inequality. Eds. R. Arum, W. Müller, Princeton, 2004.

SME Statistics: Towards a More Systematic Statistical Measurement of SME Behaviour. Second OECD Conference of Ministers Responsible for SMEs. Istanbul, 2004.

SMEs in European Candidate Countries, Data 2001. Eurostat, 2003.

Szerb László (szerk.): Vállalkozásindítás, vállalkozói hajlandóság és a vállalkozási környezeti tényezők alakulása Magyarországon a 2000-es évek első felében (GEM 2004). Pécsi Tudományegyetem, 2005. [GEM Report Hungary 2004.]

Statistics in focus. Business Demography in Europe. 2005/36.

Stel, van A. – Carree, M.: Business Ownership and Sectoral Growth: An Empirical Analysis of 21 OECD Countries. EIM, 2003.

Talan, David M.; Sadeghi Akbar, Richard L. Clayton: Job creation and destruction in small and medium-sized enterprises in the U S. BLS Working Paper, 2005.

Termelékenységünk és versenyképességünk az EU csatlakozás küszöbén. Központi Statisztikai Hivatal, 2004. [Productivity and Competitiveness in the Hungarian Economy at the Eve of the EU Accession. HCSO.]

The Small Business Economy 2004. A Report to the President. Washington, 2004.

Trend Chart Innovation Policy in Europe 2005. EC, Brussels, 2006.

Újabb adatok a kis- és középvállalkozások demográfiájáról. Központi Statisztikai Hivatal, 2002. [New data on SMEs demography. HCSO.]

UNECE: Small and Medium-sized Enterprises in Countries in Transition. Geneva, 2003.

Vale, Steven: The Coverage of Micro-Enterprises in Business Registers. OECD SBS Expert meeting „Towards better Structural Business and SME Statistics“, November 2005.

Vállalkozások demográfiája, 1999-2003. Központi Statisztikai Hivatal, 2006. [Enterprise demography, 1999-2003. HCSO]

Welter, Friederike: Gründungspotenzial und Gründungsprozess in Deutschland: Eine konzeptionelle and empirische Betrachtung. RWI, Essen, 2000.

TÁBLÁZATOK

Táblázatok jegyzéke

A 2. fejezethez

- 2.1. táblázat Foglalkoztatottságistátus-preferenciák országok szerint (%), 2004
- 2.2. táblázat Foglalkoztatottságistátus-preferenciák népességi csoportok szerint (%), 2004
- 2.3. táblázat A válaszok aránya (%) a kérdésre: Miért részesíti előnyben az önfoglalkoztatói státust az alkalmazottival szemben?
- 2.4. táblázat A válaszok aránya (%) a kérdésre: Miért részesíti előnyben az alkalmazotti státust az önfoglalkoztatóival szemben?

A 3. fejezethez

- 3.1. táblázat Vállalkozási motívumok és szándékok
- 3.2. táblázat A regisztrált vállalatok száma (december 31-én) gazdálkodási forma szerint,
- 3.3. táblázat A regisztrált vállalatok megoszlása (december 31-én) gazdálkodási forma szerint (%),
- 3.4. táblázat A regisztrált vállalatok száma ágazat és gazdálkodási forma szerint, 2005. szeptember 30.
- 3.5. táblázat A teljes vállalkozói aktivitás (TVA) -mutatók a GEM-jelentések szerint, 2000-
- 3.6. táblázat Országok világbanki rangsorolása az üzleti környezet jellemzői szerint

A 4. fejezethez

- 4.1. táblázat A foglalkoztatottak megoszlása foglalkoztatottsági státus szerint (%),
- 4.2. táblázat Az önfoglalkoztatók aránya a foglalkoztatott létszámban az Európai Unióban (%),
- 4.3. táblázat A foglalkoztatottak száma és aránya foglalkoztatottsági státus szerint, Magyarországon, 1992-2004
- 4.4. táblázat A foglalkoztatottak száma foglalkoztatottsági státus és nemzetgazdasági ágak
- 4.5. táblázat A foglalkoztatottak aránya foglalkoztatottsági státus és nemzetgazdasági ágak szerint (%), 2004

Az 5. és 6. fejezethez

- 5.1. táblázat A működő vállalatok száma nagyságkategóriák szerint, 1999-2003
- 5.2. táblázat A működő vállalatok száma gazdálkodási forma szerint, 1999-2003
- 5.3. táblázat A működő vállalatok száma ágazatok szerint, 1999-2003
- 5.4. táblázat A valódi új vállalatok száma nagyságkategóriák szerint, 2000-2003
- 5.5. táblázat A valódi új vállalatok száma gazdálkodási forma szerint, 2000-2003
- 5.6. táblázat A valódi új vállalatok száma ágazatok szerint, 2000-2003
- 5.7. táblázat A valódi megszűnt vállalatok száma gazdálkodási forma szerint, 1999-2002
- 5.8. táblázat A valódi megszűnt vállalatok száma ágazatok szerint, 1999-2002
- 5.9. táblázat A túlélő vállalatok száma nagyságkategóriák szerint
- 5.10. táblázat A túlélő vállalatok száma gazdálkodási forma szerint
- 5.11. táblázat A túlélő vállalatok száma ágazatok szerint

A 7. fejezethez

- 7.1. táblázat Nettó árbevétel nagyságkategóriák és ágazatok szerint, 2003
- 7.2. táblázat Hozzáadott érték tényezőköltésén nagyságkategóriák és ágazatok szerint, 2003
- 7.3. táblázat Foglalkoztatottak száma nagyságkategóriák és ágazatok szerint, 2003
- 7.4. táblázat A munkatermelékenység relatív színvonala a nemzetgazdasági ágakban vállalatnagyság szerint (%), 2003
- 7.5. táblázat Az innovatív vállalatok aránya (%) nagyságkategóriák, ágazatok szerint

2.1. táblázat Foglalkoztatottsági státus-preferenciák országok szerint, 2004
Preference for occupational status by countries, 2004

(%)

Ország Country	Megkérdezettek száma	Alkalmazott	Önfoglalkoztató	Egyik sem	Nem válaszolt	Önfoglalkoztató arány c/(b+c)
	Number of respondents	Being an employee	Being self- employed	None of these	DK/NA	Share of self-employed c/(b+c)
	a	b	c	d	e	f
EU-25	18 547	50	45	2	3	47
EU-15	12 022	51	45	2	3	47
Új tagok - <i>New members</i>	6 525	47	44	4	4	48
Ausztria - <i>AT</i>	500	56	37	1	6	40
Belgium - <i>BE</i>	1 000	58	34	5	2	37
Dánia - <i>DK</i>	503	55	38	1	5	41
Finnország - <i>FI</i>	501	68	28	1	4	29
Franciaország - <i>FR</i>	1 007	55	42	1	1	43
Görögország - <i>EL</i>	1 000	46	52	1	1	53
Hollandia - <i>NL</i>	1 000	66	33	1	1	33
Írország - <i>IE</i>	500	39	58	1	2	60
Luxemburg - <i>LU</i>	500	49	48	1	3	49
Nagy-Britannia - <i>UK</i>	1 006	55	41	2	1	43
Németország - <i>DE</i>	1 000	56	39	2	3	41
Olaszország - <i>IT</i>	1 004	42	55	2	1	57
Portugália - <i>PT</i>	1 000	32	62	2	4	66
Spanyolország - <i>ES</i>	1 001	34	56	2	8	62
Svédország - <i>SE</i>	500	61	35	1	3	36
Ciprus - <i>CY</i>	500	32	56	7	4	64
Csehország - <i>CZ</i>	1 008	55	30	8	7	35
Észtország - <i>EE</i>	503	48	37	8	7	44
Lengyelország - <i>PL</i>	1 000	44	51	2	4	54
Lettország - <i>LV</i>	510	53	42	3	3	44
Litvánia - <i>LT</i>	500	39	52	8	2	57
Magyarország - <i>HU</i>	1 000	45	42	8	4	44
Málta - <i>MT</i>	500	49	44	6	2	47
Szlovákia - <i>SK</i>	504	56	30	7	7	35
Szlovénia - <i>SI</i>	500	60	32	6	2	34
Izland - <i>IS</i>	501	31	58	4	7	65
Liechtenstein - <i>LI</i>	500	47	48	1	3	51
Norvégia - <i>NO</i>	500	60	35	1	4	37
Egyesült Államok - <i>US</i>	1 003	34	61	3	2	64

Forrás/Source : Flash EB 160 Annex p. 1. oldal.

2.2. táblázat Foglalkoztatottsági státus-preferenciák népességi csoportok szerint, 2004

Preference for occupational status by groups of population, 2004

(%)

Népességi csoport - <i>Groups of population</i>	Megkérdezettek száma	Alkalmazott	Önfoglalkoztató	Egyik sem	Nem válaszolt
	<i>Number of respondents</i>	<i>Being an employee</i>	<i>Being self-employed</i>	<i>None of these</i>	<i>DK/NA</i>
EU-25	18 547	50	45	2	3
NEM-SEX					
Férfi- <i>Men</i>	9 961	44	51	2	3
Nő- <i>Women</i>	11 090	56	39	2	3
ÉLETKOR-AGE					
15-24	3 269	42	55	1	2
25-49	5 666	51	45	2	2
40-54	5 606	54	42	1	2
55-	6 468	50	41	4	4
ISKOLAI VÉGZETTSÉG-EDUCATION					
15-	3 723	50	43	4	4
16-20	8 910	54	42	2	2
21-	5 565	50	47	1	2
Még tanul- <i>Still studying</i>	2 263	39	58	1	2
FOGLALKOZÁS-OCCUPATION					
Önfoglalkoztató <i>Self-employed</i>	2 209	21	75	1	2
Alkalmazott <i>Employee</i>	6 607	60	37	1	2
Munkás <i>Manual worker</i>	2 773	58	38	2	3
Nem dolgozik <i>Without professional activity</i>	9 378	48	45	3	4
LAKÓHELY- LOCALITY TYPE					
Főváros <i>Capital</i>	5 153	51	43	2	4
Város <i>Towns</i>	8 633	50	45	2	2
Vidéki övezet <i>Rural zones</i>	7 265	49	46	2	3
SZÜLŐK FOGLALKOZÁSA- OCCUPATION PARENTS					
Önfoglalkoztató <i>Self-employed</i>	4 224	43	52	2	3
Önfoglalkoztató és alkalmazott <i>Self-employed & employee</i>	1 656	46	51	2	2
Alkalmazott <i>Employees</i>	14 289	53	42	2	3

Forrás/Source : Flash EB 160 Annex p. 2. oldal.

2.3. táblázat

A válaszok aránya a kérdésre: miért részesíti előnyben az önfoglalkoztatói státust az alkalmazottival szemben?
Share of responses to the question: why would you prefer to be self-employed rather than an employee?

Ország Country	Mégkérddezettek száma Number of respondents	Függetlenség* Personel independence*	Üzleti lehetőség A business opportunity	A környezet önálló alakítása Creating own environment	Jobb jövedelmi kilátások Better income prospects	Vonzó foglalkoztatottsági kilátások hiánya a régióban Lack of employment opportunity generally		Önfoglalkoz- tató a családban, baráti körben Family, friends self-employed	Kedvező gazdasági környezet Favourable economic climate	Foglalkozta- tottsági bi- zonytalansá- gok kerülése To avoid employe-ment uncertainties	Egyéb Other	Nem válaszolt DK/NA
						általában	in the region					
EU-25	8 048	77	8	16	23	2	1	3	2	4	5	3
EU-15	5 350	79	8	15	20	2	1	3	2	3	5	3
Új tagok - New members	2 698	67	10	19	34	4	3	4	3	8	6	4
Ausztria - AT	183	76	5	19	20	3	0	4	2	3	4	3
Belgium	342	83	5	10	11	2	0	6	2	1	10	5
Dánia - DK	186	88	1	6	7	1	0	0	0	1	11	3
Finnország - FI	137	79	1	22	13	1	1	3	1	1	0	3
Franciaország - FR	427	86	1	12	17	0	0	0	0	0	4	3
Görögország - EL	520	80	14	30	53	2	1	2	17	4	2	0
Hollandia - NL	315	72	10	30	11	0	0	2	0	1	11	1
Irország - IE	289	84	1	4	15	1	1	0	0	1	3	4
Luxemburg - LU	237	59	3	19	8	1	0	0	1	1	31	2
Nagy-Britannia - UK	416	81	7	9	23	2	1	2	2	3	9	3
Németország - DE	414	85	12	22	27	4	4	6	3	8	4	1
Olaszország - IT	533	80	11	18	17	1	1	3	2	2	1	0
Portugália - PT	618	62	17	11	31	1	0	1	1	2	2	4
Spanyolország - ES	559	66	5	7	14	1	0	1	1	1	8	9
Svédország - SE	174	75	3	9	6	0	0	0	2	0	15	1
Ciprus - CY	282	69	15	11	27	5	0	2	10	3	1	4
Csehország - CZ	307	81	28	55	61	21	17	24	18	30	13	0
Észtország - EE	182	84	9	7	27	0	2	1	4	12	1	4
Lengyelország - PL	511	66	5	10	27	1	1	1	0	5	3	5
Lettország - LV	214	61	19	43	30	6	4	2	7	15	3	3
Litvánia - LT	256	64	11	26	37	2	2	3	3	11	0	1
Magyarország - HU	423	65	14	26	43	4	3	3	3	4	20	2
Málta - MT	211	80	4	8	37	0	1	4	4	2	0	0
Szlovákia - SK	148	64	10	28	43	9	12	10	6	13	2	1
Szlovénia - SI	164	73	11	5	16	1	1	0	1	4	8	5
Izland - IS	290	67	2	7	9	1	2	1	0	1	4	6
Liechtenstein - LI	240	80	5	28	15	1	1	1	2	5	2	0
Norvégia - NO	175	77	2	14	13	1	0	2	3	1	2	4
Egyesült Államok - US	605	21	2	61	9	0	0	0	1	2	1	3

* Önmegvalósítás, érdekes feladatok - Self-fulfillment, interesting tasks

Forrás/Source : Flash EB 160, 2004. Annex p. 5. oldal.

**2.4. táblázat A válaszok aránya a kérdésre: miért részesíti előnyben az alkalmazottai státust az önfoglalkoztatóival szemben?
Share of responses to the question: why would you prefer to be an employee rather than self-employed?**

Ország	Megkérdezettek száma	Rendszeres jövedelem	Stabil foglalkoztatottság	Társadalombiztosítás	Vállalkozói ötlet hiánya	Időhiány	Nem érdekli az önfoglalkoztatás	Pénzügyi források hiánya	Szakmai tudás hiánya	Vállalkozói tudás hiánya	Súlyos döntés	Ez a normális	Kiseb kockázat	Adm-nisztrációs terhek	Egyéb	Nem választott
Country	Number of respondents	Regular income	Stability of employment	Social security, insurances	Lack of entrepreneurial idea	Lack of time	Lack of interest in self-employment	Lack of finances for self-employment	Lack of skills for self-employment	Lack of knowledge for self-employment	Severity of decision	It is normal	It's not as risky	Red tape	Other	DK/NA
EU-25	9 269	30	24	12	5	10	8	8	6	4	6	5	21	5	18	4
EU-15	6 141	29	23	11	5	12	7	6	5	3	6	4	20	5	19	5
Uj tagok - New members	3 128	37	32	16	9	5	13	18	11	10	6	7	21	7	14	4
Ausztria - AT	282	43	40	29	4	12	4	2	2	1	2	2	7	2	3	3
Belgium - BE	585	17	16	25	3	11	4	5	2	1	4	2	10	4	16	8
Dánia - DK	290	9	10	1	1	5	5	9	1	1	0	3	6	8	56	3
Finnország - FI	342	35	13	2	3	8	16	1	6	4	9	4	18	2	0	4
Franciaország - FR	558	13	9	4	4	10	5	3	5	0	1	3	21	7	51	8
Görögország - EL	462	63	56	10	1	6	1	1	1	1	1	3	15	1	0	2
Hollandia - NL	670	33	21	18	4	12	6	1	6	4	2	3	11	3	15	6
Irország - IE	196	28	12	2	2	7	16	2	6	6	7	3	6	6	21	2
Luxemburg - LU	248	24	22	5	1	6	2	4	2	1	2	2	11	1	34	7
Nagy-Britannia - UK	559	25	29	9	2	7	9	3	5	3	9	3	6	6	12	6
Németország - DE	547	29	13	17	7	21	9	17	8	7	10	6	47	7	16	3
Olaszország - IT	439	54	48	15	7	9	6	2	2	1	1	5	9	2	1	0
Portugália - PT	319	32	18	7	7	2	8	9	4	2	5	5	23	6	3	3
Spanyolország - ES	339	20	23	4	3	2	2	4	4	2	10	4	12	1	21	8
Svédország - SE	305	17	18	1	1	19	3	1	1	2	5	2	6	4	26	3
Ciprus - CY	160	54	56	9	0	7	4	4	1	1	2	4	12	1	1	1
Csehország - CZ	552	67	57	53	28	15	46	43	18	26	16	30	38	17	8	1
Esztorizság - EE	238	25	34	13	10	1	11	11	15	13	1	5	13	3	3	3
Lengyelország - PL	437	24	23	5	1	3	5	10	9	6	4	2	20	6	16	6
Lettország - LV	265	36	39	30	9	1	12	19	13	9	5	6	22	3	7	2
Litvánia - LT	193	35	24	18	10	3	7	26	14	7	5	6	15	4	3	2
Magyarország - HU	454	39	37	8	15	2	8	13	12	7	3	3	8	1	27	2
Málta - MT	248	44	42	10	1	2	9	8	5	0	20	6	10	1	0	2
Szlovákia - SK	285	55	29	18	7	3	18	28	7	12	4	5	23	11	4	1
Szlovénia - SI	296	35	23	11	2	5	4	3	3	3	2	1	7	1	13	15
Izland - IS	156	7	27	0	3	1	20	0	5	2	7	6	6	3	0	12
Liechtenstein - LI	239	26	22	17	2	9	10	1	8	4	19	2	21	3	9	3
Norvégia - NO	300	19	25	3	1	16	5	3	7	3	3	8	13	11	11	3
Egyesült Államok - US	346	16	10	13	6	2	1	1	1	1	28	3	5	1	5	7

Forrás/Source : Flash EB 160, 2004. Annex p. 3. oldal.

3.1. táblázat

Vállalkozási motívumok és szándékok

Motives of the entrepreneurial starts-ups; desirability and feasibility among the self-employed

Ország Country	A fő motívum a vállalkozást indítók körében (%) <i>Major motive of the start-ups (%)</i>			Vállalkozási szándék és valószínűség a nem önfoglalkoztatók körében (%) <i>Entrepreneurial start-up among the non self-employed (%)</i>			
	Alkalom	Szükség	Együtt vagy spontán	Kívánatos 5 éven belül	Sosem gondolt rá	Most gondolkodik rajta	Lehetséges 5 éven belül
	<i>Opportunity</i>	<i>Necessity</i>	<i>Both or spontan</i>	<i>Desirable within 5 years</i>	<i>Never came up</i>	<i>Now considering</i>	<i>Feasible within 5 years</i>
EU-25	55	32	10	33	57	16	31
EU-15	56	32	9	32	59	15	30
Új tagok - <i>New members</i>	48	33	16	40	52	22	34
Ausztria - <i>AT</i>	51	28	7	18	53	18	33
Belgium - <i>BE</i>	58	28	4	19	68	9	31
Dánia - <i>DK</i>	78	14	8	26	54	17	47
Finnország - <i>FI</i>	63	26	9	15	51	13	31
Franciaország - <i>FR</i>	48	35	12	38	66	11	36
Görögország - <i>EL</i>	42	42	16	39	45	23	31
Hollandia - <i>NL</i>	76	14	4	26	51	14	16
Írország - <i>IE</i>	61	30	6	38	61	22	36
Luxemburg - <i>LU</i>	75	15	5	28	57	12	42
Nagy-Britannia - <i>UK</i>	67	25	7	25	59	16	32
Németország - <i>DE</i>	49	38	9	23	47	18	29
Olaszország - <i>IT</i>	52	37	11	38	62	15	26
Portugália - <i>PT</i>	43	42	12	48	65	16	34
Spanyolország - <i>ES</i>	50	36	9	50	70	13	25
Svédország - <i>SE</i>	78	12	5	20	64	17	55
Ciprus - <i>CY</i>	36	40	21	44	59	18	31
Csehország - <i>CZ</i>	46	31	19	22	53	14	10
Észtország - <i>EE</i>	48	32	14	30	46	29	27
Lengyelország - <i>PL</i>	49	36	12	50	50	23	42
Lettország - <i>LV</i>	56	29	12	41	58	29	24
Litvánia - <i>LT</i>	43	38	18	47	47	37	27
Magyarország - <i>HU</i>	57	23	19	34	57	15	42
Málta - <i>MT</i>	46	31	23	32	67	13	20
Szlovákia - <i>SK</i>	33	41	24	15	46	26	17
Szlovénia - <i>SI</i>	41	30	27	27	59	30	24
Egyesült Államok - <i>US</i>	71	13	10	46	44	28	43
Izland - <i>IS</i>	48	24	14	41	53	16	55
Liechtenstein - <i>LI</i>	75	15	7	24	50	13	50
Norvégia - <i>NO</i>	77	14	6	23	60	6	53

Forrás/Source : Flash EB 160, 2004 36. oldal, Annex pp. 9-13. oldal.

3.2. táblázat A regisztrált vállalatok száma (december 31-én) gazdálkodási forma szerint, 1999-2003
Number of registered enterprises (31 December) by legal forms, 1999-2003

Kód Code	Gazdálkodási forma Legal form	1999	2000	2001	2002	2003
1	Jogi személyiségű társas vállalkozás <i>Corporation with legal entity</i>	177 436	183 340	189 145	198 427	209 641
	Ebből – <i>Of which:</i>					
113	korlátolt felelősségű társaság <i>limited liability company</i>	160 647	167 033	172 919	182 242	193 247
114	részvénytársaság – <i>joint stock company</i>	4 350	4 372	4 423	4 425	4 345
12	Szövetkezet – <i>Co-operative</i>	8 191	7 516	7 074	6 768	6 790
21,22, 7	Jogi személyiség nélküli társas vállalkozás <i>Partnership without legal entity</i>	211 835	228 181	237 689	245 281	250 564
	Ebből – <i>Of which:</i>					
211	közkereseti társaság – <i>general partnership</i>	5 217	7 873	8 213	8 113	7 889
212	betéti társaság – <i>limited partnership</i>	170 762	188 136	199 152	208 454	214 787
1,21,22, 7	Társas vállalkozás összesen <i>Companies and partnerships, total</i>	389 271	411 521	426 834	443 708	460 205
231	Egyéni vállalkozás <i>Sole proprietor</i>	486 897	492 301	492 553	492 184	488 198
	Összesen Total	876 168	903 822	919 387	935 892	948 403

3.3. táblázat A regisztrált vállalatok megoszlása (december 31-én) gazdálkodási forma szerint, 1999-2003
Share of registered enterprises (31 December) by legal forms, 1999-2003

Kód Code	Gazdálkodási forma Legal form	1999	2000	2001	2002	2003
1	Jogi személyiségű társas vállalkozás <i>Corporation with legal entity</i>	20,3	20,3	20,6	21,2	22,1
	Ebből – <i>Of which:</i>					
113	korlátolt felelősségű társaság <i>limited liability company</i>	18,3	18,5	18,8	19,5	20,4
114	részvénytársaság – <i>joint stock company</i>	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
12	Szövetkezet – <i>Co-operative</i>	0,9	0,8	0,8	0,7	0,7
21,22, 7	Jogi személyiség nélküli társas vállalkozás <i>Partnership without legal entity</i>	24,2	25,2	25,9	26,2	26,4
	Ebből – <i>Of which:</i>					
211	közkereseti társaság – <i>general partnership</i>	0,6	0,9	0,9	0,9	0,8
212	betéti társaság – <i>limited partnership</i>	19,5	20,8	21,7	22,3	22,6
1,21,22, 7	Társas vállalkozás összesen <i>Companies and partnerships, total</i>	44,4	45,5	46,4	47,4	48,5
231	Egyéni vállalkozás <i>Sole proprietor</i>	55,6	54,5	53,6	52,6	51,5
	Összesen Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás/Source : Vállalkozások demográfiája, 1999-2003; *Enterprise demography*, 1999-2003 p. 16. oldal.

**3.4. táblázat A regisztrált vállalatok száma ágazat és gazdálkodási forma szerint,
2005. szeptember 30.**

Number of registered enterprises by industries and legal forms, 30 September 2005

Kód Code	Gazdasági ág Industry	Összesen Total	Ebből – Of which:					vállalkozói igazol- vánnyal rendelkező egyéni vállalkozás Sole proprietor with licence
			korlátolt felelős- ségű társaság Limited liability company	részvény- társaság Joint stock company	betéti társaság Limited partner- ship	közkere- seti társaság General partner- ship	szövet- kezet Co-ope- rative	
A+B	Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás <i>Agriculture, forestry</i>	55 337	6 524	329	4 287	136	1 581	20 531
C	Bányászat <i>Mining and quarrying</i>	680	477	11	114	3	9	52
D	Feldolgozóipar <i>Manufacturing</i>	85 621	28 242	816	19 890	1 247	624	33 831
	Ebből – Of which:							
DA	Élelmiszer, ital, dohány gyártása <i>Manufacture of food products, beverages and tobacco</i>	8 840	3 657	219	1 362	101	113	3 301
DB	Textília, textiláru gyártása <i>Manufacture of textiles and textile products</i>	10 026	2 404	63	2 259	158	87	4 916
DC	Bőr, bőrtermék, lábbeli gyártása <i>Manufacture of leather and leather products</i>	1 180	390	6	214	13	29	518
DD	Fafeldolgozás <i>Manufacture of wood and wood products</i>	6 903	1 883	17	1 532	71	41	3 267
DE	Papírgyártás, kiadói, nyomdai tevékenység <i>Manufacture of pulp, paper and paper products; publishing and printing</i>	11 360	4 533	88	4 485	153	38	1 909
DF	Kokszgyártás, kőolaj-feldolgozás, nukleáris fűtőanyag gyártása <i>Manufacture of coke, refined petroleum products and nuclear fuel</i>	12	8	1	3	–	–	–
DG	Vegyi anyag, termék gyártása <i>Manufacture of chemicals, chemical products and man-trade fibres</i>	991	627	57	191	17	11	78
DH	Gumi-, műanyag termék gyártása <i>Manufacture of rubber and plastic products</i>	3 021	1 478	33	673	51	43	721
DI	Nemfém ásványi termék gyártása <i>Manufacture of other non-metallic mineral products</i>	3 310	1 119	39	745	30	9	1 278
DJ	Fémalapanyag, fémfeldolgozási termék gyártása <i>Manufacture of basic metals and fabricated metal products</i>	12 928	4 571	79	2 926	193	106	4 974
DK	Gép, berendezés gyártása <i>Manufacture of machinery and equipment n.E.C.</i>	8 222	2 361	71	1 412	139	57	4 123
DL	Villamos gép, műszer gyártása <i>Manufacture of electrical and optical equipment</i>	8 900	2 688	87	1 892	200	46	3 896
DM	Járműgyártás <i>Manufacture of transport equipment</i>	1 075	520	19	242	14	8	264

**3.4. táblázat A regisztrált vállalatok száma ágazat és gazdálkodási forma szerint,
2005. szeptember 30.**

Number of registered enterprises by industries and legal forms, 30 September 2005

Kód Code	Gazdasági ág Industry	Összesen Total	Ebből – Of which:					vállalkozói igazol- vánnyal rendelkező egyéni vállalkozás Sole proprietor with licence
			korlátolt felelős- ségű társaság Limited liability company	részvény- társaság Joint stock company	betéti társaság Limited partner- ship	közker- seti társaság General partner- ship	szövet- kezet Co-ope- rative	
DN	Máshová nem sorolt feldolgozóipar <i>Manufacturing n.E.C.</i>	8 853	2 003	37	1 954	107	36	4 586
E	Villamosenergia-, gáz-, gőz- és vízellátás <i>Electricity, gas, steam and water supply</i>	859	641	74	73	12	3	15
C+D+E	<i>Ipar – Industry</i>	87 160	29 360	901	20 077	1 262	636	33 898
F	Építőipar – <i>Construction</i>	96 536	22 632	241	22 755	954	364	48 902
G	Kereskedelem, javítás <i>Wholesale and retail trade: repair of motor vehicles and household goods</i>	218 801	62 327	598	56 368	1 927	1 188	95 188
H	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás <i>Hotels and restaurants</i>	77 689	9 422	99	10 410	525	29	25 204
I	Szállítás, posta és távközlés <i>Transport, storage, post and telecommunications</i>	47 343	9 244	173	7 252	211	80	30 051
J	Pénzügyi tevékenység <i>Financial intermediation</i>	34 319	1 939	450	3 007	35	192	28 410
K	Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás <i>Real estate, renting and business activities</i>	441 671	66 270	1 389	64 706	1 744	2 092	114 100
M	Oktatás – <i>Education</i>	37 547	1 622	12	6 347	167	8	20 529
N	Egészségügy <i>Health and social work</i>	27 165	3 198	21	12 155	190	23	11 069
O	Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás <i>Other community, social and personal service activities</i>	80 542	7 850	145	12 937	378	110	44 224
P+Q	Egyéb tevékenység – <i>Other</i>	298	2	–	7	–	–	6
	Összesen – Total	1 204 408	220 390	4 358	220 308	7 529	6 303	472 112

Forrás/Source : A regisztrált gazdasági szervezetek száma, 2005. III. negyedév, Gyorstájékoztató, *Number of registered economic organisations, Quarter 3, 2005.* pp. 4-5. oldal.

3.5. táblázat A Teljes Vállalkozói Aktivitás (TVA) -mutatók a GEM-jelentésekben, 2000-2005
Total Entrepreneurial Activity (TEA) indicators of the GEM Reports, 2000-2005

Ország Country		2000	2001	2002	2003	2004	2005
Argentína	- AR	9.2	11.1	14.2	19.7	12.8	9.5
Ausztrália	- AU	15.2	15.5	8.7	11.6	13.4	10.9
Ausztria	- AT	5.3
Belgium	- BE	4.8	4.5	3.0	3.9	3.5	3.9
Brazília	- BR	21.4	12.7	13.5	12.9	13.5	11.3
Chile	- CL	11.1
Dánia	- DK	7.2	8.0	6.5	5.9	5.3	4.8
Dél-Afrika	- ZA	..	9.4	6.5	4.3	5.4	5.1
Ecuador	- EC	27.2	..
Egyesült Államok	- US	16.6	11.6	10.5	11.9	11.3	12.4
Finnország	- FI	8.1	7.7	4.6	6.9	4.4	5.0
Franciaország	- FR	5.6	7.4	3.2	1.6	6.0	5.4
Görögország	- EL	6.8	5.8	6.5
Hollandia	- NL	..	6.4	4.6	3.6	5.1	4.4
Hongkong	- HK	3.4	3.2	3.0	..
Horvátország	- HR	3.6	2.6	3.7	6.1
Írország	- IE	..	12.2	9.1	8.1	7.7	9.8
Izland	- IS	11.3	11.2	13.6	10.7
Izrael	- IL	7.1	5.7	7.1	..	6.6	..
Japán	- JP	6.4	5.2	1.8	2.8	1.5	2.2
Jamaica	- JM	17.0
Jordánia	- JO	18.3	..
Kanada	- CA	12.2	11.0	8.8	8.0	8.9	9.3
Kína	- CN	13.7
Lengyelország	- PL	..	10.0	4.4	..	8.8	..
Litvánia	- LT	6.6
Magyarország	- HU	..	11.4	6.6	..	4.3	1.9
Mexikó	- MX	5.9
Nagy-Britannia	- UK	6.9	7.8	5.4	6.4	6.3	6.2
Németország	- DE	7.5	8.0	5.2	5.2	4.5	5.4
Norvégia	- NO	11.9	8.8	8.7	7.5	7.0	9.2
Olaszország	- IT	7.3	10.2	5.9	3.2	4.3	4.9
Peru	- PE	40.3	..
Portugália	- PT	..	7.1	4.0	..
Spanyolország	- ES	6.9	8.2	4.6	6.8	5.2	5.7
Svédország	- SE	6.7	6.7	4.0	4.1	3.7	4.0
Svájc	- CH	6.1
Szingapúr	- SG	4.2	6.6	5.9	5.0	5.7	7.2
Szlovénia	- SI	4.6	4.1	2.6	4.4
Thaiföld	- TH	20.7
Uganda	- UG	29.3	31.6	..
Új-Zéland	- NZ	..	18.1	14.0	13.6	14.7	17.6
Venezuela	- VE	25.0
Az országok átlaga							
Average of the countries		9.3	8.9	6.7	7.3	6.9	8.4

Forrás/Source : Global Entrepreneurship Monitor, Executive Report 2004, p. 17. oldal; 2005. p. 18. oldal.

3.6. táblázat

Országok világbanki rangsorolása az üzleti környezet jellemzői szerint World Bank ranking of countries by ease of doing business

Ország Country	Összegezett rangsor	Vállalat- indítás	Engedélyek intézése	Munkaerő felvétel, elkülönbözítés	Tulajdon bejegyzése	Hitelhez jutás	Befektetők védelme	Adózás	Külkeres- kedelem	Szerződés- érvényesít- hetősége	A vállalat bezárása
	Ease of doing business	Starting a business	Dealing with licenses	Hiring and firing	Registering property	Getting credit	Protecting investors	Paying taxes	Trading across borders	Enforcing contracts	Closing a business
Ausztria	32	59	41	110	28	20	121	72	8	35	20
Belgium	18	34	31	43	141	45	13	33	9	17	9
Dánia	8	15	6	17	31	22	18	61	1	2	25
Finnország	13	18	19	84	16	23	39	68	4	23	6
Franciaország	44	13	23	142	144	115	56	35	44	13	32
Görögország	80	121	42	148	130	83	128	67	64	8	34
Hollandia	24	42	66	70	20	14	103	120	5	20	8
Írország	11	11	14	59	69	11	10	21	18	32	7
Nagy-Britannia	9	9	29	15	23	1	9	81	21	30	10
Németország	19	47	20	131	33	5	57	54	3	25	30
Olaszország	70	45	93	138	48	51	86	102	90	76	40
Portugália	42	104	94	145	93	55	32	47	29	46	19
Spanyolország	30	86	50	150	37	29	94	25	10	24	16
Svédország	14	20	13	86	8	30	95	38	2	14	18
Csehország	41	77	87	60	57	21	68	70	24	21	101
Észtország	16	43	9	111	29	48	27	18	14	19	42
Lengyelország	54	92	120	64	75	88	22	106	34	104	23
Lettország	26	26	47	103	89	26	40	83	62	15	11
Litvánia	15	37	16	93	2	36	61	31	31	7	29
Magyarország	52	72	119	85	96	24	84	98	38	31	50
Szlovákia	37	48	40	74	6	28	118	69	60	81	44
Szlovénia	63	78	48	133	88	57	46	77	63	85	69
Izland	12	14	27	31	11	17	69	56	23	5	12
Norvégia	5	19	11	46	7	39	16	40	7	1	3
Egyesült Államok	3	3	17	6	12	15	7	30	17	10	17

Forrás/Source : Doing Business in 2006: Creating Jobs, World Bank, 2005.

4.1. táblázat A foglalkoztatottak megoszlása foglalkoztatottsági státus szerint, 2003
Share of persons employed by status of employment, 2003

(%)

Ország Country	Alkalmazottak <i>Wage & salaried workers (employees)</i>	Önfoglalkoz- tatók <i>Self-employed workers</i>	Ebből - <i>Of which :</i>		Segítő családtagok <i>Contributing family workers</i>
			munkaadók <i>employers</i>	önállók <i>own-account workers</i>	
Ausztrália - AU	86,6	13,0			0,3
Ausztria - AT	87,2	10,7			2,1
Bulgária - BG	84,7	13,1	3,5	9,6	1,9
Ciprus - CY	76,3	20,2	5,7	14,5	3,5
Csehország - CZ	82,7	16,6			0,7
Dánia - DK	91,1	8,1			0,7
Észtország - EE	91,1	8,5	2,8	5,7	0,4
Finnország - FI	87,1	12,5			0,4
Franciaország - FR	91,2	8,8			
Görögország (2002) - GR	60,2	32,0			7,8
Hollandia (2002) - NL	88,4	11,0			0,6
Horvátország - HR	75,8	20,4	4,8	15,6	3,8
Írország - IE	82,5	16,5			1,0
Izrael - IL	86,2	13,4	4,5	6,9	0,4
Japán - JP	84,5	10,4			4,7
Kanada - CA	90,3	9,5			0,2
Lengyelország - PL	72,7	21,8			5,5
Lettország - LV	87,0	9,3	3,2	6,1	3,7
Litvánia - LT	79,6	16,9			3,5
Luxemburg - LU	93,2	6,8			
Macedónia - MK	72,7	15,8	7,6	8,2	11,4
Magyarország - HU	86,5	12,9			0,5
Málta - MT	85,1	14,2	4,6	9,6	
Nagy-Britannia - UK	87,3	12,0			0,6
Németország - DE	88,6	10,3			1,1
Norvégia - NO	92,4	7,0			0,3
Olaszország - IT	72,5	23,4			4,1
Oroszország - RU	92,6	7,3	1,2	5,7	0,1
Portugália - PT	72,9	25,1			1,6
Románia - RO	62,5	22,7	1,3	21,2	14,8
Spanyolország - ES	81,4	16,9			1,6
Svájc - CH	88,1	9,7			2,2
Svédország - SE	90,4	9,4			0,3
Szlovákia - SK	90,0	9,6			0,1
Szlovénia - SI	86,0	9,8	3,2	6,6	4,2
Törökország - TR	50,6	29,8			19,6
Új-Zéland - NZ	80,7	18,6			0,7
Ukrajna - UA	87,6	10,9			1,5

Forrás/Source : KILM 4, ILO Genf 2006, CD-ROM.

4.2. táblázat Az önfoglalkoztatók aránya a foglalkoztatott létszámban az Európai Unióban, 1990-2001
The share of self-employed in the number of persons employed in the EU, 1990-2001

Ország Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Ausztria - AT	22,8	22,3	21,8	21,4	20,9	20,4	20,0	19,7	19,4	19,0	18,4	18,2
Belgium - BE	18,2	18,0	18,4	18,8	18,9	18,8	18,9	18,6	18,2	17,9	17,5	17,2
Dánia - DK	9,1	9,1	9,3	9,2	8,6	8,2	8,1	7,8	7,4	7,3	7,2	7,0
Finnország - FI	12,9	12,9	13,2	13,4	13,4	12,8	12,8	12,6	11,8	11,8	11,6	11,1
Franciaország - FR	13,1	12,6	12,0	11,7	11,3	10,9	10,5	10,3	10,0	9,8	9,5	9,2
Görögország - GR	47,2	46,7	46,9	46,4	46,3	45,8	45,7	45,4	45,1	44,8	44,3	43,3
Hollandia - NL	15,4	15,1	15,5	15,6	15,9	15,7	15,8	15,8	15,3	14,5	14,1	13,8
Írország - IE	23,1	22,0	22,2	21,6	21,0	20,5	19,9	19,4	19,7	18,7	18,2	17,6
Luxemburg - LU	8,9	8,4	8,2	8,0	7,7	7,6	7,5	7,3	7,1	6,8	6,4	6,1
Nagy-Britannia - UK	-	-	-	-	13,5	13,5	13,2	13,0	12,4	12,1	11,8	11,7
Németország - DE	-	9,3	9,6	9,9	10,2	10,3	10,3	10,5	10,6	10,4	10,3	10,2
Olaszország - IT	27,4	27,5	27,3	26,7	26,7	26,9	26,9	26,7	26,6	26,2	26,1	25,8
Portugália - PT	25,4	26,5	26,9	27,5	29,0	29,2	29,6	29,4	29,4	28,4	27,4	28,5
Spanyolország - ES	19,6	18,8	19,3	19,2	19,1	18,7	18,9	18,1	17,7	17,1	16,5	16,4
Svédország - SE	4,6	4,6	5,0	5,5	5,6	5,6	5,5	5,6	5,5	5,5	5,3	5,0
Európai Unió - EU	-	-	-	-	16,2	16,1	16,0	15,9	15,7	15,3	15,0	14,8

Forrás/Source: Employment [2002] pp. 173-188. oldal.

4.3. táblázat A foglalkoztatottak száma és aránya foglalkoztatottsági státus szerint Magyarországon, 1992-2004
Number and share of persons employed by employment status in Hungary, 1992-2004

Időszak	Foglalkoztatottak száma, ezer – Number of persons, thousand						Foglalkoztatottak aránya, % – Share of persons, %					
	Alkalmazott	Szövetkezeti tagja	Önfoglalkoztató		Segítő családtag	Összesen	Alkalmazott	Szövetkezeti tagja	Önfoglalkoztató		Segítő családtag	Összesen
			Társas vállalkozás tagja	Önálló					Társas vállalkozás tagja	Önálló		
Period	Employee	Member of co-operative	Self-employed		Unpaid family worker	Total	Employee	Member of co-operative	Self-employed		Unpaid family worker	Total
			Member of partnership	Sole proprietor					Member of partnership	Sole proprietor		
Mindkét nem - Both sexes												
1992*	3 203,4	225,0	257,9	290,1	49,3	4 025,7	79,6	5,6	6,4	7,2	1,2	100,0
1993*	3 087,6	134,1	197,1	309,1	42,4	3 770,3	81,9	3,6	5,2	8,2	1,1	100,0
1994*	3 045,2	103,3	174,7	328,9	40,4	3 692,5	82,5	2,8	4,7	8,9	1,1	100,0
1995*	2 978,9	84,2	167,9	351,7	40,1	3 622,8	82,2	2,3	4,6	9,7	1,1	100,0
1996*	2 961,2	79,0	151,8	372,2	40,9	3 605,1	82,1	2,2	4,2	10,3	1,1	100,0
1997*	2 989,7	68,9	137,4	373,3	41,0	3 610,3	82,8	1,9	3,8	10,3	1,1	100,0
1998	3 105,9	55,5	133,3	372,6	28,3	3 695,6	84,0	1,5	3,6	10,1	0,8	100,0
1999	3 215,1	43,5	110,6	411,6	28,5	3 809,3	84,4	1,1	2,9	10,8	0,7	100,0
2000	3 276,1	38,0	129,2	386,3	26,6	3 856,2	85,0	1,0	3,4	10,0	0,7	100,0
2001	3 313,6	31,4	118,9	377,3	27,1	3 868,3	85,7	0,8	3,1	9,8	0,7	100,0
2002	3 337,2	22,5	109,9	377,1	23,9	3 870,6	86,2	0,6	2,8	9,7	0,6	100,0
2003	3 399,2	8,6	114,7	378,4	21,0	3 921,9	86,7	0,2	2,9	9,6	0,5	100,0
2004	3 347,8	8,1	136,6	390,5	17,4	3 900,4	85,8	0,2	3,5	10,0	0,4	100,0
Férfi - Male												
1992*	1 643,9	154,0	159,2	188,6	15,5	2 161,2	76,1	7,1	7,4	8,7	0,7	100,0
1993*	1 577,3	91,4	127,5	210,6	13,5	2 020,3	78,1	4,5	6,3	10,4	0,7	100,0
1994*	1 568,7	70,5	118,1	225,4	13,3	1 996,0	78,6	3,5	5,9	11,3	0,7	100,0
1995*	1 560,9	57,9	117,6	243,7	13,5	1 993,6	78,3	2,9	5,9	12,2	0,7	100,0
1996*	1 553,3	54,8	106,6	264,6	14,0	1 993,3	77,9	2,7	5,3	13,3	0,7	100,0
1997*	1 584,8	47,4	95,7	265,3	14,3	2 007,5	78,9	2,4	4,8	13,2	0,7	100,0
1998	1 626,6	38,7	88,4	259,5	9,8	2 023,0	80,4	1,9	4,4	12,8	0,5	100,0
1999	1 681,5	30,8	75,0	286,3	10,0	2 083,6	80,7	1,5	3,6	13,7	0,5	100,0
2000	1 709,2	26,4	93,0	268,4	8,8	2 105,8	81,2	1,3	4,4	12,7	0,4	100,0
2001	1 738,0	21,1	84,8	260,4	9,4	2 113,7	82,2	1,0	4,0	12,3	0,4	100,0
2002	1 753,8	14,5	76,3	260,8	7,1	2 112,5	83,0	0,7	3,6	12,3	0,3	100,0
2003	1 768,1	5,8	81,4	263,4	7,8	2 126,5	83,1	0,3	3,8	12,4	0,4	100,0
2004	1 745,0	5,4	93,1	268,7	5,1	2 117,3	82,4	0,3	4,4	12,7	0,2	100,0
Nő - Female												
1992*	1 559,5	71,0	98,7	101,5	33,8	1 864,5	83,6	3,8	5,3	5,4	1,8	100,0
1993*	1 510,3	42,7	69,6	98,5	28,9	1 750,0	86,3	2,4	4,0	5,6	1,7	100,0
1994*	1 476,5	32,8	56,6	103,5	27,1	1 696,5	87,0	1,9	3,3	6,1	1,6	100,0
1995*	1 418,0	26,3	50,3	108,0	26,6	1 629,2	87,0	1,6	3,1	6,6	1,6	100,0
1996*	1 407,9	24,2	45,2	107,6	26,9	1 611,8	87,3	1,5	2,8	6,7	1,7	100,0
1997*	1 404,9	21,5	41,7	108,0	26,7	1 602,8	87,7	1,3	2,6	6,7	1,7	100,0
1998	1 479,3	16,8	44,9	113,1	18,5	1 672,6	88,4	1,0	2,7	6,8	1,1	100,0
1999	1 533,6	12,7	35,6	125,3	18,5	1 725,7	88,9	0,7	2,1	7,3	1,1	100,0
2000	1 566,9	11,6	36,2	117,9	17,8	1 750,4	89,5	0,7	2,1	6,7	1,0	100,0
2001	1 575,6	10,3	34,1	116,9	17,7	1 754,6	89,8	0,6	1,9	6,7	1,0	100,0
2002	1 583,4	8,0	33,6	116,3	16,8	1 758,1	90,1	0,5	1,9	6,6	1,0	100,0
2003	1 631,1	2,8	33,3	115,0	13,2	1 795,4	90,8	0,2	1,9	6,4	0,7	100,0
2004	1 602,8	2,7	43,5	121,8	12,3	1 783,1	89,9	0,2	2,4	6,8	0,7	100,0

* Régi súlyozású adatok. - Data calculated with former weights.

Forrás/Source: A munkaerő-felmérés idősorai 1992-2004, KSH 2005/Time series of the LFS data, 1992-2004, CSO 2005.

4.4. táblázat A foglalkoztatottak száma foglalkoztatottsági státus és nemzetgazdasági ágak szerint, 2004
Number of persons employed by status of employment and industries, 2004

Kódja Code	Nemzetgazdasági ág Industries	Alkalmazottak Employees	Öntfoglalkoztatók – Self-employed							Foglalkoztatottak összesen Total employment
			szövetkezeti tagja member of co-operative	kft. tagja member of LTD	egyéb (társas) vállalkozás tagja partnerships	egyéni vállalkozó - proprietor	segítő családtag unpaid family worker	összesen total		
fő – persons										
AB	Mezőgazdaság, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás; Halgazdálkodás	130 652	5 634	2 020	3 397	56 876	6 274	74 201	204 853	
C	Agriculture, hunting and forestry; Fishing	13 866	0	157	0	215	0	372	14 238	
D	Bányászat Mining and quarrying	833 186	739	11 438	8 305	38 731	1 464	60 677	893 863	
E	Feldolgozóipar Manufacturing	63 141	76	146	0	337	0	559	63 700	
F	Villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás Electricity, gas and water supply	235 011	0	9 341	9 188	54 500	687	73 716	308 727	
G	Építőipar Construction	419 340	1 025	15 732	20 059	84 405	5 131	126 352	545 692	
H	Kereskedelem, javítás Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles, motorcycles and personal and household goods	122 011	0	1 704	3 617	19 677	1 737	26 735	148 746	
I	Szállás helyszolgálat, vendéglátás Hotels and restaurants	264 275	0	2 249	2 905	25 679	1 038	31 871	296 146	
J	Szállítás, raktározás, posta, távközlés Transport, storage and communication	71 894	151	304	337	7 405	0	8 197	80 091	
K	Pénzügyi közvetítés Financial intermediation	192 125	113	17 475	16 397	45 465	965	80 415	272 540	
L	Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás Real estate, renting and business activities	297 383	0	547	75	812	0	1 434	298 817	
M	Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás Public administration and defence; compulsory social security	326 307	0	129	1 410	5 152	0	6 691	332 998	
N	Oktatás Education	256 022	0	809	3 207	9 331	0	13 347	269 369	
O-Q	Egészségügyi, szociális ellátás Health and social work	122 597	353	1 676	4 013	41 903	68	48 013	170 610	
	Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás; Háztartások tevékenysége; Területen kívüli szervezet Other community, social and personal service activities; Activities of households; Extra-territorial organizations and bodies									
Összesen - Total		3 347 810	8 091	63 727	72 910	390 488	17 364	552 580	3 900 390	

Forrás/Source : KSH Munkaerőfelmérés/Labour Force Surveys of the HCSO.

4.5. táblázat A foglalkoztatottak aránya foglalkoztatottsági státus és nemzetgazdasági ágak szerint, 2004
The share of persons employed by status of employment and industries, 2004

Kódja Code	Nemzetgazdasági ág Industries	Alkalmazottak Employees	Önfoglalkoztatók – Self-employed						Foglalkoztatottak összesen Total employment
			szövetkezet tagja member of co-operative	kft. tagja member of LTD	egyéb (társas) vállalkozás tagja member of partnerships	egyéni vállalkozó sole proprietor	segítő családtag unpaid fami- ly worker	összesen total	
fő – persons									
AB	Megnevezése Denomination Mezőgazdaság, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás; Halgazdálkodás Agriculture, hunting and forestry; Fishing	63,8	2,8	1,0	1,7	27,8	3,1	36,2	100,0
C	Bányászat Mining and quarrying	97,4	0,0	1,1	0,0	1,5	0,0	2,6	100,0
D	Feldolgozóipar Manufacturing	93,2	0,1	1,3	0,9	4,3	0,2	6,8	100,0
E	Villamosenergia-, gáz-, gőz-, vizellátás Electricity, gas and water supply	99,1	0,1	0,2	0,0	0,5	0,0	0,9	100,0
F	Építőipar Construction	76,1	0,0	3,0	3,0	17,7	0,2	23,9	100,0
G	Kereskedelem, javítás Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles, motorcycles and personal and household goods	76,8	0,2	2,9	3,7	15,5	0,9	23,2	100,0
H	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás Hotels and restaurants	82,0	0,0	1,1	2,4	13,2	1,2	18,0	100,0
I	Szállítás, raktározás, posta, távközlés Transport, storage and communication	89,2	0,0	0,8	1,0	8,7	0,4	10,8	100,0
J	Pénzügyi közvetítés Financial intermediation	89,8	0,2	0,4	0,4	9,2	0,0	10,2	100,0
K	Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás Real estate, renting and business activities	70,5	0,0	6,4	6,0	16,7	0,4	29,5	100,0
L	Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás Public administration and defence; compulsory social security	99,5	0,0	0,2	0,0	0,3	0,0	0,5	100,0
M	Oktatás Education	98,0	0,0	0,0	0,4	1,5	0,0	2,0	100,0
N	Egészségügyi, szociális ellátás Health and social work	95,0	0,0	0,3	1,2	3,5	0,0	5,0	100,0
O-Q	Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás; Háztartások tevékenysége; Területen kívüli szervezet Other community, social and personal service activities; Activities of households; Extra-territorial organizations and bodies	71,9	0,2	1,0	2,4	24,6	0,0	28,1	100,0
Összesen – Total		85,8	0,2	1,6	1,9	10,0	0,4	14,2	100,0

Forrás/Source : KSH Munkaerőfelmérés/ Labour Force Surveys of the HCSO.

5.1. táblázat A működő vállalatok száma nagyságkategóriák szerint, 1999-2003
Number of active enterprises by size-class, 1999-2003

Foglalkoztatottak száma Staff categories	1999	2000	2001	2002	2003	2003 %
0 fő/person	17 191	17 665	18 721	22 835	16 414	2,3
1 fő/person	371 547	408 066	424 782	465 000	464 150	66,2
2 fő/persons	76 359	78 508	80 520	82 558	90 205	12,9
3– 4 fő/persons	51 456	54 001	54 113	55 088	58 827	8,4
5– 9 fő/persons	32 659	34 620	35 205	35 469	37 504	5,4
0–9 fő/persons – mikrovállalatok/microenterprises	549 212	592 860	613 341	660 950	667 100	95,2
10–19 fő/persons	15 652	16 407	16 656	16 910	17 530	2,5
20–49 fő/persons	9 034	9 442	9 501	9 919	10 252	1,5
10–49 fő/persons – kisvállalatok/small enterprises	24 686	25 849	26 157	26 829	27 782	4,0
50–249 fő/persons – középvállalatok/medium-sized enterprises	5 371	5 350	5 337	5 006	5 015	0,7
250– fő/persons – nagyvállalatok/large enterprises	1 093	1 088	1 046	1 003	958	0,1
Összesen – Total	580 362	625 147	645 881	693 788	700 855	100,0

Forrás/Source: Vállalkozások demográfiája, 1999-2003; *Enterprise demography, 1999-2003* pp. 18. oldal.

5.2. táblázat A működő vállalatok száma gazdálkodási forma szerint, 1999-2003
Number of active enterprises by legal forms, 1999-2003

Kód Code	Gazdálkodási forma Legal form	1999	2000	2001	2002	2003	2003 %
1	Jogi személyiségű társas vállalkozás <i>Corporation with legal entity</i>	117 991	124 031	132 090	141 994	153 196	21,9
	Ebből – Of which:						
113	korlátolt felelősségű társaság <i>limited liability company</i>	108 529	114 112	121 849	131 776	142 954	20,4
114	részvénytársaság – <i>joint stock company</i>	3 260	3 336	3 425	3 451	3 443	0,5
12	Szövetkezet – <i>Co-operative</i>	3 978	3 954	3 786	3 532	3 422	0,5
21,22, 7	Jogi személyiség nélküli társas vállalkozás <i>Partnership without legal entity</i>	128 063	141 041	153 123	160 951	164 150	23,4
	Ebből – Of which:						
211	közkereseti társaság – <i>general partnership</i>	3 463	5 970	6 333	6 263	6 010	0,9
212	betéti társaság – <i>limited partnership</i>	120 363	134 169	146 422	154 420	157 877	22,5
1,21,22, 7	Társas vállalkozás összesen <i>Companies and partnerships, total</i>	246 054	265 072	285 213	302 945	317 346	45,3
231	Egyéni vállalkozás <i>Sole proprietor</i>	334 308	360 075	360 668	390 843	383 509	54,7
	Összesen – Total	580 362	625 147	645 881	693 788	700 855	100,0

Forrás/Source: Vállalkozások demográfiája, 1999-2003; *Enterprise demography, 1999-2003* pp. 17. oldal.

5.3. táblázat A működő vállalatok száma ágazatok szerint, 1999-2003
Number of active enterprises by industries, 1999-2003

Kód Code	Gazdasági ág Industry	1999	2000	2001	2002	2003	2003 %
A+B	Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás <i>Agriculture, forestry</i>	25 880	26 775	26 531	26 154	25 246	3,6
C	Bányászat <i>Mining and quarrying</i>	316	348	416	435	433	0,1
D	Feldolgozóipar <i>Manufacturing</i>	66 845	69 104	70 584	71 841	68 560	9,8
	Ebből: – <i>Of which:</i>						
DA	Élelmiszer, ital, dohány gyártása <i>Manufacture of food products, beverages and tobacco</i>	6 764	6 881	7 034	7 108	6 956	1,0
DB	Textília, textiláru gyártása <i>Manufacture of textiles and textile products</i>	9 788	9 851	9 479	8 939	7 996	1,1
DC	Bőr, bőrtermék, lábbeli gyártása <i>Manufacture of leather and leather products</i>	1 274	1 269	1 373	1 132	935	0,1
DD	Fafeldolgozás <i>Manufacture of wood and wood products</i>	5 550	5 675	6 612	6 069	5 496	0,8
DE	Papírgyártás, kiadói, nyomdai tevékenység <i>Manufacture of pulp, paper and paper products; publishing and printing</i>	7 680	8 104	8 158	8 529	8 438	1,2
DF	Kokszgyártás, kőolaj-feldolgozás, nukleáris fűtőanyag gyártása <i>Manufacture of coke, refined petroleum products and nuclear fuel</i>	10	9	14	8	8	0,0
DG	Vegyi anyag, termék gyártása <i>Manufacture of chemicals, chemical products and man-trade fibres</i>	844	853	798	786	731	0,1
DH	Gumi-, műanyag termék gyártása <i>Manufacture of rubber and plastic products</i>	2 608	2 655	2 485	2 513	2 432	0,3
DI	Nemfém ásványi termék gyártása <i>Manufacture of other non-metallic mineral products</i>	2 750	2 867	2 462	2 703	2 650	0,4
DJ	Fémalapanyag, fémfeldolgozási termék gyártása <i>Manufacture of basic metals and fabricated metal products</i>	10 480	10 977	10 484	11 096	10 621	1,5
DK	Gép, berendezés gyártása <i>Manufacture of machinery and equipment n.E.C.</i>	5 217	5 459	6 751	7 330	7 049	1,0
DL	Villamos gép, műszer gyártása <i>Manufacture of electrical and optical equipment</i>	6 540	6 807	7 161	7 531	7 463	1,1
DM	Járműgyártás <i>Manufacture of transport equipment</i>	828	851	816	841	833	0,1
DN	Máshová nem sorolt feldolgozóipar <i>Manufacturing n.E.C.</i>	6 512	6 846	6 957	7 256	6 952	1,0
E	Villamosenergia-, gáz-, gőz- és vízellátás <i>Electricity, gas, steam and water supply</i>	482	482	501	535	560	0,1
C+D+E	<i>Ipar – Industry</i>	67 643	69 934	71 501	72 811	69 553	9,9

5.3. táblázat A működő vállalatok száma ágazatok szerint, 1999-2003
Number of active enterprises by industries, 1999-2003

Kód Code	Gazdasági ág Industry	1999	2000	2001	2002	2003	2003 %
F	Építőipar – <i>Construction</i>	50 293	54 451	57 263	67 899	71 071	10,1
G	Kereskedelem, javítás <i>Wholesale and retail trade: repair of motor vehicles and household goods</i>	167 742	172 808	167 224	165 877	161 055	23,0
H	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás <i>Hotels and restaurants</i>	29 865	31 498	32 265	33 565	33 290	4,7
I	Szállítás, posta és távközlés <i>Transport, storage, post and telecommunications</i>	33 644	35 050	34 771	40 454	38 682	5,5
J	Pénzügyi tevékenység <i>Financial intermediation</i>	13 670	16 641	17 626	18 765	21 011	3,0
K	Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás <i>Real estate, renting and business activities</i>	127 979	146 222	161 713	177 325	185 038	26,4
M	Oktatás – <i>Education</i>	10 786	13 725	16 473	19 329	21 621	3,1
N	Egészségügy <i>Health and social work</i>	18 425	20 681	21 757	22 360	22 905	3,3
O	Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás <i>Other community, social and personal service activities</i>	34 435	37 362	38 757	49 249	51 383	7,3
	Összesen – Total	580 362	625 147	645 881	693 788	700 855	100,0

Forrás/Source : Vállalkozások demográfiája, 1999-2003; *Enterprise demography, 1999-2003* pp. 19. oldal.

5.4. táblázat A valódi új vállalatok száma nagyságkategóriák szerint, 2000-2003
Number of newly born enterprises by size-class, 2000-2003

Vállalati nagyságkategóriák Size classes	2000	2001	2002	2003	2003 %
0 fő/person	5 111	5 563	6 361	4 106	5,7
1 fő/person	67 716	65 926	85 893	55 620	77,5
2 fő/persons	7 260	6 904	6 355	6 563	9,1
3– 4 fő/persons	3 368	3 044	2 830	2 909	4,1
5– 9 fő/persons	1 711	1 623	1 532	1 467	2,0
0–9 fő/persons – mikrovállalatok/ <i>microenterprises</i>	85 166	83 060	102 971	70 665	98,5
10–19 fő/persons	704	671	642	650	0,9
20–49 fő/persons	239	262	300	356	0,5
10–49 fő/persons – kisvállalatok/ <i>small enterprises</i>	943	933	942	1 006	1,4
50–249 fő/persons – középvállalatok/ <i>medium-sized enterprises</i>	106	88	70	88	0,1
250– fő/persons – nagyvállalatok/ <i>large enterprises</i>	11	4	11	6	0,0
Összesen – Total	86 226	84 085	103 994	71 765	100,0

Forrás/Source : Vállalkozások demográfiája, 1999-2003; *Enterprise demography, 1999-2003* pp. 32. oldal.

5.5. táblázat A valódi új vállalatok száma gazdálkodási forma szerint, 2000-2003
Number of newly born enterprises by legal forms, 2000-2003

Kód Code	Gazdálkodási forma Legal form	2000	2001	2002	2003	2003 %
1	Jogi személyiségű társas vállalkozás <i>Corporation with legal entity</i>	13 871	15 381	16 033	17 770	24,8
	Ebből – Of which:					
113	korlátolt felelősségű társaság <i>limited liability company</i>	12 898	14 464	15 476	17 002	23,7
114	részvénytársaság – <i>joint stock company</i>	172	165	136	106	0,1
12	Szövetkezet – <i>Co-operative</i>	326	347	114	321	0,4
21,22, 7	Jogi személyiség nélküli társas vállalkozás <i>Partnership without legal entity</i>	22 548	21 946	19 014	16 881	23,5
	Ebből – Of which:					
211	közkereseti társaság – <i>general partnership</i>	488	414	357	279	0,4
212	betéti társaság – <i>limited partnership</i>	21 960	21 461	18 590	16 514	23,0
1,21,22, 7	Társas vállalkozás összesen <i>Companies and partnerships, total</i>	36 419	37 327	35 047	34 651	48,3
231	Egyéni vállalkozás <i>Sole proprietor</i>	49 807	46 758	68 947	37 114	51,7
	Összesen – Total	86 226	84 085	103 994	71 765	100,0

Forrás/Source : Vállalkozások demográfiája, 1999-2003; *Enterprise demography, 1999-2003* pp. 31. oldal.

5.6. táblázat A valódi új vállalatok száma ágazatok szerint, 2000-2003
Number of newly born enterprises by industries, 2000-2003

Kód Code	Gazdasági ág Industry	2000	2001	2002	2003	2003 %
A+B	Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás <i>Agriculture, forestry</i>	2 671	2 519	2 594	1 702	2,4
C	Bányászat <i>Mining and quarrying</i>	60	52	44	32	0,0
D	Feldolgozóipar <i>Manufacturing</i>	6 299	5 671	7 656	4 175	5,8
	Ebből: – <i>Of which:</i>					
DA	Élelmiszer, ital, dohány gyártása <i>Manufacture of food products, beverages and tobacco</i>	456	459	482	371	0,5
DB	Textília, textiláru gyártása <i>Manufacture of textiles and textile products</i>	913	756	846	478	0,7
DC	Bőr, bőrtermék, lábbeli gyártása <i>Manufacture of leather and leather products</i>	95	89	119	49	0,1
DD	Fafeldolgozás <i>Manufacture of wood and wood products</i>	495	460	599	295	0,4
DE	Papírgyártás, kiadói, nyomdai tevékenység <i>Manufacture of pulp, paper and paper products; publishing and printing</i>	922	826	844	713	1,0
DF	Kokszgyártás, kőolaj-feldolgozás, nukleáris fűtőanyag gyártása <i>Manufacture of coke, refined petroleum products and nuclear fuel</i>	0	1	0	1	0,0
DG	Vegyí anyag, termék gyártása <i>Manufacture of chemicals, chemical products and man-trade fibres</i>	59	52	67	37	0,1
DH	Gumi-, műanyag termék gyártása <i>Manufacture of rubber and plastic products</i>	139	161	201	122	0,2
DI	Nemfém ásványi termék gyártása <i>Manufacture of other non-metallic mineral products</i>	280	238	301	172	0,2
DJ	Fémalapanyag, fémfeldolgozási termék gyártása <i>Manufacture of basic metals and fabricated metal products</i>	1 049	900	1 460	633	0,9
DK	Gép, berendezés gyártása <i>Manufacture of machinery and equipment n.E.C.</i>	581	498	941	324	0,5
DL	Villamos gép, műszer gyártása <i>Manufacture of electrical and optical equipment</i>	530	506	788	392	0,5
DM	Járműgyártás <i>Manufacture of transport equipment</i>	72	70	96	50	0,1
DN	Máshová nem sorolt feldolgozóipar <i>Manufacturing n.E.C.</i>	708	655	912	538	0,7
E	Villamosenergia-, gáz-, gőz- és vízellátás <i>Electricity, gas, steam and water supply</i>	24	44	38	51	0,1
C+D+E	<i>Ipar – Industry</i>	6 383	5 767	7 738	4 258	5,9

5.6. táblázat A valódi új vállalatok száma ágazatok szerint, 2000-2003
Number of newly born enterprises by industries, 2000-2003

Kód Code	Gazdasági ág Industry	2000	2001	2002	2003	2003 %
F	Építőipar – <i>Construction</i>	7 924	7 840	13 638	7 875	11,0
G	Kereskedelem, javítás <i>Wholesale and retail trade: repair of motor vehicles and household goods</i>	18 270	16 941	19 217	15 104	21,0
H	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás <i>Hotels and restaurants</i>	3 987	3 970	4 010	3 510	4,9
I	Szállítás, posta és távközlés <i>Transport, storage, post and telecommunications</i>	3 334	3 256	8 261	2 439	3,4
J	Pénzügyi tevékenység <i>Financial intermediation</i>	5 400	4 329	4 314	5 545	7,7
K	Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás <i>Real estate, renting and business activities</i>	26 084	26 867	26 674	20 995	29,3
M	Oktatás – <i>Education</i>	3 377	3 927	3 197	2 891	4,0
N	Egészségügy <i>Health and social work</i>	2 479	2 138	1 588	1 396	1,9
O	Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás <i>Other community, social and personal service activities</i>	6 317	6 531	12 763	6 050	8,4
	Összesen – Total	86 226	84 085	103 994	71 765	100,0

Forrás/Source : Vállalkozások demográfiája, 1999-2003; *Enterprise demography, 1999-2003* pp. 33. oldal.

5.7. táblázat A valódi megszűnt vállalatok száma gazdálkodási forma szerint, 1999-2002
Number of dead enterprises by legal forms, 1999-2002

Kód Code	Gazdálkodási forma Legal form	1999	2000	2001	2002	2002 %
1	Jogi személyiségű társas vállalkozás <i>Corporation with legal entity</i>	8 600	8 152	9 074	9 107	13,7
	Ebből – <i>Of which:</i>					
113	korlátolt felelősségű társaság <i>limited liability company</i>	8 076	7 449	8 399	8 329	12,5
114	részvénytársaság – <i>joint stock company</i>	153	144	155	147	0,2
12	Szövetkezet – <i>Co-operative</i>	262	459	307	433	0,7
21,22, 7	Jogi személyiség nélküli társas vállalkozás <i>Partnership without legal entity</i>	9 163	9 332	12 773	12 600	19,0
	Ebből – <i>Of which:</i>					
211	közkereseti társaság – <i>general partnership</i>	296	375	470	484	0,7
212	betéti társaság – <i>limited partnership</i>	8 176	8 720	12 221	12 049	18,2
1,21,22, 7	Társas vállalkozás összesen <i>Companies and partnerships, total</i>	17 763	17 484	21 847	21 707	32,7
231	Egyéni vállalkozás <i>Sole proprietor</i>	40 816	42 675	44 837	44 662	67,3
	Összesen – Total	58 579	60 159	66 684	66 369	100,0

Forrás/Source : Vállalkozások demográfiája, 1999-2003; *Enterprise demography, 1999-2003* pp. 41. oldal.

5.8. táblázat A valódi megszűnt vállalatok száma ágazatok szerint, 1999-2002
Number of dead enterprises by industries, 1999-2002

Kód Code	Gazdasági ág Industry	1999	2000	2001	2002	2002 %
A+B	Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás <i>Agriculture, forestry</i>	2 483	2 363	3 780	2 495	3,8
C	Bányászat <i>Mining and quarrying</i>	20	21	42	35	0,1
D	Feldolgozóipar <i>Manufacturing</i>	5 679	5 509	6 036	5 908	8,9
	Ebből: – <i>Of which:</i>					
DA	Élelmiszer, ital, dohány gyártása <i>Manufacture of food products, beverages and tobacco</i>	524	522	499	486	0,7
DB	Textília, textiláru gyártása <i>Manufacture of textiles and textile products</i>	1 141	1 169	1 211	1 073	1,6
DC	Bőr, bőrtermék, lábbeli gyártása <i>Manufacture of leather and leather products</i>	142	128	158	142	0,2
DD	Fafeldolgozás <i>Manufacture of wood and wood products</i>	521	542	660	560	0,8
DE	Papírgyártás, kiadói, nyomdai tevékenység <i>Manufacture of pulp, paper and paper products; publishing and printing</i>	614	549	679	656	1,0
DF	Kokszgyártás, kőolaj-feldolgozás, nukleáris fűtőanyag gyártása <i>Manufacture of coke, refined petroleum products and nuclear fuel</i>	0	1	2	1	0,0
DG	Vegyí anyag, termék gyártása <i>Manufacture of chemicals, chemical products and man-trade fibres</i>	56	63	44	53	0,1
DH	Gumi-, műanyag termék gyártása <i>Manufacture of rubber and plastic products</i>	175	177	172	177	0,3
DI	Nemfém ásványi termék gyártása <i>Manufacture of other non-metallic mineral products</i>	232	200	200	207	0,3
DJ	Fémalapanyag, fémfeldolgozási termék gyártása <i>Manufacture of basic metals and fabricated metal products</i>	834	751	827	929	1,4
DK	Gép, berendezés gyártása <i>Manufacture of machinery and equipment n.E.C.</i>	376	328	491	459	0,7
DL	Villamos gép, műszer gyártása <i>Manufacture of electrical and optical equipment</i>	441	360	421	418	0,6
DM	Járműgyártás <i>Manufacture of transport equipment</i>	58	60	51	63	0,1
DN	Máshová nem sorolt feldolgozóipar <i>Manufacturing n.E.C.</i>	565	659	621	684	1,0
E	Villamosenergia-, gáz-, gőz- és vízellátás <i>Electricity, gas, steam and water supply</i>	18	13	19	25	0,0
C+D+E	<i>Ipar – Industry</i>	5 717	5 543	6 097	5 968	9,0

5.8. táblázat A valódi megszűnt vállalatok száma ágazatok szerint, 1999-2002
Number of dead enterprises by industries, 1999-2002

Kód Code	Gazdasági ág Industry	1999	2000	2001	2002	2002 %
F	Építőipar – <i>Construction</i>	5 296	4 980	5 716	6 451	9,7
G	Kereskedelem, javítás <i>Wholesale and retail trade: repair of motor vehicles and household goods</i>	17 415	17 228	17 445	16 359	24,6
H	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás <i>Hotels and restaurants</i>	3 311	3 560	3 668	3 617	5,4
I	Szállítás, posta és távközlés <i>Transport, storage, post and telecommunications</i>	3 273	2 845	3 314	3 815	5,7
J	Pénzügyi tevékenység <i>Financial intermediation</i>	2 790	3 742	3 827	3 666	5,5
K	Ingtatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás <i>Real estate, renting and business activities</i>	12 284	14 313	16 401	17 268	26,0
M	Oktatás – <i>Education</i>	821	984	1 293	1 514	2,3
N	Egészségügy <i>Health and social work</i>	785	805	1 212	913	1,4
O	Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás <i>Other community, social and personal service activities</i>	4 404	3 796	3 931	4 303	6,5
	Összesen – Total	58 579	60 159	66 684	66 369	100,0

Forrás/Source: Vállalkozások demográfiája, 1999-2003; *Enterprise demography, 1999-2003* pp. 43. oldal.

5.9. táblázat A túlélő vállalatok száma nagyságkategóriák szerint
Number of survived enterprises by size-class

Foglalkoztatottak száma Staff categories	2000		2001		2002		2003		2001		2002		2003	
	új vállalkozások Newly born in 2000	túlélők 2000-ről Survived from 2000	új vállalkozások Newly born in 2000	túlélők 2000-ről Survived from 2000	új vállalkozások Newly born in 2001	túlélők 2001-ről Survived from 2001	új vállalkozások Newly born in 2002	túlélők 2001-ről Survived from 2001	új vállalkozások Newly born in 2002	túlélők 2002-ről Survived from 2002	új vállalkozások Newly born in 2003	túlélők 2002-ről Survived from 2002	új vállalkozások Newly born in 2003	túlélők 2003-ről Survived from 2003
0 fő/person	5 111	3 596	2 925	2 519	5 563	4 214	6 361	3 469	6 361	3 469	4 845	6 361	3 469	4 845
1 fő/person	67 716	54 237	46 021	39 857	65 926	54 091	85 893	45 642	85 893	45 642	71 741	85 893	45 642	71 741
2 fő/persons	7 260	6 309	5 543	4 929	6 904	6 063	6 355	5 357	6 355	5 357	5 583	6 355	5 357	5 583
3–4 fő/persons	3 368	3 031	2 680	2 405	3 044	2 706	2 830	2 398	2 830	2 398	2 527	2 830	2 398	2 527
5–9 fő/persons	1 711	1 523	1 331	1 179	1 623	1 443	1 532	1 254	1 532	1 254	1 347	1 532	1 254	1 347
0–9 fő/persons – mikro-vállalatok/microenterprises	85 166	68 696	58 500	50 889	83 060	68 517	102 971	58 120	102 971	58 120	86 043	102 971	58 120	86 043
10–19 fő/persons	704	620	560	493	671	577	642	505	642	505	554	642	505	554
20–49 fő/persons	239	204	183	167	262	221	300	192	300	192	232	300	192	232
10–49 fő/persons – kisvállalatok/small enterprises	943	824	743	660	933	798	942	697	942	697	786	942	697	786
50–249 fő/persons – középvállalatok/medium-sized enterprises	106	81	77	70	88	67	70	61	70	61	59	70	61	59
250– fő/persons – nagyvállalatok/large enterprises	11	10	10	9	4	3	11	3	11	3	11	11	3	11
Összesen – Total	86 226	69 611	59 330	51 628	84 085	69 385	103 994	58 881	103 994	58 881	86 899	103 994	58 881	86 899

Forrás/Source : Vállalkozások demográfiája, 1999-2003; Enterprise demography, 1999-2003 pp. 57-58. oldal.

5.10. táblázat A túlélő vállalatok száma gazdálkodási forma szerint
Number of survived enterprises by legal forms

Kód	Gazdálkodási forma	2000 új vállalkozások	2001 túlélők 2000-ről	2002 túlélők 2000-ről	2003 túlélők 2000-ről	2001 új vállalkozások	2002 túlélők 2001-ről	2003 túlélők 2001-ről	2002 új vállalkozások	2003 túlélők 2002-ről
Code	Legal form	Newly born in 2000	Survived from 2000	Survived from 2000	Survived from 2000	Newly born in 2001	Survived from 2001	Survived from 2001	Newly born in 2002	Survived from 2002
1	Jogi személyiségű társas vállalkozás <i>Corporation with legal entity</i>	13 871	11 923	10 585	9 469	15 381	13 380	11 823	16 033	13 986
	Ebből – Of which:									
113	korlátolt felelősségű társaság <i>limited liability company</i>	12 898	11 089	9 852	8 813	14 464	12 618	11 186	15 476	13 541
114	részvénytársaság – <i>joint stock company</i>	172	140	124	111	165	127	114	136	108
12	Szövetkezet – <i>Co-operative</i>	326	265	214	187	347	299	235	114	77
21,22, 7	Jogi személyiség nélküli társas vállalkozás <i>Partnership without legal entity</i>	22 548	19 852	17 635	15 844	21 946	19 036	16 635	19 014	16 161
	Ebből – Of which:									
211	közkereseti társaság – <i>general partnership</i>	488	407	349	312	414	348	294	357	280
212	betéti társaság – <i>limited partnership</i>	21 960	19 382	17 234	15 491	21 461	18 639	16 305	18 590	15 836
1,21,22, 7	Társas vállalkozás összesen <i>Companies and partnerships, total</i>	36 419	31 775	28 220	25 313	37 327	32 416	28 458	35 047	30 147
231	Egyéni vállalkozás <i>Sole proprietor</i>	49 807	37 836	31 110	26 315	46 758	36 969	30 423	68 947	56 752
	Összesen – Total	86 226	69 611	59 330	51 628	84 085	69 385	58 881	103 994	86 899

Forrás/Source: Vállalkozások demográfiája, 1999-2003; *Enterprise demography, 1999-2003* pp. 55-56. oldal.

5.11. táblázat A túlélő vállalatok száma ágazatok szerint
Number of survived enterprises by industries

Kód	Gazdasági ág	2000 új vállalkozások	2001 túlélők 2000-ről	2002 túlélők 2000-ről	2003 túlélők 2000-ről	2001 új vállalkozások	2002 túlélők 2001-ről	2003 túlélők 2001-ről	2002 új vállalkozások	2003 túlélők 2002-ről
Code	Industry	Newly born in 2000	Survived from 2000	Survived from 2000	Survived from 2000	Newly born in 2001	Survived from 2001	Survived from 2001	Newly born in 2002	Survived from 2002
A+B	Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás <i>Agriculture, forestry</i>	2 671	2 257	1 788	1 556	2 519	2 061	1 775	2 594	2 134
C	Bányászat <i>Mining and quarrying</i>	60	50	42	37	52	38	28	44	34
D	Feldolgozóipar <i>Manufacturing</i>	6 299	5 287	4 596	4 051	5 671	4 829	4 209	7 656	6 583
	Ebből: – Of which:									
DA	Élelmiszer, ital, dohány gyártása <i>Manufacture of food products, beverages and tobacco</i>	456	376	335	291	459	402	346	482	430
DB	Textília, textiláru gyártása <i>Manufacture of textiles and textile products</i>	913	716	579	481	756	576	466	846	694
DC	Bőr, bőrtermék, lábbeli gyártása <i>Manufacture of leather and leather products</i>	95	76	61	49	89	76	64	119	95
DD	Fafeldolgozás <i>Manufacture of wood and wood products</i>	495	406	343	306	460	390	334	599	516
DE	Papírgyártás, kiadói, nyomdai tevékenység <i>Manufacture of pulp, paper and paper products; publishing and printing</i>	922	796	719	645	826	713	627	844	718
DF	Kőszergyártás, kőolaj-feldolgozás, nukleáris fűtőanyag gyártása <i>Manufacture of coke, refined petroleum products and nuclear fuel</i>	–	–	–	–	1	1	1	–	–
DG	Vegyő anyag, termék gyártása <i>Manufacture of chemicals, chemical products and man-trade fibres</i>	59	50	47	41	52	40	38	67	54
DH	Gumi-, műanyag termék gyártása <i>Manufacture of rubber and plastic products</i>	139	116	104	93	161	139	124	201	180
DI	Nemfém ásványi termék gyártása <i>Manufacture of other non-metallic mineral products</i>	280	228	199	182	238	201	177	301	260
DJ	Fémalapanyag, fémfeldolgozási termék gyártása <i>Manufacture of basic metals and fabricated metal products</i>	1 049	914	797	700	900	777	672	1 460	1 254
DK	Gép, berendezés gyártása <i>Manufacture of machinery and equipment n.E.C.</i>	581	502	445	405	498	442	412	941	820

5.11. táblázat A túlélő vállalatok száma ágazatok szerint
Number of survived enterprises by industries

Kód	Gazdasági ág	2000 új vállalkozások	2001 túlélők 2000-ről	2002 túlélők 2000-ről	2003 túlélők 2000-ről	2001 új vállalkozások	2002 túlélők 2001-ről	2003 túlélők 2001-ről	2002 új vállalkozások	2003 túlélők 2002-ről
Code	Industry	Newly born in 2000	Survived from 2000	Survived from 2000	Survived from 2000	Newly born in 2001	Survived from 2001	Survived from 2001	Newly born in 2002	Survived from 2002
DL	Villamos gép, műszer gyártása Manufacture of electrical and optical equipment	530	468	415	373	506	461	421	788	700
DM	Járműgyártás Manufacture of transport equipment	72	62	55	48	70	61	50	96	87
DN	Máshová nem sorolt feldolgozóipar Manufacturing n.E.C.	708	577	497	437	655	550	477	912	775
E	Villamosenergia-, gáz-, gőz- és vízellátás Electricity, gas, steam and water supply	24	22	21	17	44	41	36	38	32
C+D+E	Ipar – Industry	6 383	5 359	4 659	4 105	5 767	4 908	4 273	7 738	6 649
F	Építőipar – Construction	7 924	6 408	5 453	4 729	7 840	6 525	5 518	13 638	11 695
G	Kereskedelem, javítás Wholesale and retail trade: repair of motor vehicles and household goods	18 270	14 614	12 326	10 735	16 941	13 687	11 428	19 217	15 722
H	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás Hotels and restaurants	3 987	3 073	2 525	2 154	3 970	3 138	2 584	4 010	3 174
I	Szállítás, posta és távközlés Transport, storage, post and telecommunications	3 334	2 760	2 379	2 080	3 256	2 755	2 358	8 261	7 199
J	Pénzügyi tevékenység Financial intermediation	5 400	3 293	2 442	1 981	4 329	2 680	1 934	4 314	2 651
K	Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás Real estate, renting and business activities	26 084	21 433	18 442	15 925	26 867	22 532	19 216	26 674	22 015
M	Oktatás – Education	3 377	3 024	2 745	2 456	3 927	3 590	3 168	3 197	2 873
N	Egészségügy Health and social work	2 479	2 324	2 156	2 047	2 138	1 982	1 863	1 588	1 471
O	Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás Other community, social and personal service activities	6 317	5 066	4 415	3 860	6 531	5 527	4 764	12 763	11 316
	Összesen – Total	86 226	69 611	59 330	51 628	84 085	69 385	58 881	103 994	86 899

Forrás/Source: Vállalkozások demográfiája, 1999-2003; Enterprise demography, 1999-2003 pp. 51-53. oldal.

7.1. táblázat Nettó árbevétel nagyságkategóriák és ágazatok szerint, 2003
Turnover by size-class of persons employed and branches, 2003

(millió Ft – million HUF)

Ágazat – Branches		1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above	Nettó árbevétel összesen Total turnover	A KKV-k aránya Share of SMEs %
Kódja Code	Megnevezése Denomination						
		fő – persons employed					
10	Szénbányászat, tőzegkitermelés <i>Mining of coal and lignite; extraction of peat</i>	2 369	3 326	7 527	...	18 202	72,6
11	Kőolaj-, földgázkitermelés, -szolgáltatás <i>Extraction of crude petroleum and natural gas; service activities incidental to oil and gas extraction, excluding surveying</i>	1 064	1 279	3 830	...	15 440	40,0
12	Urán-, tóriumérc-bányászat <i>Mining of uranium and thorium ores</i>	–	–	–	–	–	–
13	Fémtartalmú ércek bányászata <i>Mining of metal ores</i>	22	5 350	0,4
14	Egyéb bányászat <i>Other mining and quarrying</i>	10 143	18 014	15 301	...	55 322	78,6
C	BÁNYÁSZAT <i>Mining and quarrying</i>	13 598	22 626	27 276	30 814	94 314	67,3
15	Élelmiszer, ital gyártása <i>Manufacture of food products and beverages</i>	113 034	299 647	650 068	1 427 467	2 490 216	42,7
16	Dohánytermék gyártása <i>Manufacture of tobacco products</i>	266 380	285 837	...
DA	Élelmiszer, ital, dohány gyártása <i>Manufacture of food products, beverages and tobacco</i>	113 040	300 187	668 979	1 693 846	2 776 052	39,0
17	Textília gyártása <i>Manufacture of textiles</i>	22 354	30 908	57 989	47 641	158 892	70,0
18	Ruházati termék gyártása; szőrmekikészítés, -konfekcionálás <i>Manufacture of wearing apparel; dressing and dyeing of fur</i>	32 258	35 059	58 071	128 666	254 054	49,4
DB	Textília, textiláru gyártása <i>Manufacture of textiles and textile products</i>	54 612	65 967	116 060	176 307	412 946	57,3
19	Bőrkikészítés; táskafélék, szijazat, lábbeli gyártása <i>Tanning and dressing of leather; manufacture of luggage, handbags, saddlery, harness and footwear</i>	10 715	15 539	18 716	31 356	76 326	58,9
DC	Bőrtermék, lábbeli gyártása <i>Manufacture of leather and leather products</i>	10 715	15 539	18 716	31 356	76 326	58,9
20	Fafeldolgozás, fonottáru gyártása <i>Manufacture of wood and of products of wood and cork, except furniture; manufacture of articles of straw and plaiting materials</i>	55 885	65 933	48 532	65 693	236 043	72,2
DD	Fafeldolgozás <i>Manufacture of wood and wood products</i>	55 885	65 933	48 532	65 693	236 043	72,2
21	Papír, papírtermék gyártása <i>Manufacture of pulp, paper and paper products</i>	11 951	25 575	84 687	147 588	269 801	45,3

7.1. táblázat Nettó árbevétel nagyságkategóriák és ágazatok szerint, 2003
Turnover by size-class of persons employed and branches, 2003

(millió Ft – million HUF)

Ágazat – Branches		1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above	Nettó árbevétel összesen Total turnover	A KKV-k aránya Share of SMEs %
Kódja Code	Megnevezése Denomination						
		fő – persons employed					
22	Kiadói, nyomdai tevékenység, egyéb sokszorosítás <i>Publishing, printing and reproduction of recorded media</i>	155 168	125 829	137 335	75 066	493 398	84,8
DE	Papírgyártás, kiadói, nyomdai tevékenység <i>Manufacture of pulp, paper and paper products; publishing and printing</i>	167 119	151 404	222 022	222 653	763 199	70,8
23	Kokszgyártás, kőolaj-feldolgozás, nukleáris fűtőanyag gyártása <i>Manufacture of coke, refined petroleum products and nuclear fuel</i>	23	1 443 380	0,0
DF	Kokszgyártás, kőolaj-feldolgozás, nukleáris fűtőanyag gyártása <i>Manufacture of coke, refined petroleum products and nuclear fuel</i>	23	1 443 380	0,0
24	Vegyi anyag, termék gyártása <i>Manufacture of chemicals and chemical products</i>	24 064	52 825	138 216	776 006	991 112	21,7
DG	Vegyi anyag, termék gyártása <i>Manufacture of chemicals, chemical products and man-made fibres</i>	24 064	52 825	138 216	776 006	991 112	21,7
25	Gumi-, műanyag termék gyártása <i>Manufacture of rubber and plastic products</i>	88 800	109 086	242 693	211 902	652 481	67,5
DH	Gumi-, műanyag termék gyártása <i>Manufacture of rubber and plastic products</i>	88 800	109 086	242 693	211 902	652 481	67,5
26	Egyéb nemfém ásványi termék gyártása <i>Manufacture of other non-metallic mineral products</i>	33 353	71 201	174 617	176 180	455 351	61,3
DI	Egyéb nemfém ásványi termék gyártása <i>Manufacture of other non-metallic mineral products</i>	33 353	71 201	174 617	176 180	455 351	61,3
27	Fémalapanyag gyártása <i>Manufacture of basic metals</i>	7 121	22 664	86 574	403 382	519 740	22,4
28	Fémfeldolgozási termék gyártása, kivéve gépeket és felszereléseket <i>Manufacture of fabricated metal products, except machinery and equipment</i>	129 643	208 010	259 052	68 014	664 720	89,8
DJ	Fémalapanyag, fémfeldolgozási termék gyártása <i>Manufacture of basic metals and fabricated metal products</i>	136 764	230 674	345 626	471 396	1 184 460	60,2
29	Gép, berendezés gyártása <i>Manufacture of machinery and equipment n.e.c.</i>	93 941	123 681	222 608	440 918	881 148	50,0
DK	Gép, berendezés gyártása <i>Manufacture of machinery and equipment n.e.c.</i>	93 941	123 681	222 608	440 918	881 148	50,0
30	Iroda-, számítógépgyártás <i>Manufacture of office machinery and computers</i>	12 692	22 501	7 270	494 022	536 485	7,9

7.1. táblázat Nettó árbevétel nagyságkategóriák és ágazatok szerint, 2003
Turnover by size-class of persons employed and branches, 2003

(millió Ft – million HUF)

Ágazat – Branches		1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above	Nettó árbevétel összesen Total turnover	A KKV-k aránya Share of SMEs %
Kódja Code	Megnevezése Denomination						
		fő – persons employed					
31	Máshova nem sorolt villamos gép, készülék gyártása <i>Manufacture of electrical machinery and apparatus n.e.c.</i>	25 442	40 820	110 042	980 467	1 156 770	15,2
32	Híradás-technikai termék, készülék gyártása <i>Manufacture of radio, television and communication equipment and apparatus</i>	23 779	27 515	52 836	2 305 418	2 409 549	4,3
33	Műszergyártás <i>Manufacture of medical, precision and optical instruments, watches and clocks</i>	39 611	40 775	55 994	43 847	180 228	75,7
DL	Villamos gép, műszer gyártása <i>Manufacture of electrical and optical equipment</i>	101 524	131 611	226 143	3 823 755	4 283 032	10,7
34	Közúti jármű gyártása <i>Manufacture of motor vehicles, trailers and semi-trailers</i>	3 577	19 726	79 162	1 821 371	1 923 835	5,3
35	Egyéb jármű gyártása <i>Manufacture of other transport equipment</i>	9 799	5 853	15 389	75 811	106 852	29,1
DM	Járműgyártás <i>Manufacture of transport equipment</i>	13 376	25 578	94 551	1 897 182	2 030 687	6,6
36	Bútorgyártás; máshova nem sorolt feldolgozóipari termék gyártása <i>Manufacture of furniture; manufacturing n.e.c.</i>	46 384	56 805	68 182	37 784	209 155	81,9
37	Nyersanyag visszanyerése hulladékból <i>Recycling</i>	10 201	12 043	7 710	–	29 954	100,0
DN	Máshova nem sorolt feldolgozóipar <i>Manufacturing n.e.c.</i>	56 585	68 848	75 892	37 784	239 108	84,2
D	FELDOLGOZÓIPAR Manufacturing	949 801	1 439 551	2 607 839	11 428 135	16 425 325	30,4
40	Villamosenergia-, gáz-, gőz-, melegvízellátás <i>Electricity, gas, steam and hot water supply</i>	38 393	83 940	178 257	1 816 574	2 117 163	14,2
41	Víztermelés, -kezelés, -elosztás <i>Collection, purification and distribution of water</i>	3 946	8 121	22 488	108 359	142 913	24,2
E	VILLAMOSENERGIA-, GÁZ-, GŐZ-, VÍZELLÁTÁS Electricity, gas and water supply	42 338	92 061	200 745	1 924 933	2 260 076	14,8
C,D,E	IPAR Industry	1 005 737	1 554 238	2 835 860	13 383 882	18 779 715	28,7
45	Építőipar <i>Construction</i>	884 364	757 238	597 495	465 233	2 704 330	82,8
F	ÉPÍTŐIPAR Construction	884 364	757 238	597 495	465 233	2 704 330	82,8
50	Jármű-, üzemanyag-kereskedelem <i>Sale, maintenance and repair of motor vehicles and motorcycles; retail sale of automotive fuel</i>	647 945	986 833	1 353 800	63 134	3 051 712	97,9

7.1. táblázat Nettó árbevétel nagyságkategóriák és ágazatok szerint, 2003
Turnover by size-class of persons employed and branches, 2003

(millió Ft – million HUF)

Ágazat – Branches		1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above	Nettó árbevétel összesen Total turnover	A KKV-k aránya Share of SMEs %
Kódja Code	Megnevezése Denomination						
		fő – persons employed					
51	Nagykereskedelem <i>Wholesale trade and commission trade, except of motor vehicles and motorcycles</i>	2 261 400	2 866 026	1 989 271	1 298 262	8 414 959	84,6
52	Kiskereskedelem <i>Retail trade, except of motor vehicles and motorcycles; repair of personal and household goods</i>	1 732 304	902 024	533 622	1 461 672	4 629 622	68,4
G	KERESKEDELEM, JAVÍTÁS <i>Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles, motorcycles and personal and household goods</i>	4 641 650	4 754 883	3 876 692	2 823 069	16 096 293	82,5
55	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás <i>Hotels and restaurants</i>	250 719	130 394	78 733	96 192	556 037	82,7
H	SZÁLLÁSHELY-SZOLGÁLTATÁS, VENDEGLÁTÁS <i>Hotels and restaurants</i>	250 719	130 394	78 733	96 192	556 037	82,7
60	Szárazföldi, csővezetékű szállítás <i>Land transport; transport via pipelines</i>	323 564	234 214	114 194	519 283	1 191 255	56,4
61	Vízi szállítás <i>Water transport</i>	5 865	1 321	5 822	...	14 803	87,9
62	Légi szállítás <i>Air transport</i>	2 321	6 615	131 208	6,8
63	Szállítást kiegészítő tevékenység, <i>Supporting and auxiliary transport activities; activities of travel agencies</i>	214 171	223 024	191 871	78 129	707 194	89,0
64	Posta, távközlés <i>Post and telecommunications</i>	35 447	35 675	78 417	1 051 992	1 201 530	12,4
I	SZÁLLÍTÁS, RAKTÁROZÁS, POSTA, TÁVKÖZLÉS <i>Transport, storage and communication</i>	581 368	500 847	395 639	1 768 136	3 245 990	45,5
65	Pénzügyi tevékenység (biztosítás nélkül) <i>Financial intermediation, except insurance and pension funding</i>
66	Biztosítás (kivéve: kötelező társadalombiztosítás) <i>Insurance and pension funding, except compulsory social security</i>
67	Pénzügyi kiegészítő tevékenység <i>Activities auxiliary to financial intermediation</i>
J	PÉNZÜGYI TEVÉKENYSÉG <i>Financial intermediation</i>
70	Ingtatlanügyek <i>Real estate activities</i>	752 708	237 284	92 549	49 537	1 132 077	95,6
71	Kölcsönzés <i>Renting of machinery and equipment without operator and of personal and household goods</i>	77 018	48 629	14 838	–	140 485	100,0
72	Számítástechnikai tevékenység <i>Computer and related activities</i>	259 235	178 477	133 230	37 486	608 428	93,8
73	Kutatás, fejlesztés <i>Research and development</i>	23 969	17 860	12 124	...	59 798	90,2

7.1. táblázat Nettó árbevétel nagyságkategóriák és ágazatok szerint, 2003
Turnover by size-class of persons employed and branches, 2003

(millió Ft – million HUF)

Ágazat – Branches		1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above	Nettó árbevétel összesen Total turnover	A KKV-k aránya Share of SMEs %
Kódja Code	Megnevezése Denomination						
		fő – persons employed					
74	Gazdasági tevékenységet segítő szolgáltatás <i>Other business activities</i>	1 145 363	482 514	426 744	109 381	2 164 001	94,9
K	INGATLANÜGYLETEK, GAZDASÁGI SZOLGÁLTATÁS <i>Real estate, renting and business activities</i>	2 258 292	964 763	679 485	202 249	4 104 789	95,1
80	Oktatás <i>Education</i>	63 193	19 786	7 639	...	91 132	99,4
M	OKTATÁS <i>Education</i>	63 193	19 786	7 639	...	91 132	99,4
85	Egészségügyi, szociális ellátás <i>Health and social work</i>	141 986	26 313	13 134	16 759	198 193	91,5
N	EGÉSZSÉGÜGYI, SZOCIÁLIS ELLÁTÁS <i>Health and social work</i>	141 986	26 313	13 134	16 759	198 193	91,5
90	Szennyvíz-, hulladékkezelés, szennyvezetésmentesítés <i>Sewage and refuse disposal, sanitation and similar activities</i>	20 943	32 138	43 347	49 559	145 988	66,1
91	Érdek-képviselői tevékenység <i>Activities of membership organizations n.e.c.</i>	129	–	–	–	129	100,0
92	Szórakoztatás, kultúra, sport <i>Recreational, cultural and sporting activities</i>	191 320	137 963	58 179	142 146	529 609	73,2
93	Egyéb szolgáltatás <i>Other service activities</i>	49 154	14 429	16 555	23 294	103 433	77,5
O	EGYÉB KÖZÖSSÉGI, SZEMÉLYI SZOLGÁLTATÁS <i>Other community, social and personal service activities</i>	261 546	184 530	118 081	214 999	779 159	72,4
C-O	ÁGAZATOK ÖSSZESEN <i>Industries, total</i>	10 088 855	8 892 992	8 602 758	18 971 034	46 555 638	59,3

Forrás/Source: KSH Strukturális statisztika/ SBS of the HCSO.

7.2. táblázat Hozzáadott érték tényezőkölségen nagyságkategóriák és ágazatok szerint, 2003
Value added at factor cost by size-class and branches, 2003

(millió Ft – million HUF)

Ágazat – Branches		1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above	Hozzáadott érték összesen Total value added	A KKV-k aránya Share of SMEs %
Kódja Code	Megnevezése Denomination						
		fő – persons employed					
10	Szénbányászat, tőzegkitermelés <i>Mining of coal and lignite; extraction of peat</i>	319	456	2 659	...	5 228	65,7
11	Kőolaj-, földgázkitermelés, -szolgáltatás <i>Extraction of crude petroleum and natural gas; service activities incidental to oil and gas extraction, excluding surveying</i>	-255	673	1 943	...	6 220	38,0
12	Urán-, tóriumérc-bányászat <i>Mining of uranium and thorium ores</i>	-	-	-	-	-	-
13	Fémtartalmú ércek bányászata <i>Mining of metal ores</i>	-8	2 842	-0,3
14	Egyéb bányászat <i>Other mining and quarrying</i>	2 705	7 078	7 700	...	21 152	82,7
C	BÁNYÁSZAT <i>Mining and quarrying</i>	2 761	8 207	12 709	11 765	35 442	66,8
15	Élelmiszer, ital gyártása <i>Manufacture of food products and beverages</i>	17 301	57 399	127 333	300 297	502 330	40,2
16	Dohánytermék gyártása <i>Manufacture of tobacco products</i>	33 114	35 387	...
DA	Élelmiszer, ital, dohány gyártása <i>Manufacture of food products, beverages and tobacco</i>	17 304	57 448	129 554	333 411	537 717	38,0
17	Textília gyártása <i>Manufacture of textiles</i>	4 175	8 002	18 131	15 626	45 934	66,0
18	Ruházati termék gyártása; szőrmekikészítés, -konfekcionálás <i>Manufacture of wearing apparel; dressing and dyeing of fur</i>	5 943	10 792	25 134	37 957	79 825	52,5
DB	Textília, textiláru gyártása <i>Manufacture of textiles and textile products</i>	10 117	18 794	43 265	53 584	125 760	57,4
19	Bőr-kikészítés; táskafélék, szíjzat, lábbeli gyártása <i>Tanning and dressing of leather; manufacture of luggage, handbags, saddlery, harness and footwear</i>	1 143	4 429	8 705	11 932	26 209	54,5
DC	Bőrtermék, lábbeli gyártása <i>Manufacture of leather and leather products</i>	1 143	4 429	8 705	11 932	26 209	54,5
20	Fafeldolgozás, fonottáru gyártása <i>Manufacture of wood and of products of wood and cork, except furniture; manufacture of articles of straw and plaiting materials</i>	9 405	15 042	13 012	16 215	53 674	69,8
DD	Fafeldolgozás <i>Manufacture of wood and wood products</i>	9 405	15 042	13 012	16 215	53 674	69,8
21	Papír, papírtermék gyártása <i>Manufacture of pulp, paper and paper products</i>	1 978	5 872	20 529	38 808	67 187	42,2

7.2. táblázat Hozzáadott érték tényezőkölségen nagyságkategóriák és ágazatok szerint, 2003
Value added at factor cost by size-class and branches, 2003

Ágazat – Branches		(millió Ft – million HUF)					
Kódja Code	Megnevezése Denomination	1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above	Hozzáadott érték összesen Total value added	A KKV-k aránya Share of SMEs %
		fő – persons employed					
22	Kiadói, nyomdai tevékenység, egyéb sokszorosítás <i>Publishing, printing and reproduction of recorded media</i>	27 506	31 932	38 041	29 569	127 048	76,7
DE	Papírgyártás, kiadói, nyomdai tevékenység <i>Manufacture of pulp, paper and paper products; publishing and printing</i>	29 484	37 804	58 570	68 377	194 235	64,8
23	Kokszgyártás, kőolaj-feldolgozás, nukleáris fűtőanyag gyártása <i>Manufacture of coke, refined petroleum products and nuclear fuel</i>	4	177 033	0,0
DF	Kokszgyártás, kőolaj-feldolgozás, nukleáris fűtőanyag gyártása <i>Manufacture of coke, refined petroleum products and nuclear fuel</i>	4	177 033	0,0
24	Vegyi anyag, termék gyártása <i>Manufacture of chemicals and chemical products</i>	4 970	13 105	39 560	288 322	345 956	16,7
DG	Vegyi anyag, termék gyártása <i>Manufacture of chemicals, chemical products and man-made fibres</i>	4 970	13 105	39 560	288 322	345 956	16,7
25	Gumi-, műanyag termék gyártása <i>Manufacture of rubber and plastic products</i>	9 372	25 774	64 924	61 548	161 617	61,9
DH	Gumi-, műanyag termék gyártása <i>Manufacture of rubber and plastic products</i>	9 372	25 774	64 924	61 548	161 617	61,9
26	Egyéb nemfém ásványi termék gyártása <i>Manufacture of other non-metallic mineral products</i>	6 111	16 819	51 830	76 616	151 377	49,4
DI	Egyéb nemfém ásványi termék gyártása <i>Manufacture of other non-metallic mineral products</i>	6 111	16 819	51 830	76 616	151 377	49,4
27	Fémalapanyag gyártása <i>Manufacture of basic metals</i>	1 187	3 462	18 477	78 394	101 520	22,8
28	Fémfeldolgozási termék gyártása, kivéve gépezeteket <i>Manufacture of fabricated metal products, except machinery and equipment</i>	30 254	64 236	73 185	18 615	186 290	90,0
DJ	Fémalapanyag, fémfeldolgozási termék gyártása <i>Manufacture of basic metals and fabricated metal products</i>	31 441	67 698	91 663	97 009	287 811	66,3
29	Gép, berendezés gyártása <i>Manufacture of machinery and equipment n.e.c.</i>	20 697	34 777	69 833	98 581	223 889	56,0
DK	Gép, berendezés gyártása <i>Manufacture of machinery and equipment n.e.c.</i>	20 697	34 777	69 833	98 581	223 889	56,0
30	Iroda-, számítógépgyártás <i>Manufacture of office machinery and computers</i>	1 315	3 121	-1 326	136 990	140 100	2,2

7.2. táblázat Hozzáadott érték tényezőkölségen nagyságkategóriák és ágazatok szerint, 2003
Value added at factor cost by size-class and branches, 2003

Ágazat – Branches						(millió Ft – million HUF)	
Kódja Code	Megnevezése Denomination	1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above	Hozzáadott érték összesen Total value added	A KKV-k aránya Share of SMEs %
		fő - persons employed					
31	Máshova nem sorolt villamos gép, készülék gyártása <i>Manufacture of electrical machinery and apparatus n.e.c.</i>	5 585	9 844	30 471	306 695	352 595	13,0
32	Híradás-technikai termék, készülék gyártása <i>Manufacture of radio, television and communication equipment and apparatus</i>	5 334	6 623	18 291	235 876	266 124	11,4
33	Műszergyártás <i>Manufacture of medical, precision and optical instruments, watches and clocks</i>	10 655	14 592	21 653	17 010	63 910	73,4
DL	Villamos gép, műszer gyártása <i>Manufacture of electrical and optical equipment</i>	22 889	34 180	69 090	696 571	822 729	15,3
34	Közúti jármű gyártása <i>Manufacture of motor vehicles, trailers and semi-trailers</i>	794	5 490	21 376	338 789	366 449	7,5
35	Egyéb jármű gyártása <i>Manufacture of other transport equipment</i>	886	1 812	5 470	26 557	34 724	23,5
DM	Járműgyártás <i>Manufacture of transport equipment</i>	1 681	7 301	26 846	365 346	401 173	8,9
36	Bútorgyártás; máshova nem sorolt feldolgozóipari termék gyártása <i>Manufacture of furniture; manufacturing n.e.c.</i>	8 612	13 407	20 297	13 201	55 518	76,2
37	Nyersanyag visszanyerése hulladékból <i>Recycling</i>	1 151	1 378	1 548	–	4 077	100,0
DN	Máshova nem sorolt feldolgozóipar <i>Manufacturing n.e.c.</i>	9 763	14 786	21 845	13 201	59 595	77,8
D	FELDOLGOZÓIPAR Manufacturing	174 380	347 980	690 015	2 356 400	3 568 774	34,0
40	Villamosenergia-, gáz-, gőz-, melegvízellátás <i>Electricity, gas, steam and hot water supply</i>	6 196	19 053	27 747	367 020	420 015	12,6
41	Víztermelés, -kezelés, -elosztás <i>Collection, purification and distribution of water</i>	808	2 982	9 802	58 655	72 247	18,8
E	VILLAMOSENERGIA-, GÁZ-, GŐZ-, VÍZELLÁTÁS Electricity, gas and water supply	7 003	22 035	37 549	425 675	492 262	13,5
C,D,E	IPAR Industry	184 144	378 222	740 273	2 793 840	4 096 478	31,8
45	Építőipar <i>Construction</i>	135 259	148 470	108 871	69 322	461 922	85,0
F	ÉPÍTŐIPAR Construction	135 259	148 470	108 871	69 322	461 922	85,0

7.2. táblázat Hozzáadott érték tényezőkölségen nagyságkategóriák és ágazatok szerint, 2003
Value added at factor cost by size-class and branches, 2003

(millió Ft – million HUF)

Ágazat – Branches		1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above	Hozzáadott érték összesen Total value added	A KKV-k aránya Share of SMEs %
Kódja Code	Megnevezése Denomination						
		fő - persons employed					
50	Jármű-, üzemanyag-kereskedelem <i>Sale, maintenance and repair of motor vehicles and motorcycles; retail sale of automotive fuel</i>	60 551	84 814	90 626	5 533	241 524	97,7
51	Nagykereskedelem <i>Wholesale trade and commission trade, except of motor vehicles and motorcycles</i>	183 272	258 354	224 613	97 093	763 333	87,3
52	Kiskereskedelem <i>Retail trade, except of motor vehicles and motorcycles; repair of personal and household goods</i>	161 231	104 824	61 522	138 538	466 115	70,3
G	KERESKEDELEM, JAVÍTÁS Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles, motorcycles and personal and household goods	405 054	447 992	376 761	241 164	1 470 972	83,6
55	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás <i>Hotels and restaurants</i>	38 171	37 255	25 095	36 319	136 840	73,5
H	SZÁLLÁSHELY-SZOLGÁLTATÁS, VENDEGLÁTÁS Hotels and restaurants	38 171	37 255	25 095	36 319	136 840	73,5
60	Szárzföldi, csővezetékű szállítás <i>Land transport; transport via pipelines</i>	70 770	57 734	33 517	281 047	443 068	36,6
61	Vízi szállítás <i>Water transport</i>	432	394	1 304	...	3 277	65,0
62	Légi szállítás <i>Air transport</i>	49	561	21 463	2,8
63	Szállítást kiegészítő tevékenység, <i>Supporting and auxiliary transport activities; activities of travel agencies</i>	27 353	31 029	23 914	34 113	116 409	70,7
64	Posta, távközlés <i>Post and telecommunications</i>	8 453	9 448	25 743	511 744	555 388	7,9
I	SZÁLLÍTÁS, RAKTÁROZÁS, POSTA, TÁVKÖZLÉS Transport, storage and communication	107 057	99 165	86 069	847 314	1 139 605	25,6
65	Pénzügyi tevékenység (biztosítás nélkül) <i>Financial intermediation, except insurance and pension funding</i>
66	Biztosítás (kivéve: kötelező társadalombiztosítás) <i>Insurance and pension funding, except compulsory social security</i>
67	Pénzügyi kiegészítő tevékenység <i>Activities auxiliary to financial intermediation</i>
J	PÉNZÜGYI TEVÉKENYSÉG Financial intermediation
70	Ingtatlanügyek <i>Real estate activities</i>	231 152	53 629	28 154	14 135	327 071	95,7

7.2. táblázat Hozzáadott érték tényezőköltésén nagyságkategóriák és ágazatok szerint, 2003
Value added at factor cost by size-class and branches, 2003

(millió Ft – million HUF)

Ágazat – Branches		1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above	Hozzáadott érték összesen Total value added	A KKV-k aránya Share of SMEs %
Kódja Code	Megnevezése Denomination						
		fő - persons employed					
71	Kölcsönzés <i>Renting of machinery and equipment without operator and of personal and household goods</i>	37 162	31 048	8 302	–	76 512	100,0
72	Számítástechnikai tevékenység <i>Computer and related activities</i>	51 728	40 415	53 914	11 536	157 593	92,7
73	Kutatás, fejlesztés <i>Research and development</i>	6 068	5 870	6 299	...	21 422	85,1
74	Gazdasági tevékenységet segítő szolgáltatás <i>Other business activities</i>	267 504	129 187	123 787	60 228	580 706	89,6
K	INGATLANÜGYLETEK, GAZDASÁGI SZOLGÁLTATÁS <i>Real estate, renting and business activities</i>	593 613	260 150	220 456	89 084	1 163 304	92,3
80	Oktatás <i>Education</i>	17 880	6 509	3 481	...	28 084	99,2
M	OKTATÁS <i>Education</i>	17 880	6 509	3 481	...	28 084	99,2
85	Egészségügyi, szociális ellátás <i>Health and social work</i>	68 755	9 468	4 923	5 970	89 116	93,3
N	EGÉSZSÉGÜGYI, SZOCIÁLIS ELLÁTÁS <i>Health and social work</i>	68 755	9 468	4 923	5 970	89 116	93,3
90	Szennyvíz-, hulladékkezelés, szennyeződésmentesítés <i>Sewage and refuse disposal, sanitation and similar activities</i>	4 795	11 285	20 029	31 934	68 043	53,1
91	Érdek-képviselői tevékenység <i>Activities of membership organizations n.e.c.</i>	37	–	–	–	37	100,0
92	Szórakoztatás, kultúra, sport <i>Recreational, cultural and sporting activities</i>	52 164	14 870	20 365	69 860	157 259	55,6
93	Egyéb szolgáltatás <i>Other service activities</i>	11 745	5 302	8 830	10 743	36 620	70,7
O	EGYÉB KÖZÖSSÉGI, SZEMÉLYI SZOLGÁLTATÁS <i>Other community, social and personal service activities</i>	68 742	31 457	49 223	112 537	261 958	57,0
C-O	ÁGAZATOK ÖSSZESEN <i>Industries, total</i>	1 618 675	1 418 688	1 615 152	4 195 763	8 848 279	52,6

Forrás/Source: KSH Strukturális statisztika/ SBS of the HCSO.

7.3. táblázat Foglalkoztatottak száma nagyságkategóriák és ágazatok szerint, 2003
Number of persons employed by size-class and branches, 2003

(fő – persons)

Ágazat – Branches		1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above	Összesen Total	A KKV-k aránya Share of SMEs %
Kódja Code	Megnevezése Denomination						
		fő - persons employed					
10	Szénbányászat, tőzegkitermelés <i>Mining of coal and lignite; extraction of peat</i>	41	229	590	...	1 203	71,5
11	Kőolaj-, földgázkitermelés, -szolgáltatás <i>Extraction of crude petroleum and natural gas; service activities incidental to oil and gas extraction, excluding surveying</i>	50	91	314	...	1 010	45,0
12	Urán-, tóriumérc-bányászat <i>Mining of uranium and thorium ores</i>	–	–	–	–	0	–
13	Fémtartalmú ércek bányászata <i>Mining of metal ores</i>	17	722	2,4
14	Egyéb bányászat <i>Other mining and quarrying</i>	690	1 742	1 120	...	3 852	92,2
C	BÁNYÁSZAT <i>Mining and quarrying</i>	798	2 073	2 106	1 810	6 787	73,3
15	Élelmiszer, ital gyártása <i>Manufacture of food products and beverages</i>	13 287	26 326	38 157	61 029	138 799	56,0
16	Dohánytermék gyártása <i>Manufacture of tobacco products</i>	1 747	2 069	...
DA	Élelmiszer, ital, dohány gyártása <i>Manufacture of food products, beverages and tobacco</i>	13 288	26 349	38 455	62 776	140 868	55,4
17	Textília gyártása <i>Manufacture of textiles</i>	4 149	4 929	9 214	12 521	30 813	59,4
18	Ruházati termék gyártása; szőrmekikészítés, -konfekcionálás <i>Manufacture of wearing apparel; dressing and dyeing of fur</i>	9 340	11 494	20 518	21 151	62 503	66,2
DB	Textília, textiláru gyártása <i>Manufacture of textiles and textile products</i>	13 489	16 423	29 732	33 672	93 316	63,9
19	Bőr-kikészítés; táskafélék, szíjzat, lábbeli gyártása <i>Tanning and dressing of leather; manufacture of luggage, handbags, saddlery, harness and footwear</i>	1 569	3 218	6 409	8 276	19 472	57,5
DC	Bőrtermék, lábbeli gyártása <i>Manufacture of leather and leather products</i>	1 569	3 218	6 409	8 276	19 472	57,5
20	Fafeldolgozás, fonottáru gyártása <i>Manufacture of wood and of products of wood and cork, except furniture; manufacture of articles of straw and plaiting materials</i>	10 845	9 549	6 263	5 614	32 271	82,6
DD	Fafeldolgozás <i>Manufacture of wood and wood products</i>	10 845	9 549	6 263	5 614	32 271	82,6
21	Papír, papírtermék gyártása <i>Manufacture of pulp, paper and paper products</i>	1 028	2 300	3 634	8 825	15 787	44,1

7.3. táblázat Foglalkoztatottak száma nagyságkategóriák és ágazatok szerint, 2003
Number of persons employed by size-class and branches, 2003

(fő – persons)

Ágazat – Branches		1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above	Összesen Total	A KKV-k aránya Share of SMEs %
Kódja Code	Megnevezése Denomination						
		fő - persons employed					
22	Kiadói, nyomdai tevékenység, egyéb sokszorosítás <i>Publishing, printing and reproduction of recorded media</i>	13 576	9 175	7 323	9 681	39 755	75,6
DE	Papírgyártás, kiadói, nyomdai tevékenység <i>Manufacture of pulp, paper and paper products; publishing and printing</i>	14 604	11 475	10 957	18 506	55 542	66,7
23	Kokszgyártás, kőolaj-feldolgozás, nukleáris fűtőanyag gyártása <i>Manufacture of coke, refined petroleum products and nuclear fuel</i>	5	8 230	0,1
DF	Kokszgyártás, kőolaj-feldolgozás, nukleáris fűtőanyag gyártása <i>Manufacture of coke, refined petroleum products and nuclear fuel</i>	5	8 230	0,1
24	Vegyi anyag, termék gyártása <i>Manufacture of chemicals and chemical products</i>	1 418	3 088	6 275	23 731	34 512	31,2
DG	Vegyi anyag, termék gyártása <i>Manufacture of chemicals, chemical products and man-made fibres</i>	1 418	3 088	6 275	23 731	34 512	31,2
25	Gumi-, műanyag termék gyártása <i>Manufacture of rubber and plastic products</i>	4 548	9 770	13 637	12 172	40 127	69,7
DH	Gumi-, műanyag termék gyártása <i>Manufacture of rubber and plastic products</i>	4 548	9 770	13 637	12 172	40 127	69,7
26	Egyéb nemfém ásványi termék gyártása <i>Manufacture of other non-metallic mineral products</i>	4 756	5 181	9 027	13 081	32 045	59,2
DI	Egyéb nemfém ásványi termék gyártása <i>Manufacture of other non-metallic mineral products</i>	4 756	5 181	9 027	13 081	32 045	59,2
27	Fémalapanyag gyártása <i>Manufacture of basic metals</i>	792	1 558	4 884	14 046	21 280	34,0
28	Fémfeldolgozási termék gyártása <i>Manufacture of fabricated metal products, except machinery and equipment</i>	17 968	25 940	22 233	5 696	71 837	92,1
DJ	Fémalapanyag, fémfeldolgozási termék gyártása <i>Manufacture of basic metals and fabricated metal products</i>	18 760	27 498	27 117	19 742	93 117	78,8

7.3. táblázat Foglalkoztatottak száma nagyságkategóriák és ágazatok szerint, 2003
Number of persons employed by size-class and branches, 2003

(fő – persons)

Ágazat – Branches		1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above	Összesen Total	A KKV-k aránya Share of SMEs %
Kódja Code	Megnevezése Denomination						
		fő - persons employed					
29	Gép, berendezés gyártása <i>Manufacture of machinery and equipment n.e.c.</i>	10 965	11 925	21 981	24 272	69 143	64,9
DK	Gép, berendezés gyártása <i>Manufacture of machinery and equipment n.e.c.</i>	10 965	11 925	21 981	24 272	69 143	64,9
30	Iroda-, számítógépgyártás <i>Manufacture of office machinery and computers</i>	590	607	813	10 914	12 924	15,6
31	Máshova nem sorolt villamos gép, készülék gyártása <i>Manufacture of electrical machinery and apparatus n.e.c.</i>	2 757	3 917	9 074	52 629	68 377	23,0
32	Híradás-technikai termék, készülék gyártása <i>Manufacture of radio, television and communication equipment and apparatus</i>	2 444	2 081	4 119	35 661	44 305	19,5
33	Műszergyártás <i>Manufacture of medical, precision and optical instruments, watches and clocks</i>	6 140	3 909	5 725	4 163	19 937	79,1
DL	Villamos gép, műszer gyártása <i>Manufacture of electrical and optical equipment</i>	11 931	10 514	19 731	103 367	145 543	29,0
34	Közúti jármű gyártása <i>Manufacture of motor vehicles, trailers and semi-trailers</i>	586	2 009	5 690	31 245	39 530	21,0
35	Egyéb jármű gyártása <i>Manufacture of other transport equipment</i>	657	771	1 765	6 620	9 813	32,5
DM	Járműgyártás <i>Manufacture of transport equipment</i>	1 243	2 780	7 455	37 865	49 343	23,3
36	Bútorgyártás; máshova nem sorolt feldolgozóipari termék gyártása <i>Manufacture of furniture; manufacturing n.e.c.</i>	11 139	9 378	9 075	6 835	36 427	81,2
37	Nyersanyag visszanyerése hulladékból <i>Recycling</i>	759	602	421	–	1 782	100,0
DN	Máshova nem sorolt feldolgozóipar <i>Manufacturing n.e.c.</i>	11 898	9 980	9 496	6 835	38 209	82,1
D	FELDOLGOZÓIPAR Manufacturing	119 319	147 794	206 752	377 873	851 738	55,6
40	Villamosenergia-, gáz-, gőz-, melegvízellátás <i>Electricity, gas, steam and hot water supply</i>	350	1 224	4 778	32 967	39 319	16,2
41	Víztermelés, -kezelés, -elosztás <i>Collection, purification and distribution of water</i>	452	1 373	4 783	15 794	22 402	29,5
E	VILLAMOSENERGIA-, GÁZ-, GŐZ-, VIZELLÁTÁS Electricity, gas and water supply	802	2 597	9 561	48 761	61 721	21,0

7.3. táblázat Foglalkoztatottak száma nagyságkategóriák és ágazatok szerint, 2003
Number of persons employed by size-class and branches, 2003

(fő – persons)

Kódja Code	Ágazat – Branches Megnevezése Denomination	1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above	Összesen Total	A KKV-k aránya Share of SMEs %
		fő - persons employed					
C,D,E	IPAR <i>Industry</i>	120 919	152 464	218 419	428 444	920 246	53,4
45	Építőipar <i>Construction</i>	118 135	65 494	33 347	15 402	232 378	93,4
F	ÉPÍTŐIPAR <i>Construction</i>	118 135	65 494	33 347	15 402	232 378	93,4
50	Jármű-, üzemanyag-kereskedelem <i>Sale, maintenance and repair of motor vehicles and motorcycles; retail sale of automotive fuel</i>	37 191	27 388	13 615	1 316	79 510	98,3
51	Nagykereskedelem <i>Wholesale trade and commission trade, except of motor vehicles and motorcycles</i>	64 902	51 600	31 868	16 204	164 574	90,2
52	Kiskereskedelem <i>Retail trade, except of motor vehicles and motorcycles; repair of personal and household goods</i>	198 968	50 253	31 727	58 941	339 889	82,7
G	KERESKEDELEM, JAVÍTÁS <i>Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles, motorcycles and personal and household goods</i>	301 061	129 241	77 210	76 461	583 973	86,9
55	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás <i>Hotels and restaurants</i>	69 611	29 335	11 969	12 445	123 360	89,9
H	SZÁLLÁSHELY-SZOLGÁLTATÁS, VENDEGLÁTÁS <i>Hotels and restaurants</i>	69 611	29 335	11 969	12 445	123 360	89,9
60	Szárzföldi, csővezeték szállítás <i>Land transport; transport via pipelines</i>	48 742	17 557	8 234	101 520	176 053	42,3
61	Vízi szállítás <i>Water transport</i>	234	176	711	390	1 511	74,2
62	Légi szállítás <i>Air transport</i>	157	167	135	3 352	3 811	12,0
63	Szállítást kiegészítő tevékenység, utazásszervezés <i>Supporting and auxiliary transport activities; activities of travel agencies</i>	9 174	6 937	6 560	7 093	29 764	76,2
64	Posta, távközlés <i>Post and telecommunications</i>	3 332	2 003	2 130	58 085	65 550	11,4
I	SZÁLLÍTÁS, RAKTÁROZÁS, POSTA, TÁVKÖZLÉS <i>Transport, storage and communication</i>	61 639	26 840	17 770	170 440	276 689	38,4
65	Pénzügyi tevékenység (biztosítás nélkül) <i>Financial intermediation, except insurance and pension funding</i>	399	3 690	8 777	26 560	39 426	32,6
66	Biztosítás (kivéve: kötelező társadalombiztosítás) <i>Insurance and pension funding, except compulsory social security</i>	32	178	1 188	8 957	10 355	13,5

7.3. táblázat Foglalkoztatottak száma nagyságkategóriák és ágazatok szerint, 2003
Number of persons employed by size-class and branches, 2003

(fő – persons)

Kódja Code	Ágazat – Branches Megnevezése Denomination	1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above	Összesen Total	A KKV-k aránya Share of SMEs %
67	Pénzügyi kiegészítő tevékenység <i>Activities auxiliary to financial intermediation</i>	18 408	772	1 372	–	20 552	100,0
J	PÉNZÜGYI TEVÉKENYSÉG Financial intermediation	18 839	4 640	11 337	35 517	70 333	49,5
70	Ingtatlanügyek <i>Real estate activities</i>	32 707	13 881	8 201	6 498	61 287	89,4
71	Kölcsönzés <i>Renting of machinery and equipment without operator and of personal and household goods</i>	5 095	1 533	863	–	7 491	100,0
72	Számítástechnikai tevékenység <i>Computer and related activities</i>	28 486	8 935	6 050	2 588	46 059	94,4
73	Kutatás, fejlesztés <i>Research and development</i>	3 081	1 396	1 017	...	6 282	87,5
74	Gazdasági tevékenységet segítő szolgáltatás <i>Other business activities</i>	168 379	41 503	39 184	27 486	276 552	90,1
K	INGATLANÜGYLETEK, GAZDASÁGI SZOLGÁLTATÁS Real estate, renting and business activities	237 748	67 248	55 315	37 360	397 671	90,6
80	Oktatás <i>Education</i>	21 970	2 747	936	...	25 948	98,9
M	OKTATÁS Education	21 970	2 747	936	...	25 948	98,9
85	Egészségügyi, szociális ellátás <i>Health and social work</i>	36 315	3 987	2 349	2 167	44 818	95,2
N	EGÉSZSÉGÜGYI, SZOCIÁLIS ELLÁTÁS Health and social work	36 315	3 987	2 349	2 167	44 818	95,2
90	Szennyvíz-, hulladékkezelés, szennyeződésmentesítés <i>Sewage and refuse disposal, sanitation and similar activities</i>	2 221	3 161	6 694	5 227	17 303	69,8
91	Érdek-képviselési tevékenység <i>Activities of membership organizations n.e.c.</i>	24	–	–	–	24	100,0
92	Szórakoztatás, kultúra, sport <i>Recreational, cultural and sporting activities</i>	26 367	3 684	3 117	5 188	38 356	86,5
93	Egyéb szolgáltatás <i>Other service activities</i>	33 249	3 588	3 470	3 732	44 039	91,5
O	EGYÉB KÖZÖSSÉGI, SZEMÉLYI SZOLGÁLTATÁS Other community, social and personal service activities	61 861	10 433	13 281	14 147	99 722	85,8
C-O	ÁGAZATOK ÖSSZESEN Industries, total	1 048 098	492 429	441 933	792 678	2 775 138	71,4

Forrás/Source: KSH Strukturális statisztika/ SBS of the HCSO.

7.4. táblázat A munkatermelékenység relatív színvonala a nemzetgazdasági ágakban nagyságkategóriák szerint, 2003
Relative level of labour productivity by size-class and industries, 2003

(%)

Kódja Code	Ágazat – Branches Megnevezése Denomination	1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above
					fő - persons employed
10	Szénbányászat, tőzegkitermelés <i>Mining of coal and lignite; extraction of peat</i>	179	46	104	–
11	Kőolaj-, földgázkitermelés, -szolgáltatás <i>Extraction of crude petroleum and natural gas; service activities incidental to oil and gas extraction, excluding surveying</i>	-83	120	100	–
12	Urán-, tóriumérc-bányászat <i>Mining of uranium and thorium ores</i>	–	–	–	–
13	Fémtartalmú ércek bányászata <i>Mining of metal ores</i>	-12	–	–	–
14	Egyéb bányászat <i>Other mining and quarrying</i>	71	74	125	–
C	BÁNYÁSZAT <i>Mining and quarrying</i>	66	76	116	124
15	Élelmiszer, ital gyártása <i>Manufacture of food products and beverages</i>	36	60	92	136
16	Dohánytermék gyártása <i>Manufacture of tobacco products</i>	–	–	–	–
DA	Élelmiszer, ital, dohány gyártása <i>Manufacture of food products, beverages and tobacco</i>	34	57	88	139
17	Textília gyártása <i>Manufacture of textiles</i>	68	109	132	84
18	Ruházati termék gyártása; szőrmekikészítés, -konfekcionálás <i>Manufacture of wearing apparel; dressing and dyeing of fur</i>	50	74	96	141
DB	Textília, textiláru gyártása <i>Manufacture of textiles and textile products</i>	56	85	108	118
19	Bőrkikészítés; táskafélék, szíjzsat, lábbeli gyártása <i>Tanning and dressing of leather; manufacture of luggage, handbags, saddlery, harness and footwear</i>	54	102	101	107
DC	Bőrtermék, lábbeli gyártása <i>Manufacture of leather and leather products</i>	54	102	101	107
20	Fafeldolgozás, fonottáru gyártása <i>Manufacture of wood and of products of wood and cork, except furniture; manufacture of articles of straw and plaiting materials</i>	52	95	125	174
DD	Fafeldolgozás <i>Manufacture of wood and wood products</i>	52	95	125	174
21	Papír, papírtermék gyártása <i>Manufacture of pulp, paper and paper products</i>	45	60	133	103
22	Kiadói, nyomdai tevékenység, egyéb sokszorosítás <i>Publishing, printing and reproduction of recorded media</i>	63	109	163	96

7.4. táblázat A munkatermelékenység relatív színvonala a nemzetgazdasági ágakban nagyságkategóriák szerint, 2003
Relative level of labour productivity by size-class and industries, 2003

Ágazat – Branches		(%)			
Kódja Code	Megnevezése Denomination	1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above
		fő - persons employed			
DE	Papírgyártás, kiadói, nyomdai tevékenység <i>Manufacture of pulp, paper and paper products; publishing and printing</i>	58	94	153	106
23	Kokszgyártás, kőolaj-feldolgozás, nukleáris fűtőanyag gyártása <i>Manufacture of coke, refined petroleum products and nuclear fuel</i>	4	–	–	–
DF	Kokszgyártás, kőolaj-feldolgozás, nukleáris fűtőanyag gyártása <i>Manufacture of coke, refined petroleum products and nuclear fuel</i>	4	–	–	–
24	Vegyí anyag, termék gyártása <i>Manufacture of chemicals and chemical products</i>	35	42	63	121
DG	Vegyí anyag, termék gyártása <i>Manufacture of chemicals, chemical products and man-made fibres</i>	35	42	63	121
25	Gumi-, műanyag termék gyártása <i>Manufacture of rubber and plastic products</i>	51	65	118	126
DH	Gumi-, műanyag termék gyártása <i>Manufacture of rubber and plastic products</i>	51	65	118	126
26	Egyéb nemfém ásványi termék gyártása <i>Manufacture of other non-metallic mineral products</i>	27	69	122	124
DI	Egyéb nemfém ásványi termék gyártása <i>Manufacture of other non-metallic mineral products</i>	27	69	122	124
27	Fémalapanyag gyártása <i>Manufacture of basic metals</i>	31	47	79	117
28	Fémfeldolgozási termék gyártása <i>equipment</i>	65	95	127	126
DJ	Fémalapanyag, fémfeldolgozási termék gyártása <i>Manufacture of basic metals and fabricated metal products</i>	54	80	109	159
29	Gép, berendezés gyártása <i>Manufacture of machinery and equipment n.e.c.</i>	58	90	98	125
DK	Gép, berendezés gyártása <i>Manufacture of machinery and equipment n.e.c.</i>	58	90	98	125
30	Iroda-, számítógépgyártás <i>Manufacture of office machinery and computers</i>	21	47	-15	116
31	Máshova nem sorolt villamos gép, készülék gyártása <i>Manufacture of electrical machinery and apparatus n.e.c.</i>	39	49	65	113
32	Híradás-technikai termék, készülék gyártása <i>Manufacture of radio, television and communication equipment and apparatus</i>	36	53	74	110
33	Műszergyártás <i>Manufacture of medical, precision and optical instruments, watches and clocks</i>	54	116	118	127

7.4. táblázat A munkatermelékenység relatív színvonala a nemzetgazdasági ágakban nagyságkategóriák szerint, 2003
Relative level of labour productivity by size-class and industries, 2003

(%)

Ágazat – Branches		1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above
Kódja Code	Megnevezése Denomination				
		fő - persons employed			
DL	Villamos gép, műszer gyártása <i>Manufacture of electrical and optical equipment</i>	34	58	62	119
34	Közúti jármű gyártása <i>Manufacture of motor vehicles, trailers and semi-trailers</i>	15	29	41	117
35	Egyéb jármű gyártása <i>Manufacture of other transport equipment</i>	38	66	88	113
DM	Járműgyártás <i>Manufacture of transport equipment</i>	17	32	44	119
36	Bútorgyártás; máshova nem sorolt feldolgozóipari termék gyártása <i>Manufacture of furniture; manufacturing n.e.c.</i>	51	94	147	127
37	Nyersanyag visszanyerése hulladékból <i>Recycling</i>	66	100	161	–
DN	Máshova nem sorolt feldolgozóipar <i>Manufacturing n.e.c.</i>	53	95	147	124
D	FELDOLGOZÓIPAR Manufacturing	35	56	80	149
40	Villamosenergia-, gáz-, gőz-, melegvízellátás <i>Electricity, gas, steam and hot water supply</i>	166	146	54	104
41	Víztermelés, -kezelés, -elosztás <i>Collection, purification and distribution of water</i>	55	67	64	115
E	VILLAMOSENERGIA-, GÁZ-, GŐZ-, VÍZELLÁTÁS Electricity, gas and water supply	109	106	49	109
C,D,E	IPAR Industry	34	56	76	146
45	Építőipar <i>Construction</i>	58	114	164	226
F	ÉPÍTŐIPAR Construction	58	114	164	226
50	Jármű-, üzemanyag-kereskedelem <i>Sale, maintenance and repair of motor vehicles and motorcycles; retail sale of automotive fuel</i>	54	102	219	138
51	Nagykereskedelem <i>Wholesale trade and commission trade, except of motor vehicles and motorcycles</i>	61	108	152	129
52	Kiskereskedelem <i>Retail trade, except of motor vehicles and motorcycles; repair of personal and household goods</i>	59	152	141	171
G	KERESKEDELEM, JAVÍTÁS Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles, motorcycles and personal and household goods	53	138	194	125

7.4. táblázat A munkatermelékenység relatív színvonala a nemzetgazdasági ágakban nagyságkategóriák szerint, 2003
Relative level of labour productivity by size-class and industries, 2003

(%)

Ágazat – Branches		1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above
Kódja Code	Megnevezése Denomination				
		fő - persons employed			
55	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás <i>Hotels and restaurants</i>	49	114	189	263
H	SZÁLLÁSHELY-SZOLGÁLTATÁS, VENDÉGLÁTÁS <i>Hotels and restaurants</i>	49	114	189	263
60	Szárazföldi, csővezetékes szállítás <i>Land transport; transport via pipelines</i>	58	131	162	110
61	Vízi szállítás <i>Water transport</i>	85	103	85	–
62	Légi szállítás <i>Air transport</i>	6	60	–	–
63	Szállítást kiegészítő tevékenység, utazásszervezés <i>Supporting and auxiliary transport activities; activities of travel agencies</i>	76	114	93	123
64	Posta, távközlés <i>Post and telecommunications</i>	30	56	143	104
I	SZÁLLÍTÁS, RAKTÁROZÁS, POSTA, TÁVKÖZLÉS <i>Transport, storage and communication</i>	42	90	118	121
65	Pénzügyi tevékenység (biztosítás nélkül) <i>Financial intermediation, except insurance and pension funding</i>	–	–	–	–
66	Biztosítás (kivéve: kötelező társadalombiztosítás) <i>Insurance and pension funding, except compulsory social security</i>	–	–	–	–
67	Pénzügyi kiegészítő tevékenység <i>Activities auxiliary to financial intermediation</i>	–	–	–	–
J	PÉNZÜGYI TEVÉKENYSÉG <i>Financial intermediation</i>	–	–	–	–
70	Ingatlanügylek <i>Real estate activities</i>	132	72	64	41
71	Kölcsönzés <i>Renting of machinery and equipment without operator and of personal and household goods</i>	71	198	94	–
72	Számítástechnikai tevékenység <i>Computer and related activities</i>	53	132	260	130
73	Kutatás, fejlesztés <i>Research and development</i>	58	123	182	–
74	Gazdasági tevékenységet segítő szolgáltatás <i>Other business activities</i>	76	148	150	104
K	INGATLANÜGYLETEK, GAZDASÁGI SZOLGÁLTATÁS <i>Real estate, renting and business activities</i>	85	132	136	82

7.4. táblázat A munkatermelékenység relatív színvonala a nemzetgazdasági ágakban nagyságkategóriák szerint, 2003
Relative level of labour productivity by size-class and industries, 2003

(%)

Ágazat – Branches		1-9	10-49	50-249	250 fő és felette 250 and above
Kódja Code	Megnevezése Denomination				
		fő - persons employed			
80	Oktatás <i>Education</i>	75	219	344	–
M	OKTATÁS <i>Education</i>	75	219	344	–
85	Egészségügyi, szociális ellátás <i>Health and social work</i>	95	119	105	139
N	EGÉSZSÉGÜGYI, SZOCIÁLIS ELLÁTÁS <i>Health and social work</i>	95	119	105	139
90	Szennyvíz-, hulladékkezelés, szennyeződésmentesítés <i>Sewage and refuse disposal, sanitation and similar activities</i>	55	91	76	155
91	Érdek-képviselői tevékenység <i>Activities of membership organizations n.e.c.</i>	100	–	–	–
92	Szórakoztatás, kultúra, sport <i>Recreational, cultural and sporting activities</i>	48	98	159	328
93	Egyéb szolgáltatás <i>Other service activities</i>	42	178	306	346
O	EGYÉB KÖZÖSSÉGI, SZEMÉLYI SZOLGÁLTATÁS <i>Other community, social and personal service activities</i>	42	115	141	303
C-O	ÁGAZATOK ÖSSZESEN <i>Industries, total</i>	48	90	115	166

Forrás/Source: KSH Strukturális statisztika/ SBS of the HCSO.

7.5. táblázat Az innovatív vállalatok aránya nagyságkategóriák, ágazatok szerint
Share of innovative enterprises by size-class and industries

(%)

Ágazati kód Code	Ágazat Industry	11-49	50-249	250-499	500 fő és felette 500 and above	Összesen Total
		fő - persons employed				
DA	Élelmiszeripar, ital, dohánytermék gyártása <i>Manufacture of food products, beverages and tobacco</i>	32,1	22,2	59,6	46,7	31,6
DB, DC	Textília, textiláru; bőr, bőrtermék, lábbeli gyártása <i>Manufacture of textiles, and textile products; leather and leather products</i>	2,8	20,0	30,3	14,3	8,9
DD, DE	Fafeldolgozás; papírgyártás, kiadói, nyomdai tevékenység <i>Manufacture of wood and wood products; pulp, paper and paper products, publishing and printing</i>	22,0	19,4	52,0	11,1	22,2
DF, DG, DH	Kokszgyártás, kőolaj-feldolgozás, nukleáris fűtőanyag; vegyi anyag; gumi-, műanyag termék gyártása <i>Manufacture of coke refined petroleum products and nuclear fuel; chemicals, chemical products and man-made fibres; rubber- and plastic products</i>	53,6	69,3	64,7	63,6	58,4
DI	Nemfém ásványi termék gyártása <i>Manufacture of other non-metallic mineral products</i>	37,7	42,3	38,5	81,8	40,5
DJ	Fémalapanyag, fémfeldolgozási termékek gyártása <i>Manufacture of basic metals and fabricated metal products</i>	14,6	14,7	21,1	63,6	15,1
DK, DL, DM	Gépberendezés; villamos gép, műszer; járműgyártás <i>Manufacture of machinery and equipment n.e.c.; electrical and optical equipment; transport equipment</i>	41,7	53,0	39,4	57,4	45,2
DN	Máshová nem sorolt feldolgozóipar <i>Manufacturing n. e. c.</i>	25,5	22,5	17,6	100,0	25,1
	Feldolgozóipar összesen Total manufacturing	26,1	32,8	42,0	49,8	28,8
E	Villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás <i>Electricity, gas and water supply</i>	–	21,8	16,7	36,1	17,6
F	Építőipar <i>Construction</i>	5,8	16,3	12,5	42,9	7,0
G	Kereskedelem, javítás <i>Wholesale and retail trade; repair</i>	6,9	9,6	15,7	27,6	7,4
H	Szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás <i>Hotels and restaurants</i>	–	26,9	–	–	2,2
I	Szállítás, raktározás, posta és távközlés <i>Transport, storage, post communication</i>	8,3	11,0	40,9	32,6	10,0
J	Pénzügyi közvetítés <i>Financial intermediation</i>	16,1	20,0	–	50,0	17,9
K	Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás <i>Real estate, renting and business activities</i>	20,7	27,8	24,4	28,6	21,8
O	Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás <i>Other community, social and personal services</i>	28,0	10,0	66,7	50,0	25,5
	Szolgáltatási szektor összesen Service sector total	10,9	16,8	26,0	30,4	11,9
	Mindösszesen – Total	14,6	24,4	36,3	42,8	17,0

Forrás/Source: Innováció 2003/Innovation 2003, pp. 16-17. oldal.

ENGLISH SUMMARY

CONTENT

PREFACE.....	5
SUMMARY	6
1. CONCEPT OF ENTREPRENEURSHIP AND ITS STATISTICAL OBSERVATION.....	15
2. ENTREPRENEURIAL WILLINGNESS AND PREFERENCE	20
3. NASCENT ENTERPRISES	27
4. SELF-EMPLOYED.....	39
5. START-UP, CHURNING, SURVIVAL.....	46
6. ENTERPRISE DENSITY AND SIZE STRUCTURE.....	56
7. ENTERPRISE PERFORMANCES.....	66
METHODOLOGICAL NOTES.....	79
SOURCES AND REFERENCES	82
TABLES	87

SIGNS

.. Data not available

List of tables in the text

Table 1	Preference for occupational status in the EU and the US, 2000–2004
Table 2	Motives of the preference for self-employed status
Table 3	Motives (percentage) of the preference for employee status
Table 4	Preference of occupational status in Hungary by groups of population, 2004
Table 5	Motives of the entrepreneurial starts-ups; desirability and feasibility among the non self-employed
Table 6	Motives for and against the self-employed status in Hungary, 2004
Table 7	Number of registered enterprises, 2005–2005
Table 8	Total Entrepreneurial Activity (TEA) indicators of the GEM Report on the European countries, 2001–2005
Table 9	World Bank ranking of countries by ease of doing business, 2005
Table 10	Percentage share of persons employed by status of employment in Hungary, 1992–2004
Table 11	Percentage share of self-employed in the number of persons employed in the OECD countries, 2004
Table 12	Enterprise demography indicators of the Hungarian economy, 2002–2003
Table 13	3-Monthly gross job gains and losses in the US private economy, 2003–2004
Table 14	Enterprise demography indicators of the Hungarian economy/by groups of enterprises, 2000, 2001, 2002
Table 15	Percentage share of the survived enterprises in Hungary by groups of enterprises
Table 16	Percentage share of the births and deaths of enterprises in EU countries, 2001–2002
Table 17	Enterprises density and size structure in the EU, 2000
Table 18	Size structure of the enterprises in the EU-15, the candidate countries and Hungary
Table 19	Size structure of the enterprises in the EU-15, the Candidate countries and Hungary, 2001
Table 20	Percentage share of enterprises by industries and the average size of enterprises in the EU-19 and Hungary, 2003
Table 21	Percentage share of persons employed by size classes and branches in Hungary, 2003
Table 22	Percentage share of persons employed by size classes in the EU-19, 2003
Table 23	Percentage share of gross value added by size classes in Hungary, 2003
Table 24	Percentage share of gross investment by size classes, 2002
Table 25	Percentage contribution to export by size classes and branches in Hungary, 2003
Table 26	Percentage share of enterprises introducing innovation by size classes in Hungary, 2002
Table 27	Percentage share of positive responses of managers introducing innovation, 2004

List of tables

To Chapter 2.

- 2.1. table Preference for occupational status by countries (%), 2004
- 2.2. table Preference for occupational status by groups of population (%), 2004
- 2.3. table Share of responses (%) to the question: Why would you prefer to be self-employed rather than an employee?
- 2.4. table Share of responses (%) to the question: Why would you prefer to be an employee rather than self-employed?

To Chapter 3.

- 3.1. table Motives of the entrepreneurial starts-ups; desirability and feasibility among the non self-employed
- 3.2. table Number of registered enterprises (31 December) by legal forms, 1999-2003
- 3.3. table Share of registered enterprises (31 December) by legal forms (%), 1999-2003
- 3.4. table Number of registered enterprises by industries and legal forms, 30 September
- 3.5. table Total Entrepreneurial Activity (TEA) indicators of the GEM Reports, 2000-2005
- 3.6. table World Bank ranking of countries by ease of doing business

To Chapter 4.

- 4.1. table Share of persons employed by status of employment (%), 2003
- 4.2. table The share of self-employed in the number of persons employed in the EU (%), 1990-2001
- 4.3. table Number of persons employed by employment status in Hungary, 1992-2004
- 4.4. table Number of persons employed by status of employment and industries, 2004
- 4.5. table The share of persons employed by status of employment and industries (%) , 20

To Chapters 5 and 6.

- 5.1. table Number of active enterprises by size-class, 1999-2003
- 5.2. table Number of active enterprises by legal forms, 1999-2003
- 5.3. table Number of active enterprises by branches, 1999-2003
- 5.4. table Number of newly born enterprises by size-class, 2000-2003
- 5.5. table Number of newly born enterprises by legal forms, 2000-2003
- 5.6. table Number of newly born enterprises by branches, 2000-2003
- 5.7. table Number of dead enterprises by legal forms, 1999-2002
- 5.8. table Number of dead enterprises by branches, 1999-2002
- 5.9. table Number of survived enterprises by size-class
- 5.10. table Number of survived enterprises by legal forms
- 5.11. table Number of survived enterprises by branches

To Chapter 7.

- 7.1. table Turnover by size-class and branches, 2003
- 7.2. table Value added at factor cost by size classes and branches, 2003
- 7.3. table Number of persons employed by size classes and branches, 2003
- 7.4. table Relative level of labour productivity by size classes and industries (%), 2003
- 7.5. table Share of innovative enterprises (%) by size classes and industries

SUMMARY

Small and medium-sized enterprises (SMEs) can fulfil their role enhancing competition and employment only in case if their activities are increasingly motivated by a risk-taking, innovative entrepreneurial mindset and behaviour. That is why the European Union and the OECD have recommended for several years an entrepreneurship fostering SME policy and for the foundation of this policy and for an assessment of its results, initiate to extend the SME statistics and analyses, to observe also entrepreneurial mindset, behaviour and activity. The present publication is attached to this endeavour and programme.

Chapter One discusses the concept of entrepreneurship, and the approaches to the statistical observation of entrepreneurial willingness, mindset and activity. It starts from the definition of the Green Paper Entrepreneurship in Europe (p. 6) released for discussion by the European Union in early 2003: „entrepreneurship is the mindset and process to create and develop economic activity by blending risk-taking, creativity and/or innovation with sound management, within a new or an existing organization.” Within existing organizations, in large-scale enterprises we speak about intrapreneurship, corporate entrepreneurship; this publication is not dealing with these aspects concentrates on the entrepreneurial way of thinking and activity of SMEs. Reviewing the possibilities and limits of the statistics, the further chapters of this publication aim to provide a critical comprehensive, picture on entrepreneurship and SMEs in the Hungarian economy, based beside statistics also on other sources, surveys and studies, in an international perspective.

Chapter Two, analysing the entrepreneurial preference, refers to the survey Flash EB 160, which looked for answers (and their major motives) by the population and its various groups in the EU member states (plus in Iceland, Liechtenstein, Norway and the United States) on the question: „Suppose you could choose between being an employee or self-employed, which one would you prefer?” The last survey made for 2004 was extended already to the 10 new member states, its main data are available in the Tables 1-3 and 5 within the text, and in the section of Tables (2.1-2.4 and 3.1.). The share of those preferring the entrepreneur status was 45% in the EU-25, 61% in the United States, 44% in the 10 new member states, while 42% in Hungary. However, there is a wide-spread

range behind these averages: in case of the EU-15 between 28 and 62% (Finland and Portugal being the two extremes). The spread is somewhat narrower in case of the new members, ranging between 30 and 56% (with extremes Cyprus, and the Czech Republic and Slovakia). In a similar domestic survey in 2004, organized by the Hungarian Foundation for on Research Business Economics, a higher employee preference (68%) was observed, only 24% of the respondents would be rather self-employed, and 8% of them would combine the self-employed and employee status. (The different samples and methods applied in the two surveys might explain the deviation; the international survey was based on telephone interviews, while the domestic one on personal talks.)

The preferences are influenced by several economic, social, historical and cultural circumstances. In the majority of the advanced countries the share of the people preferring the entrepreneurial status might be lower i.a. for the reason that here more well-paid employee jobs are offered, and in the conditions of higher employment there are fewer start-up intentions motivated by necessity. Status preferences are influenced also by the extent how far social security are provided for self-employed, too. There are great differences among the countries in this respect. The answers were processed by the surveys also for the different groups of the population. Regarding the EU-25 average data, the preference of self-employment seemed to be higher: in case of male and female population 52 vs 43%; in the age group 15-24 years and the elderly people 57 vs 45%; in case of young people still conducting studies and those already completed their studies 61 vs 45%; in case of currently self-employed and being employees 79 vs 38%; and in case of those where the family tradition and the background were also such a type 56 vs 44%. Such data of the Hungarian survey are available in Table 4.

The motives of the status preferences are shown in Table 2,3, 5 and 6 within the text, as well as in tables 2.3., 2.4. and 3.1 in the section of Tables. According to the international survey, the aspiration for independence and self-fulfilment was indicated as the major motive of the self-employed status. On the second place better income prospects were signed (in case of the new members and Hungary in higher proportion than in case of other countries). In the international survey, among the factors motivating the preference of the employee status, regular income, more stable employment and social security appeared on the first place, while the lack of entrepreneurial idea, skills, knowledge and interest was indicated on the second place. In the domestic survey, among the motives for self-employed status, the fact that people could not get an employee job appeared on the

first place, while the second place was taken by the hope to earn more income. Attractiveness of independence received smaller importance; many people mentioned also the pressure by the employers for a „false entrepreneurship” in order to save on taxes and social insurance costs. The domestic survey on the factors retarding from self-employed status placed on the first place the attractiveness of a more quite employee life on the second place; many people mentioned also the shortage of entrepreneurial skills and the fear of failure.

Chapter Three discusses the process leading from preference to actual start-up, the circumstances and the motives of the nascent entrepreneurs. The present publication could quote only foreign examples for such surveys. The number of the registered enterprises is also regarded as a proxy indicator of the nascent enterprises. In Hungarian time series such data have been published since 1989; this publication provides the new data on the last years (see Table 7 and tables 3.2-3.4). Nascent entrepreneurship and its factors are deeply analysed in the Global Entrepreneurship Monitor surveys. The indicator „Total Entrepreneurial Activity” (TEA) in the GEM reports measures only „early-stage” entrepreneurship (the 2005 GEM report already introduced an indicator for total /nascent, new and former/ entrepreneurship.) On the basis of the TEA indicators Hungary was ranked in 2001 on the fifth place among 26 countries, in 2002 its place was the eleventh among 28 countries, while in 2005 the last place among 35 countries (see Table 8 and table 3.5.). The comparison of these numbers with other Hungarian sources does not confirm this extraordinarily low level and the dramatic decline. (For example, the number of the registered enterprises, which also indicates some kind of start-up intentions, increased in every year, as well as the number of the active enterprises.)

The publication quotes the recent ranking of countries by ease of doing business in the given business environment released by the World Bank (see Table 9 and 3.6 in the section of Tables). In this study of in the first three places, among 155 countries, are New-Zealand, Singapore and the United States and still three European countries can be found among the first ten countries Norway, Denmark and the United Kingdom. Along with the significant spread of the partial indicators qualifying the various circumstances (observable also in case of other countries) Hungary takes the fifty second place. The best place (twenty fourth) got Hungary in the often complained field of getting credit, while the worst place (hundred nineteenth) in the field of dealing with licenses.

Chapter Four presents data on the share of self-employed in the total number of persons employed (see Table 10 and 4-1.-4.5. in the section of Tables). The methodology, standardized by the ILO, differentiates five status of employment: 1. employee; 2. member of co-operative; 3. member of partnership; 4. sole proprietor; 5. unpaid family worker. The data of the Labour Force Surveys are published also by the Hungarian Central Statistical Office according to this grouping. Among the five employment statuses, in some cases, the third and the fourth categories, while in other cases the all non-employees, i.e. from the second to the fifth categories are regarded as self-employed. The major features of this status are that the work remuneration depends on the profit (own consumption is treated as part of the profit), and decisions are made by the self-employed. From the point of view of fostering entrepreneurship, self-employment is stimulated and promoted, and from social aspect its detrimental features tend to be removed.

The data published by the ILO, the OECD and the EU on the share of self-employed quoted in this publication provide on the whole a similar picture, but with not negligible differences. In addition, two important aspects should be also investigated before assessing such data. On the one hand, the informal, black and grey, non-observed economy, and, on the other hand, the large number of „false entrepreneurship”. Their proportion strongly differs and changes by country. In case of Hungary the weight of both groups is rather higher than the average.

Hungarian data on the share of self-employed are available since 1992 (see Table 10 and 4.3-4.5. ones in the section of Tables). These indicate the growth of the share of employees, from 79.6 to 85.8%, mainly due to the strong decline of the number of co-operative members. According to the data of the OECD released on 2004 (see Table 11) the two extremes in the share of self-employed are provided by Turkey (49.2%) and Luxembourg (6.8%). This proportion is rather high also in Mexico (37.0%) and Greece (36.6%), with the lowest values in Norway (7.4%) and the United States (7.6%). Hungary with its 14.3 percentile proportion can be found in the centre among the thirty countries compared. This indicator is slightly higher (16.9%) in the Czech Republic; in Poland it is essentially higher (30.9%), if we include the agriculture, while its value is 12.6% excluding the agriculture. The proportion of the self-employed, in case of males, was 18.1% in the EU-15, while it was 17.6% in Hungary. In case of females this indicator was rather smaller: it was 10.8% in the EU-15, and 10.1% in the Hungarian economy.

Chapter Five presents data on the number of enterprises and their distribution by size-class. HCSO formerly released such data on the basis of the enterprise register. In 2005 the HCSO shifted to the use of data of enterprise demography surveys following the harmonized methodology recommended by the Eurostat providing more reliable picture on the number of active enterprises. The new survey (see its major results in Table 14 and 15, as well as in the tables 5.1.-5.11. in the section of Tables) indicates the number of active enterprises being by some 20% less than formerly published. The numbers of the births and deaths and the churning of enterprises in 1999-2003 were always of great value and with positive balance. Hence, the number of the active enterprises always rose, however, at a strongly fluctuating extent. Based on the published data these indicators can be compared also by legal form, size-class, branch and region.

Survival of the starting enterprises has been followed by these surveys since 2000 (see Table 15, as well as tables 5.9.-5.11 in the section of Tables). From the new enterprises after 1 year 81% operated, after 2 years 69%, and after 3 years 60%. The one-year survival continuously increased at a small extent, its value was 80.7, 82.5 and 83.6% in the respective years. The survival rate by enterprise size has been the smallest in case of enterprises with 0-1 employee; by branch it has been the highest in manufacturing, the smallest in trade and repair. The comparisons with the international data (see Table 16) indicate that the Hungarian enterprise birth, death and churning rates are among the highest; on the other hand, the survival rates the lowest. Regarding the ICT sector there are more start-ups, however, the survival rates are lower. It is an important feature of the entrepreneurial mindset, that whether this is chosen as a lifestyle without enrichment and growth-related endeavours or also these goals play a stimulating role. Based of enterprise demography also such features can be investigated, but the available Hungarian data still do not allow such comparisons.

Chapter Six analyzes the entrepreneurial activity on the basis of indicators on enterprise density and enterprise size-classes. Such indicators can be produced equally from the register of organizations, the enterprise demography and the structural business statistics. Among the data obtained from the mentioned three types of sources smaller or greater deviations might be also within a given country and such differences actually do exist. The fact that the European Union regulated and harmonized the major issues of the preparation and handling of the registers, as well as of the structural business statistics, provided a great assistance for the international comparisons. However, there are still

differences in the application of these „rules”, and the in-depth analyses presented further new issues (e.g. application of FTE, full time equivalent data). Further difficulties arise from the requirements of the confidential handling of data in order to defend data suppliers; according to such severe rules the data needed often cannot be released in detail. This might concern, according to estimates, one third of the data; discussions are in progress, whether and to what extent these limitations might be relaxed.

The international comparison (see Table 17) indicates a greater Hungarian enterprise density in 2003 than in the European Union (61 vs 49 enterprises per 1000 inhabitants), and a smaller average enterprise size (5 vs 7 employed persons per enterprise). Hungary belongs to the group where the greatest portion of the employed persons works in micro-enterprises. (Out of the examined 15 countries 6 ones belong to this group.) Regarding the great number of the micro-enterprises, the Hungarian enterprise structure stands nearer to the average of the candidate countries. As regards the distribution of the persons employed Hungary (with the greater share of SMEs) stands nearer to the EU-19.

Comparing the enterprise size structure of the (former) member countries of the European Union and the candidate (at present new member) countries, the major difference is as follows: in the latter countries the share of the micro-enterprises is higher (and that of the large enterprises is slightly higher), at the same time the share of the other small enterprises is smaller. This features also the Hungarian enterprise size structure, while in the industry and the construction (role of foreign capital!) the share of the medium-sized and large enterprises is definitely higher. Out of the 25 member countries in case of 11 „old” and 7 „new” member countries (as well as in case of Bulgaria and Romania) it was possible to get data for the branches C–I and K from the data base of the Eurostat. For these industries the number of enterprises per thousand inhabitants was 55 in Hungary, this is one of the greatest values. We should not forget, however, that the enterprise density indicators are influenced also by the share of the „false” (pseudo) enterprises (this especially holds for Hungary), by the different share of the part-time, second job activities (the so-called hybrid enterprises), as well as by differences in the weight of the non-observed (informal, black or grey) economy.

Chapter Seven describes the performance of SMEs first of all on the basis of the structural business statistics. In Hungary (along with a rather lower rate of the economic activity than in the European Union) SMEs provided job for 71.4% of those employed in 2003 (see

Table 18 and table 2.2. in the section of Tables). In nine countries out of 15 member countries of the European Union this indicator was higher (above 80% in Italy, Spain and Portugal, while below 60% in the United Kingdom), its average value was 69.7%. In four branches of the Hungarian economy (see 7.3. in the section of Tables) large enterprises offer the greatest portion of jobs, these branches are as follows: manufacturing; electricity, gas, steam and water supply; transport, storage and communication; financial intermediation. The category of the „other SMEs” (10-49 persons) is dominant in mining and quarrying, while micro-enterprises (–9 persons) can be found dominant in the other 7 branches. In every branch of this latter group SMEs provide working place for more than 85% of those employed.

In 2003 a larger part (52.6%) of the gross value added in the economic sphere was produced by SMEs in the Hungarian economy. In case of the country group of EU-19 (EU+ the 4 EFTA countries) the contribution by SMEs is slightly smaller (51.4%). The shares in turnover reflect a similar, somewhat smaller difference, in 2003 this indicator was 59.3% in Hungary, while 57.6% in the of EU-19 countries. The differences by branch are rather great in this respect, too. In 2003 SMEs contributed to the gross value added by 87% in construction, while by 38% in manufacturing.

The indicated differences stem from two components: differences in the distribution of employees, and those in the relative labour productivity by enterprise size-class. The level of labour productivity in the large enterprises is mostly definitely higher than in SMEs. Compared to the average calculated for the economy as a whole, the gross value added per employee is 76% of the national average in case of SMEs, while it is 151% in case of the large enterprises (see table 7.4. in the section of Tables). The indicators of the European Union are similar, with slightly greater difference: for the EU-19 countries 73 and 160%. Looking at the enterprise size-classes separately, a greater difference compared to the EU average, however, offsetting each other, emerges in case of two size-classes: at the Hungarian micro–enterprises the labour productivity is relatively lower than the average (49 vs 53%), while it is relatively much higher at the other small enterprises (97 vs 80%).

In the Hungarian economy the share of SMEs in exports was 22.7% in 2003 (see Table 25), which is composed by 1.15% of the micro–enterprises, 7.7% of the other small enterprises (10-49 persons) and 13.9% of the medium-sized ones. These shares are very

divergent by branch. Looking at 25 branches, in 7 ones the export share does not exceed 0.1%, while the 77 percentile export share of the large enterprises is determined to a considerable extent by two branches. The manufacture of electric machinery and optical instruments and the manufacture of transport equipment together represent 58% of exports. Within these two branches the share of the large enterprises exceeds 90%, while that of small enterprises reaches only 1-2%. However, including their contribution by subcontracting their share would be fairly higher. In 2003 the EU-19 countries exported 17% of their turnover, by the four enterprise size classes the shares are 9, 13, 17 and 23%. According to the proxy Hungarian data the average share is higher (21%), while the indicators of the four size classes (1, 8, 16 and 39%) indicate the dominant role of the large enterprises, and a much more smaller one in case of the micro- and other small enterprises.

Considering the components of the performance of the enterprises, the role of SMEs might be very important also in the field of innovation. The European Innovation Scoreboard, released most recently in the TrendChart, ranked the 33 countries investigated on the basis of 26 indicators into four groups: Hungary received the second place, following Slovenia, in the group of the catching-up countries, while it reached the fifteenth place among the 25 EU member countries, the twentieth place among the 33 countries. The orders of rank by the several indicators spread within a wide range. For example, regarding these partial indices, Hungary reached the ninth place in the field of knowledge creation, and it was given the twenty first-twenty second place in the field of the innovation-related domestic needs and governance.

The „Community Innovation Surveys” investigate the share of enterprises introducing innovation covering only of enterprises with over 10 employees also by size classes. This share is everywhere the highest in case of large enterprises, while it is the smallest at the small enterprises. The Hungarian survey indicates the share of enterprises introducing innovation as 21.4% in the industry, while 15.8% in the services; the average figure is 19.1%. These indicators rather lag behind those of the European Union average. The Hungarian figures are definitely smaller in every size-class (to the smallest extent at the large companies), and the differences by size category are more significant. According to the Innobarometer survey completed among managers introducing innovation, the way of thinking of the Hungarian managers is similar to the international picture.

These indicators of the entrepreneurial mindset and activity reinforce and enrich the picture we had on the SMEs in the Hungarian economy. The significant role of the foreign capital dominant in the large enterprises strengthens the difference between the performances of the large enterprises and the SMEs. Competitiveness and labour productivity of the SMEs have to be increased, in order to increase their contribution in addition to employment, also to GDP and growth. This requires more research and development, more innovation, a stronger endeavour to grow, to take risk which means entrepreneurial mindset, behaviour and activity.